

Vantaan seudun steinerkoulun opetussuunnitelma

2016

Perusopetus

ESIPUHE

Vantaan seudun steinerkoulun perusopetuksen opetussuunnitelma on Opetushallituksen valtakunnallisten perusteiden mukaisesti laadittu steinerpedagoginen kokonaisuus.

Taustalla on Steinerkasvatuksen liitto ry:n organisoima valtakunnallinen steinerkoulujen opetussuunnitelmien kehittämis- ja uudistamisprojekti ja sen tuloksena syntynyt opetussuunnitelmarunko.

Opetussuunnitelmaa tarkastellaan ja tarpeen mukaan päivitetään vuosittain. Esimerkiksi oppimisympäristöä, toimintakulttuuria ja toimintakäytänteitä kehitetään jatkuvasti ja opetussuunnitelmaa täsmennetään muun muassa lukuvuosisuunnitelmalla.

Opetussuunnitelmatyössä on ennen kaikkea kyse pedagogisen teorian ja käytännön edelleen kehittämisestä. Dialogista ja tutkimuksellista otetta painottamalla vältetään oppien muodostumista, jäykkyyttä ja traditioon perustuvaa toimintaa. Pedagogiikka synnytetään uudelleen jokaisella tunnilla ja jokaisena koulupäivänä.

Opetussuunnitelma otetaan käyttöön portaittain.

- 1.8.2016 vuosiluokat 1-6 siirtyvät uuteen tuntijakoon ja opsiin.
- 1.8.2017 seitsemäs luokka aloittaa uuden tuntijaon ja opsin mukaisen koulunkäynnin.
- 1.8.2018 kahdeksas luokka aloittaa uuden tuntijaon ja opsin mukaisen koulunkäynnin.
- 1.8.2019 kaikki 1-9.-luokkalaiset opiskelevat uuden tuntijaon ja opsin mukaan.

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat.

Perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan.¹ Steinerkasvatuksen liiton organisoiman valtakunnallisen steinerkoulujen opetussuunnitelmien kehittämis- ja uudistamisprojektin tuotoksena on syntynyt steinerkoulun opetussuunnitelmarunko. Runko-ops yhdistää suomalaista koululainsäädäntöä (mm. opetussuunnitelman perusteet) ja steinerpedagogisia lähtökohtia (mm. Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma). Koulukohtaisella opetussuunnitelmatyöllä olemme rakentaneet yhteistä perustaa ja suuntaa päivittäiselle koulutyölle. Opetussuunnitelma on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opettajien ja muiden koulussa työskentelevien toimintaa ja työtä.

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Vantaan seudun steinerkoulun opetussuunnitelmassa täydennetään ja painotetaan steinerkoulun runko-opetussuunnitelman suuntaviivojen mukaan opetussuunnitelman perusteissa määritellyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Opetussuunnitelmaa laadittaessa on huomioitu perusteiden ja steinerkoulun opetussuunnitelmarungon lisäksi myös oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearviointin ja kehittämistyön tulokset.

Opetussuunnitelmatyön tehtävänä on edistää opetuksen jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta

¹ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 13 §

perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten esimerkiksi

- esiopetuksen opetussuunnitelma, joka laaditaan kun koulu tulevaisuudessa hakee esiopetuslupaa
- iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma²
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma

Kaikki oppilaiden yksilölliset suunnitelmat perustuvat yhteiseen opetussuunnitelmaan³.

Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan koulussamme kunkin lukuvuoden aikana. Oppilaille ja näiden huoltajille tiedotetaan keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.⁴

Yhteisöllisenä ja vuorovaikutteisena prosessina laadittu opetussuunnitelma ja lukuvuosisuunnitelma edistävät sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisäävät opetuksen ja kasvatustyön yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä oppiaineiden yhteistyötä että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Oppilaille ja huoltajille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua koulun toiminnan suunnitteluun⁵. Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittää sen ympäröivän yhteisön elämään. Yhteistyössä kunnan viranomaisten kanssa laaditaan opetussuunnitelman oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskeva suunnitelma⁶.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista perusopetusta⁷. Opetuksen järjestäjä huolehtii tämän oikeuden

² Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

³ Perusopetuslaki 16 a §, 17 § ja 17 a § (642/2010)

⁴ Perusopetusasetus 9 §

⁵ Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

⁶ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

⁷ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

Rudolf Steiner korosti, että kaikki opetukseen liittyvät yksityiskohdat on jätettävä opettajan yksilöllisyyden varaan. ”Jos hän todella ymmärtää ihmisluontoa ja sen kehitystä, hän pystyy jokaisessa kasvatustilanteessa itse – eräänlaisena kasvatustaiteilijana – tekemään siihen sopivan teon.”⁸ Vapaus on kuitenkin luonteeltaan suhteellista. Opettajalla on paljon vapautta, mutta myös suuri vastuu. Mitä nuoremista lapsista on kyse, sitä vaikuttavampaa on esimerkillä kasvattaminen. Aikuisen arvostukset, asenteet ja innostuminen tarttuvat lapsiin. Opettajuuteen kuuluu jatkuva oman työskentelynsä reflektointi ja ihmistuntemuksen syventäminen.⁹

Caroline von Heydebrandin kokoama ensimmäisen steinerkoulun opetussuunnitelma sisältää edelleen arvokkaita pedagogisia näkökulmia¹⁰. Sekä maailman muuttuminen, steinerpedagogiikan jatkuva kehittämis- ja tutkimustyö että suomalainen lainsäädäntö edellyttävät uudenlaista ja laajempaa opetussuunnitelmaa. Opettajan tulee edelleen olla vapaa visualisoimaan, mikä on oikein sille erityiselle yhdistelmälle ihmisolosuhteita, joka on luokassa hänen edessään. Opetussuunnitelma ei ole kokoelma tarkkoja toimintaohjeita tai valmiita vastauksia, mutta opettaja voi ymmärtää opetussuunnitelman luonnehdintojen avulla lapsen olemusta sekä lapsen ja nuoren kehitystä ja sitten käyttää sitä mainittuun visualisointiin¹¹.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹².

⁸ Steiner 1989, 5.

⁹ Steiner 1996, 156-158

¹⁰ von Heydebrand 1966

¹¹ Ks. G.L. Rowen esipuhe von Heydebrandin (1966) opetussuunnitelman englanninkielisen laitoksen esipuheessa.

¹² Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

Aine	Vuosiluokat									V N	lis äy s	Ste i ner
	1	2	3	4	5	6	7	8	9			
Äidinkieli 14 / 18 / 10	7	7	4	5	5	4	3	4	3	4	2	42
A1-kieli ...9 / 7	0	0									1	16
B-kieli - / 2 / 4					1	2	2	2	2	6	3	9
Matematiikka 6 / 15 / 11	3	3	4	4	4	3	4	4	3	3	2	32
Ympäristöoppi 4 / 10 / -	2	2	3	3	2	2				1	4	14
Biologia ja maantieto - / - / 7							2	2				7
Fysiikka ja kemia - / - / 7							2	2				7
Terveystieto - / - / 3							1	1	1	3		3
Ympäristö- ja luonnontietoaineet yhteensä 4 / 10 / 17										3	1	
Uskonto / Et 2 / 5 / 3	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	0	10
Historia ...3 / 4					1	2	1	1	2	7		7
Yhteiskuntaoppi ...2/3					1	1			3	5		5
Musiikki 2 / 4 / 2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	8	3	13

Kuvataide 2 / 5 / 2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	5	9	1,5	10,5
Käsityö 4 / 5 / 2	2	2	1	1	5	5	5	5	1	1	1	2	13
Liikunta (eu) 4 / 9 / 7	2	2	2	3	2	2	3	2	2	0	2		20
Kotitalous ...3							1	1	1	3			3
Taide- ja taitoaineiden valinnaiset ...6 / 5 (opetuksenjärjestäjän valitsemat)										1	1		11
Eurytmia					2	2	2	5	5	1	1		9
Taideprojekti								1		5		1,5	
<i>Taito- ja taideaineet yhteensä</i>										6	2		68,5
Oppilaanohjaus ... 2							1	1		2			2
Muut valinnaiset ... 9										9			9
Opetuksenjärjestäjän valikoimasta (oppilaan valinta)													
Vapaaehtoinen A2-kieli 12	0	0											
(Vapaaehtoinen B-kieli) 4	5	5	1	2	2	2	2	2	2			2	14

					2	2								
Steinerkoulu	2	2	2	2	5,	5,	2	3	3				11	228
Valtioneuvoston tuntijaon vähimmäistuntimäärä	1	1	2	2	2	2	2	2	3			2		
	9	9	2	4	5	5	9	9	0			2		
												Y		
Vuosiluokat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	t.	h	lisä	ys	Yht.
Ero Valtionneuvoston (VN:n) minimituntijakoon					0,	0,								
	1	1	0	1	5	5	0	1	1				6	

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataan luvussa 2.1 opetuksen järjestämistä ohjaavat lainsäädäntöön perustuvat velvoitteet. Nämä velvoitteet on huomioitu Vantaan seudun steinerkoulun paikallisessa opetussuunnitelmatyössä.

2.2 Perusopetuksen arvoperusta

Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Steinerpedagogiikka on lapsilähtöistä. Steinerpedagogisessa ihmiskäsityksessä jokainen lapsi nähdään ainutkertaisena ja yksilöllisenä minuutena. Lapsilähtöisyys määritellään pyrkimyksenä ymmärtää lasta ja ihmistä sekä haluna rakentaa lasta aktivoiva opetus sen mukaan, mitä lapsen ja nuoren kehitysvaiheista tiedetään ja voidaan havaita. Lapsilähtöisyydellä ei tarkoiteta lapsijohtoisuutta eikä myöskään lapsen itsensä varaan jättämistä. Lapsuutta pidetään ainutlaatuisena ja suojeltavana ikävaiheena. Ajatus on, että kasvatuksen ja opetuksen käytännöt perustellaan lapsesta käsin. Lapsuuden kunnioittamiseen sisältyy oppilaan henkisen vapauden kunnioittaminen.

Tavoitteena on yhdistää yksilön kunnioittaminen ja yksilöiden välinen tasa-arvo. Sukupuolten tasa-arvo ja sukupuolten moninaisuuden huomioiminen edellyttää opetukselta sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa.

Lapsuuden kunnioitus on myös lapsen persoonallisuuden näkemistä ja arvostamista. Ilmapiiri ja arviointikulttuuri tukevat luovuutta, kannustavat virheistä oppimiseen yrittämisen ja erehtymisen kautta. Hyvässä opetuksessa nähdään myös, miten moninaista lahjakkuutta on olemassa. Lahjakkuus voi olla monitaitoisuutta ja toisinaan myös erityistä taitoa esimerkiksi kielissä, musiikissa tai liikunnassa. Jokaisen lapsen lahjakkuutta ja luovuutta tuetaan samaan aikaan, kun pyritään yleiseen tasapainoiseen eettisenä ihmisenä kehittymiseen. Koulu tavoittelee

kunnioittavaa ja arvostavaa vuorovaikutusta yhteisön eri tasoilla. Steinerkoulut ovat vanhempien perustamia ja ylläpitämiä kouluja. Yhteisten ideaalien ja arvojen pohdinta luo perustan koulun kehittämistyölle.

Lapsuuden kunnioitukseen kytketään korostetusti ikäkausipedagoginen ajattelu.

Lapsi ei ole pieni aikuinen, eikä lapsuus ole vain välivaihe kohti aikuisuutta. Lapsuus on arvo sinänsä, jotakin itsessään arvokasta. Lapsilähtöisyys on keskeisiltä osiltaan toiminnallisuutta ja aktiivisuutta.¹⁴

Ihmisyys, sivistys ja demokratia

Koulun tehtävänä on ihmisyyteen kasvu. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea kykyä kunnioittaa toisia ihmisiä, luontoa ja itseä. Ihmisenä kasvaminen on varsinaisten arvojen eli totuuden, kauneuden ja hyvyyden toteutumista. Steinerkoulun kehittämistyössä lähdetään siitä, että totuudellisuus, esteettisyys ja eettisyys ovat ihmisen sivistysominaisuuksia ja hyveitä, joita kasvatuksella ja opetuksella pyritään tietoisesti vahvistamaan.

Steinerkoulussa antiikin filosofian klassiset arvot totuus, kauneus ja hyvyys painottuvat eri-ikäisten opetuksessa. Erityisesti pienen lapsen kasvulle on tärkeää perusluottamuksen tunne ja kokemus siitä, että maailma on hyvä. Lapsuus on luontaisesti myös toiminnan, leikin ja tekemisen aikaa, ja nimenomaan teoissa pyrimme hyvyteen. Hyvyyteen kasvamisessa on suurelta osin kyse toisten huomioimisesta, vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista kyvyistä ja teoista. Rudolf Steinerin¹⁵ mukaan hyvää voidaan tehdä aidosta rakkaudesta hyvää kohtaan. Alaluokkien oppilaille on tärkeitä saada vahva tuntuma maailman kauneudesta, siksi opetussuunnitelmassa ja menetelmissä korostuu taide. Erityisesti murrosiästä alkaen voimistuu omakohtainen ajattelu, joten yläluokkien pyrkimyksenä on painottaa erityisesti totuudellisuutta, arvostelukyvyn kehitystä ja ajattelun johdonmukaisuutta.

Steinerpedagogisessa kasvatustraditiossa korostuu moraalisen hyveen kehittäminen kasvatuksen tärkeimpänä tehtävänä. Taloudellisen ja mitattavan

¹⁴ (ks. esim. Paalasmaa 2009, 2011; Steiner 1983, 1989.)

¹⁵ (1979, 109–113; 1988a, 13)

tehokkuuden sijaan kasvatus ja opetus suunnitellaan edistämään moraalisuuden ja oikeudenmukaisuuden hyveitä.

Steinerkoulu on kasvatusyhteisö ja arvoyhteisö. Kasvatus on prosessi, jolla on suunta ja päämääriä. Näiden päämäärien arvioiminen nähdään oppivassa yhteisössä jatkuvana filosofisena tehtävänä. Varsinaiset arvot totuus, kauneus ja hyvyys ovat filosofiaa. Esimerkiksi kauneutta ei tulkita vain sopimuksenvaraiseksi asiaksi eli subjektiiviseksi mielipiteeksi. Kauneudentaju on ihmisen olemukseen olennaisesti kuuluva ominaisuus, ja pedagogiikassa sen vaikutukset näkyvät taiteen merkityksellisyytenä.

Koulun tehtävä on kasvattaa ja opettaa. Kasvatuksen ja opetuksen päämääränä on hyvä elämä. Hyvän elämän voi määritellä vain arvojen kautta. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyyden kasvaminen eivät ole toisiaan poissulkevia asioita. Eettinen yhteisöön kasvun ulottuvuus on siis välttämätön osa omaksi itseksi kasvamisessa eli yksilöllistymisessä.

Steinerkoulun olemassaolo itsessään on ruohonjuuritason kansalaisaktiivisuutta. Myös koulun ensisijaisena pyrkimyksenä on synnyttää aktiivista toimijuutta ja tulevaisuuden maailman rakentajia. Kasvatus ja opetustyö ovat yhteiskunnallista toimintaa, jonka tavoitteena on vastuullinen osallisuus.

Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Koulu ei pyri välittämään tiettyä maailmankatsomusta oppilaille. Tärkeää on, että kukin oppilas tulee omaksi itsekseen ja luo itse oman ihmiskäsityksensä ja maailmankuvansa. Toisaalta kasvatuksen idean mukaista on myös, että nuorten ihmis- ja maailmankäsityksestä kehittyy eettinen eli toiset ihmiset ja luonnon huomioon ottava.

Rudolf Steiner katsoi, että luonnontieteen todellisuutta tulee täydentää sellaisella hengentieteellä, jossa otetaan huomioon ihmisen ja maailman sielullinen (tajuinen) ja henkinen (itsetajuinen) puoli. Steiner otti käyttöön jo 1800-luvun alkupuolella esiintyneen antroposofia-sanan (viisaus ihmisyydestä). Antroposofia on tietoteoreettisena ja ihmiskäsityksellisenä perustana steinerpedagogiikassa, vaikka sen sisältöjä ei opeteta koulussa¹⁶. Antroposofiaa sovelletaan steinerkouluissa

¹⁶ (Rawson & Richter 2003)

opettajan yksityisenä ja kollegiaalisena itsekasvatusvälineenä. Steiner¹⁷ kuvasi antroposofian ja steinerpedagogiikan suhteen puheessaan ensimmäisen steinerkoulun alkamisen yhteydessä:

”Teidän ei tarvitse olla lainkaan huolissanne siitä, että tekisimme tästä koulusta yhtä määrättyä filosofiaa edustavan koulun, tai että me takoisimme lasten päihin antroposofiaa tai jotain muita dogmeja. Se ei ole aikomuksemme. Jokainen, joka väittää meidän yrittävän opettaa lapsille antroposofista vakaumusta, erehtyy. Sitä vastoin pyrimme kehittämään kasvatustaidetta sen pohjalta, mitä antroposofia meille itsellemme merkitsee. Pyrimme löytämään henkisestä ymmärtämisestä kasvatuksellisen ”miten”, emme suinkaan täyttämään lasten päitä omilla mielipiteillämme. Me uskomme kuitenkin hengentieteen eroavan muista tieteistä siinä, että se ottaa huomioon koko persoonan lisäämällä ihmisten taitoja kaikilla alueilla, mutta ennen kaikkea ihmisluonnon huomioonottamisessa. Tähän ”miten”-puoleen kiinnitämme huomiomme, emme niinkään siihen ”mitä” lapsille opetetaan. ”Mitä” on riippuvainen sosiaalisista välttämättömyyksistä; meidän on mitä suurimmalla kiinnostuksella johdettava se siitä, mitä luemme ympäristöstämme, mitä ihmisen on tiedettävä ja taidettava, jotta hän voi täyttää paikkansa omassa ajassaan pystyvänä yksilönä. ”Miten” taas, miten opetamme lapsille jotain, voi nousta ainoastaan perinpohjaisesta, syvällisestä ja rakkaudellisesta ihmisolemuksen ymmärtämisestä. Tämän ajatuksen on tarkoitus toimia ja vallita meidän Waldorf-koulussamme.”¹⁸

Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Monikulttuurisuus on yhteydessä globalisoitumiskehitykseen. Maailma, myös koulumaailma, monimuotoistuu nopealla tahdilla sekä kulttuurillisesti, katsomuksellisesti että kielellisesti. Koulu ottaa aktiivisen roolin ja hyödyntää ihmisten erilaisten lähtökohtien mahdollisuudet oppimista rikastavasti. Tavoitteena on ihmisoikeuksia kunnioittava maailmankansalaisuus.

Erilaisista kulttuurisista, kielellisistä, etnisistä, uskonnollisista ja sosiaalisista

¹⁷ (1996b)

¹⁸ (ks. myös Rawson & Richter 2003, 22)

taustoista tulevat ihmiset muotoutuvat yhdeksi sosiaaliseksi ryhmäksi, joka pysyy pääpiirteissään samana koko kouluajan. Luokkayhteisössä tutustutaan yhdessä erilaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Steinerkoulussa opitaan tarkastelemaan elämää ja sen ilmiöitä eri näkökulmista. Oppiminen yli kieli-, kulttuuri- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä kunnioittavalle vuorovaikutukselle ja aidolle yhteistyölle.¹⁹

Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Ihminen on erottamaton osa luontoa. Tulevaisuuden hyvän elämän kannalta ydinkysymys on vastuullisen luontosuhteen kehittyminen. Tämä on koulun tärkeimpiä tavoitteita. Ympäristö- ja luontokasvatus on varsinkin alaluokilla konkreettista ja paljon luonnossa tapahtuvaa. Ihmisellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka parhaalla mahdollisella tavalla varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden.

Oppilaat kasvatetaan pienestä pitäen perusteelliseen kierrätys- ja lajittelukulttuuriin. Tässä koulun ja opettajien toimintakulttuuri on myös omalla esimerkillään ohjaava tekijä. Inhimillisen tulevaisuuden takia oppilaiden on tärkeää sisäistää eettinen ja tiedostava kuluttajuus. Niin yhteiskuntaopin kuin muidenkin kouluaineiden avulla tuetaan jatkuvan talouskasvun ideologian ja kulutuskeskeisen elämäntavan korvaamista kestävästä kehityksestä ja vihreän talouden arvomaailmalla.

Luonnon kunnioittaminen edellyttää henkilökohtaista luontosuhdetta, ympäristöherkkyyttä ja vastuullisuutta. Se on asenteita ja tekoja. Pelkät yksilön omat arvovalinnat eivät riitä, vaan elämän edellytysten turvaamiseksi koulun on luotava tahto yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja vaikuttamiseen. Ilmastonmuutoksen nopea eteneminen ilmastokatastrofiksi vaatii seuraavalta sukupolvelta yhä järeämpiä uusia säädöksiä ja muita käytännön tekoja.

Steinerpedagoginen ihmiskäsitys

Steinerpedagogiikan taustalla vaikuttaa Rudolf Steinerin (1861-1925) aikanaan luoma ja nyt jo usean opettajasukupolven soveltama ja edelleen kehittämä kokonaiskuva ihmisen kehityksestä ja kasvusta. Steinerpedagogisen käsityksen

¹⁹ (ks. esim. Rawson & Richter 2003, 33-34.)

mukaan ihminen on yksi kokonaisuus, jossa on erilaisia tasoja tai kerroksia. Siitä rakentuu niin kasvatuksen käytäntö kuin päämääräkin. Käsitys ihmisestä ohjaa kasvatusta tiettyyn suuntaan. Steinerpedagoginen ihmiskäsitys ei ole kuitenkaan valmis, vaan ajassa elävä prosessi.

Ihmiskäsityksessä keskeisestä on ettei yksilöä käsitetä ainoastaan perimänsä ja ympäristötekijöidensä tuotteeksi, vaan ihmisellä on myös yksilöllinen ydinminuus, joka jäsentyy osaksi kokonaispersoonallisuutta. Ihmisellä on persoonallisuuden sisällä monta minuutta. Ydinminän lisäksi voidaan erottaa sosiaalinen minä, kulttuurinen minä, ja kasvatettu minä. Myös yksilöllinen temperamentti on osa ihmisen persoonallisuutta. Lapsessa on ainutlaatuista yksilöllisyyttä jo syntyessään. Kasvatuksella autetaan lasta kasvamaan eli tuomaan esiin yksilöllisyyttä ja tulemaan enemmän omaksi itsekseen. Jokaista oppilasta pidetään ainutkertaisena ja yksilöllisenä minuutena.

Yksilöllisyyden huomioiminen konkretisoituu myös opetusmenetelmissä, ikäkausien huomioimisessa ja esimerkiksi oppilasarvioinnissa. Yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen kasvaminen eivät ole toisiaan poissulkevia asioita.

Steinerpedagogiikan mukaan ihmisessä on paitsi fyysis-kehollinen taso myös tajunnallinen taso. Kolmantena ihmisellä on vielä itsetajunta, johon liittyy keskeinen kokemus ajattelevasta minästä, joten sitä voidaan kutsua myös minätajunnaksi. Toisin sanottuna ihminen on sekä fyysinen, sielullinen että henkinen olento.

Steiner²⁰ hahmotteli eri yhteyksissä paljon tätä kolmijakoa tarkentavia luonnehdintoja. Ihmisestä voi erottaa enemmänkin erilaisia kerroksia eli perusominaisuuksia, jotka läpäisevät toisensa.

Kaiken kaikkiaan ihminen on monikerroksinen kokonaisuus, ja eri näkökulmia painottamalla saadaan erilaisia luonnehdintoja. Steinerpedagogisen ihmiskäsityksen kannalta keskeistä on erottaa neljä ihmisen perusominaisuutta. Tällöin ihmisen fyysis-kehollinen olemisen taso jaetaan kahtia fyysiseen ja elolliseen (elämänvoimat). Ihmisessä on paitsi fyysis-kehollinen taso myös tajunnallinen eli sielullinen taso. Lisäksi ihmisellä on vielä itsetajunta eli henki.

²⁰ (1983, 2009)

Kehollisuus, fyysinen taso

Fyysis-aineelliseen puoleen liittyvät esimerkiksi lihaksisto, luusto ja yleensä ihmisen fyysikaalinen rakenne. Jos tarkastellaan eri tieteiden ihmiskäsitystä koskevia painotuksia, voisi fysiikassa, kemiassa ja anatomiassa painottua tämä puoli ihmisestä. Kyse on siis aistein havaittavasta – käsin kosketeltavasta ja silmin nähtävästä – alueesta. Steinerpedagogiikka huomioi ihmisen aineellisena luonnontieteiden selittämänä olentona, mutta ei pelkästään sellaisena.

Elollinen taso

Toinen fyysis-kehollisen tason puoli on elollisuus. Tähän liittyvät erilaiset kasvuprosessit, lisääntyminen, hengitys, verenkierto ja aineenvaihdunta. Tieteiden alueella varsinkin biologiassa voi korostua tämä puoli. Käytännössä biologinen ihmiskäsitys korostaa usein ihmisen ja eläimen yhteisiä piirteitä. Steinerpedagogisessa tulkinnassa ihminen ei ole vain laji lajien joukossa.

Tajunnallinen taso

Kolmantena voidaan erottaa tajunnan eli tietoisuuden taso. Tähän alueeseen viitataan vaihtelevin termein (tajunta, tietoisuus, sielu, mieli, psyyke). Tällä tasolla tapahtuvat kokeminen, aistiminen, vietit, vaistot, tunteminen ja tahtominen. Tieteiden näkökulmasta varsinkin psykologiassa sivutaan tätä psyykkistä tasoa. Jo filosofi Platonin määritelmän mukaan ihminen on sielu, joka käyttää ruumista. Ihmisessä on steinerpedagogiikan mukaan aineellisen lisäksi sielullinen kerros.

Itsetajunnallinen taso

Neljäntenä ja korkeimpana perusominaisuutena voidaan erottaa vielä itsetajunta (itsetietoisuus, minätietoisuus, yksilöllisyys, minä, minuus tai henki). Tämä on nimenomaan ihmiselle tyypillinen ominaisuus. Ihmisellä on kyky ajatella omia ajatuksiaan, tarkastella itseään ja pohtia elämän tarkoitusta. Kysymys itsetietoisuuden olemuksesta on erityisesti filosofian alan ongelma. Tätä tasoa

sivuavat filosofi Erik Ahlman²¹ käsitteellään varsinainen minä ja filosofi Sven Krohn (1996) puhuessaan ydinhemisestä. Psykologi Tony Dunderfeltin²² mukaan voimme itsetuntemustamme kehittämällä löytää omasta sisäisyydestämme kohdan tai olemuksen, joka aina ja kaikkialla voi melko hyvin riippumatta siitä, mitä ulkoisesti tapahtuu. Hän kutsuu tätä ydinminäksi. Se on sisäisyyden rauhallista aluetta, ok-kohta, läsnä oleva tietoisuus tai avoin ydinolemus.

Tähän henkiseen itsetietoisuuden ja arvotajunnan tasoon perustuu myös ihmisen vapaus ja vastuu. Meillä on mahdollisuus valita ja mahdollisuus moraalisuuteen.

Steinerpedagogisen ihmiskäsityksen mukaan meillä on perimän ja ympäristön lisäksi myös yksilöllinen ja henkinen minuus, ydinminä. Kyse on ihmispersoonallisuuden tietävästä ylärakenteesta. Henkinen minuus on kaikkia ihmisen toimintoja ja tasoja toisiinsa yhdistävä tekijä.²³

Kokoavia näkökulmia

Tietyissä mielessä vapauden aste kasvaa aina seuraavalle tasolle siirryttäessä. Ensimmäisellä tasolla (kivi) on mahdollista aineellinen olemassaolo ja toisella tasolla (kasvi) myös elämä, mutta ollaan kuitenkin paikkaan sidoksissa. Kolmanteen tasoon (eläin) liittyy vapaampi liikkuminen ja valveinen tajunta ja neljänteen (ihminen) muun muassa ajan kokeminen.²⁴

Dosentti Heikki Kannisto²⁵ ja kasvatustieteilijä Simo Skinnari (2004) esittelevät neljä keskeisintä ihmiskäsitystä: essentialistinen, naturalistinen, kulturalistinen ja eksistentiaalinen. Naturalismi painottaa ihmistä biologisena luonnon olentona, kulturalismi painottaa ihmisen kulttuurisidonnaisuutta ja eksistentiaalisissa ihmisessä on vapaa luomaan itse itsensä. Eksistentiaalisissa ihmisen kasvulle ei ole ns.

²¹ (1982)

²² (2006)

²³ Edellä kuvatut olemisen tasot voidaan esittää myös vaikeatajuisemmin käyttämällä perinteistä antroposofista sanastoa. Erityisesti vanhemmassa antroposofisessa kirjallisuudessa käytetään esim. termejä fyysinen ruumis, eetteriruumis tai muotovoimaruumis, astraaliruumis ja minä. Steiner erotteli vielä ihmisen tulevaisuuden tasoja eli niin sanottuja korkeampia olemuspuolia. Ihmisen olemassaolo kokonaisuudessaan on aina enemmän tai vähemmän arvoituksellinen. Oleellista on ymmärtää, että ihminen ei ole valmis vaan keskeneräinen ja kehittyvä olento. Ihmiskäsityksen on oikeastaan hyväkin olla yhtä aikaa sekä nöyrä että ylevä. (Paalasmaa 2009, 51–55; ks. myös Wilenius 2003, 11–58.)

²⁴ (Paalasmaa 2009, 2011.)

²⁵ (1984)

valmista pohjapiirrosta. Steinerpedagogiikka pyrkii huomioimaan eri näkökulmat, mutta sen ihmiskäsitystä voi luonnehtia erityisesti essentialistiseksi. Essentialistinen ihmiskäsitys lähtee olettamuksesta, että on olemassa jokin kaikille ihmisille yhteinen ihmisolemus (lat. *essentia* 'olemus'). Ilman käsitystä yhteisestä hyvästä ihmisyydestä on vaikea ymmärtää kasvatuksen tavoitteita ja arvokasvatuksen mielekkyyttä. Lähelle steinerpedagogista ihmiskäsitystä tulevat esimerkiksi suomalaisten filosofien Lauri Rauhalan²⁶ ja Reijo Wileniuksen²⁷ hahmottelemat ihmiskäsitykset.

Ihminen on aina sidoksissa ympäröiviin olosuhteisiin, mitä voi tarkastella situationaalisella tasolla. Ihmisen olemassaolon eräs perusmuoto on situationaalisuus (olemassaolo suhteissa omaan elämäntilanteeseen eli situaatioon). Psykologi ja filosofi Lauri Rauhalan²⁸ mukaan ihmiselle on keskeistä toimia sosiaalisessa kentässä. Jokaisen oman elämäntilanteen erityispiirteet rakentavat ihmistä, jopa siinä määrin, että situationaalisuutta on perusteltua pitää omana tasonaan ihmisen monikerroksisuudessa. Situationaalisuus on kietoutuneisuutta omaan elämänpiiriin ja kietoutuneisuutta maailmaan oman elämänpiirin kautta. Elämänpiiri tarkoittaa kaikkia kohteita, asioita ja ihmisiä, joihin ihminen joutuu suhteeseen. Situaatio ei siis ole sama asia kuin fyysinen ympäristö. Se on esimerkiksi kulttuuria, luonnon olosuhteita, toisia ihmisiä, arvoja ja normeja. Jo Aristoteles korosti, että ihminen on monessa merkityksessä sosiaalinen olento. Ihmisen suhteita elämäntilanteensa tekijöihin tutkitaan erityisesti sosiaali- ja käyttäytymistieteissä. Situationaalinen taso korostuu eri yhteiskuntatieteiden ja varsinkin sosiologian alueella.²⁹

Fysiikka, kemia ja biologia kertovat, mitä ihminen eräiltä ominaisuuksiltaan on, sosiologia kuvaa, miten ihmiset toimivat, psykologia selittää, miten ihmiset tuntevat

²⁶ (2009)

²⁷ (2003)

²⁸ (2009)

²⁹ Filosofi Ilkka Niiniluoto (2011) määrittelee ihmisen moniulotteiseksi – aineelliseksi, elolliseksi, ajattelevaksi, tuntevaksi ja tahtovaksi olennoksi, joka on jatkuvasti vuorovaikutuksessa luonnon ja toisten ihmisten kanssa. Hänen mukaansa ihminen on kulttuurieläin, jonka luonteesta saa irti vain yksipuolisen viipaleen, jos viitekehyyksiksi valitaan esimerkiksi materialismi, biologismi, psykologia, humanistinen hengentiede tai uskonto. Niiniluodon kuvaus tukee monikerroksista ihmiskäsitystä, vaikka ei otakaan kantaa henkiseen ydinminuuteen. Esimerkiksi fysiikan ymmärryksellä ihminen olemassaolo selittyy fysiikalla, biologian ymmärryksellä ihminen on biologinen olento ja filosofian alalta katsottuna ihmisen voi nähdä itsestään tietoisena henkisenä olentona.

ja ajattelevat ja filosofian avulla voidaan hahmotella, miten asioiden pitäisi olla. Steinerpedagogiikka pyrkii huomioimaan eri tieteiden näkökulmat ihmiseen.

Ajattelu, tunne ja tahto

Jäsentäessään sielullisuuden moninaisuutta Steiner käytti Antiikin filosofiasta peräisin olevaa tajunnan toimintojen klassista perusjakoa kolmeen perustoimintoon: ajatteluun, tunteeseen ja tahtoon. Näistä tietoisin, ajattelu, ohjaa kaikkea ihmisen tietoista toimintaa. Emotionaalinen eli tunteen alue taas sisältää ainakin arvostelukyvyn, arvot ja sosiaalisen vastuun. Vaikeimmin tiedostettava eli alitajuisin näistä alueista on tahdon eli toiminnallisuuden alue, joka on kaiken inhimillisen toiminnan liikkeellepaneva voima.

Kasvatuksen tulee kehittää monipuolisesti koko ihmistä eli ajattelua, tunnetta ja tahtoa, ja siten kasvatukseen tulee tiedon lisäksi sisältyä paljon taidetta ja toimintaa. Kokonaisvaltaisuus on valinnaisuutta korostavan yksipuolistavan erikoistumisen sijaan erikoistumista monipuolisuuteen, tasapainoisuuteen ja laaja-alaiseen yleissivistykseen.

Inhimillistä kasvatus- ja opetuskäytäntöä rakennettaessa on oleellista tarkastella ihmisen eri kerrostumia toisiaan täydentävinä, ei toisiaan poissulkevinä. Pyritään tasapainoisesti koko ihmistä kehittävään pedagogiikkaan. Ihminen on fyysis-kehollis-elollinen olento, ja siksi myös koulussa pitää harjoittaa fyysistä, liikunnallista ja elämänvoimia vahvistavaa puolta. Oppiminen ja kasvu tapahtuvat yhdessä toisten ihmisten kanssa. Tajunnallisena ja itsetajunnallisena olentona kehittymiseen tarvitaan taiteen, tieteen ja toiminnallisuuden läpäisemää koulua.

2.3 Oppimiskäsitys

Oppiminen on erilaista eri ikäkausina. Alkuopetuksessa hyödynnetään hyvin paljon mielikuvaoppimista, kun taas ylemmille luokille ja lukioon siirryttäessä opetuksessa painottuu enemmän oppisisältöjen tietoaaines.

Oppimisympäristö, motivaatio ja opettajan roolit

Oppimisympäristöissä korostetaan ihmisten vuorovaikutuksen mahdollisuutta, kohtaamista, kuulluksi tulemisen kokemusta ja kokonaisvaltaista oppimista mahdollisimman monien aistien kautta. Tavoitteena on, että oppilas voi tasapainoisesti käyttää ajatteluaan, tunnettaan ja tahtoaan niin koulupäivän kuin oppitunnin aikana.

Oppimisprosessissa vaihtelevat tasapuolisesti primaarikokemus, keskustelu, kuuntelu, yhteistoiminnallisuus ja yksin työskentely. Yhdessä saadut oppimiskokemukset vahvistavat oppimista entisestään. Uusia opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä otetaan käyttöön eri ikävaiheissa, esimerkiksi opetussuunnitelman nivelvaiheissa ja esimerkiksi siirryttäessä luokanopettajavaiheesta aineenopettajavaiheeseen ja lukioon. Oppimisympäristöksi luetaan oppilaan koko elinpiiri, kuten lähiympäristö, luontokohteet, kaupunkiympäristö, kulttuurikohteet, liikuntapaikat, tieto- ja viestintäteknikan mahdollistamat ympäristöt sekä ympäristöt, joita on luotu yhteistyössä esimerkiksi kaupungin/kunnan eri toimijoiden kanssa.

Oppilaan motivoiminen on opettajan suurimpia haasteita. Ratkaisevaa on positiivisen ilmapiirin luominen. Ohjauksessa ja palautteen annossa korostetaan kannustavaa ja rohkaisevaa näkökulmaa. Opetus järjestetään aina siten, että oppilas kokee oppimisen itselleen mielekkääksi.

Opettaja toimii monessa roolissa, hän on opettaja, suunnittelija, tutkija, ohjaaja ja tukija; hän osallistuu tavoitteiden määrittelyyn yhdessä opiskelijoiden kanssa; auttaa tiedon muodostuksessa, vaikuttaa elävän sosiaalisen vuorovaikutuksen syntyyn; käyttää sellaisia opetusmenetelmiä, jotka perustuvat yhteistoiminnallisuuteen; kannustaa itseohjautuvuuteen ja tarjoaa näkökulmia;

rohkaisee ja kannustaa sekä oppimiseen että yhteistyöhön; kehittää yhteistoiminnallisuutta ja sosiaalisia taitoja; on oppilaan tukena eikä rankaise virheistä.

Opettaja nähdään sekä taiteilijana että tutkijana, aloitteellisena, maailmasta ja ympäristöstä kiinnostuneena, totuudellisena, uudistumiskykyisenä ja harjoittelevana ihmisenä. Opettajuuden lähtökohtana on opettajan itsekasvatus. Opettaja vaikuttaa lapseen ja nuoreen koko olemuksellaan. Taiteilija- ja tutkijaopettaja, omaa työtään tarkkaileva ja opetustaan refleктоiva opettaja, kehittää ja soveltaa omaa näkemystään; aloitteellinen opettaja innostaa, motivoi ja poistaa tekijöitä, jotka kuormittavat liikaa sekä antaa haasteita; maailmasta ja ympäristöstään kiinnostunut opettaja ymmärtää oppilasta; totuudellinen opettaja on aito ja uskottava; uudistumiskykyinen opettaja edistää kokeilua ja soveltamista; harjoitteleva opettaja seuraa oppimista ja rohkaisee itseohjautuvuuteen.

Lapsilähtöinen pedagogiikka lähtee liikkeelle siitä, että kasvattaja ei voi etukäteen tietää, mitä lapsesta ja nuoresta tulee myöhemmässä elämässään. Hän voi kuitenkin mielessään nähdä, millaiseksi nuori aikuisena voi tulla. Tarvitaan tasa-arvoa, joka oppilaiden/opiskelijoiden ja opettajien kesken näkyy pyrkimyksenä siihen, että oppilas kokee olevansa tasa-arvoinen keskustelija opettajansa rinnalla, vaikka hänen tiedollinen osaamisensa ei olisikaan samalla tasolla. Tältä pohjalta yhteistoiminnallisuus tukee oppilaan sosiaalista kehitystä ja itsetuntemusta.

Oppimisen olennaisena käsitteenä toimiikin vapaus, ja ihminen nähdään vapaana silloin, kun hän toteuttaa omaa itsenäistä ja yksilöllistä eettistä oivallustaan ja toimii rakkaudesta tekoon. Toisin sanoen toiminta on vapaata, kun sen motiivit ovat peräisin puhtaasta ajattelusta, jonka taustalla on moraalisen intuition kyky. Tämän tason taustalla on näkemys siitä, että ihminen on itsestään tietoinen henkinen olento. Steinerpedagogiikkaan liittyy pyrkimys järjestää opetus tavalla, joka tuottaisi oppilaalle ja opiskelijalle terveyttä myöhempää elämää varten. Tähän liittyy Anton Antonovskyn kehittämä käsite salutogeneesi, terveyden luominen. Antonovskyn tutkimusten mukaan terveyttä tuottavat yhtenäisyyden ja koherenssin kokemuksen lisäksi kokemus nähdä, kuulla ja ymmärreä tulemisesta; osallisuus sosiaaliseen oppimisyhteisöön ja ylipäättään fyysistä, psyykkistä ja henkistä hyvinvointia. Steinerpedagogiikan erityiset pyrkimykset oppimisen lisäksi

ovat juuri nämä.

Olennaista oppimisessa on, että oppilas ja opiskelija kokee yhtenäisyyttä ja koossapysyvyyttä, että maailma koetaan mielekkäänä ja ymmärrettävänä. Tämä johtaa siihen, että oppilas ja opiskelija haluaa ymmärtää maailmaa; hän uskoo voivansa osallistua ja sitoutua maailmaan ja hänellä on siihen tietoa ja taitoa; lisäksi oppilas kokee osallistumisen ja sitoutumisen merkitykselliseksi.

Oppiaineiden välinen integraatio ja poikkitieteellinen ja -taiteellinen lähestymistapa tukevat oppimista. Siksi on hedelmällistä kehittää niitä taitoja, joita voi siirtää oppiaineesta toiseen; tällaisia taitoja ovat esimerkiksi käden taidot, vuorovaikutustaidot ja ajattelun taidot.

Oppilaan oma aktiivisuus, sosiaalisuus ja vuorovaikutustaidot

Oppiminen on sekä yksin että yhdessä kokemista, tekemistä, ajattelemista, suunnittelua ja näiden prosessien monipuolista arvioimista ikäkauteen sopivalla tavalla, ja oppilaan omaa aktiivisuutta korostetaan kaikessa oppimisessa. Näihin pyritään määrittelemällä oppimisen tavoitteita yhdessä oppilaan kanssa ikäkauden mukaisesti, sillä tällöin autetaan oppilasta motivoitumaan ja suuntamaan energiaansa oppimisen kannalta oikeisiin asioihin. Oppilaiden/opiskelijoiden mukaan ottaminen opetuksen suunnitteluun nähdään tärkeänä arvostuksen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen antamisena, mikä vaikuttaa oppimismotivaatioon.

Todellisuus hahmottuu ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen tuloksena. Tieto syntyy niin puheena, tekstinä kuin diskurssinakin, joka on sidoksissa sosiaalisiin suhteisiin, aikaan ja paikkaan, se on tämän vuoksi myös hyvin henkilökeskeistä. Ihminen luo teoillaan todellisuutta, tieto syntyy faktan tai totuuden havainnosta. Havainnon taustalla on aina ihminen, joten vuorovaikutuksessa oppilaan kaikkien ympärillä olevien ihmisten ja yhteisöjen kanssa voidaan pohtia, miten toisen ihmisen havainto vastaa omaa havaintoa. Tieto syntyy sosiaalisten suhteiden ja tilanteiden kautta, se ei ole ihmisen ulkopuolella, sitä rakennetaan yhdessä. Oppimisprosessissa ymmärretään, että uusinkin tieteellinen tieto on vain sen hetkinen totuus, joka muuntuu sosiaalisten tilanteiden ja uuden tiedon myötä.

Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen (kuuntelu, yhteistoimintakyky, neuvottelutaito, luovuus, esiintymistaito, avoimuus, viestintätaito, tilanneherkkyys ja empatia) kehittäminen edistää oppimista. Kommunikaatiolla, näkemysten vaihtamisella, vuoropuhelulla ja väittelyllä on oma paikkansa oppitunneilla. Alaluokilla näille taidoille luodaan pohja, kun kertomusten avulla esitellään vuoropuhelun rakenne, näytetään, miten kokemukset voi sanallistaa ja kehitetään kuuntelun taitoa. Yhteistoiminnallisuus nähdään välinearvona pyrittäessä kohti ymmärrystä omasta itsestä ja tietoisuutta ihmisenä olemisesta.

Steinerpedagogiikka painottaa holistista ja kokemuksellista, taiteellista ja esteettistä, aktiivista tai toimintasuuntautunutta oppimista, ikäkausioppimista sekä tiedon syventymistä unen aikana.

Oppiminen eri ikävaiheissa

Steinerpedagogisessa oppimiskäsityksessä erityistä on sen ajallinen ulottuvuus: lapsen ja nuoren ei ajatella oppivan kaikissa ikävaiheissa samalla tavalla: alle kouluikäisen oppimista leimaa jäljittely. Alle seitsemänvuotias lapsi oppii jäljittelemällä lähellä olevia aikuisia. Siksi päiväkodissa ja esikoulussa opettajan itsekasvatuksen merkitys korostuu: opettajan on kehitettävä itseään jäljittelemisen arvoiseksi ihmiseksi. Tämä kyky oppia jäljittelemällä säilyy jopa 9 vuoden ikään saakka. Kyse ei ole behavioristisesta oppimiskäsityksestä; siihen ei liity palkkioita tai rangaistuksia, vaan näkemys, että lapsi jäljittelee luonnostaan aikuisia ja aikuinen pyrkii itseään kehittämällä olemaan mallioppimisen arvoinen aikuinen.

Simo Skinnarin³⁰ käyttämä termi pedagoginen rakkaus sopii alakoululaisen oppimista kuvaamaan paremmin kuin perinteisesti steinerpedagogiikassa käytetty termi auktoriteetti. Sana auktoriteetti sekoitetaan helposti autoritääriseen, mistä ei kuitenkaan ole kysymys. Tarkoitus ei ole pelon tai keinotekoisien valta-aseman avulla opettaminen.

Steinerpedagogiikassa käytetään joskus käsitettä tietoisuuden evoluutio. Sillä tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan lapsen ja nuoren terve kehitys toistaa

³⁰ (2004)

ihmiskunnan historian kulttuurikausia, esimerkiksi kolmasluokkalaisen ulottuville pyritään tuomaan muinais-egyptiläisen kulttuurin virikkeitä, kuten mittaamista, viljelyä ja rakentamista. Toisaalta murrosiässä nähdään tapahtuvan samanlainen kuvaannollisten horisonttien laajentuminen kuin renessanssiin ja suuriin löytöretkiin liittyy. Tietoisuuden evoluutio on opettajan työväline, jotta hän osaisi muuntaa opetusaineistoaan ja suhtautumistaan eri ikäisiin riittävästi, sitä ei opeteta oppilaille.

Steinerpedagogiikassa korostetaan yksilön kehitykseen liittyvien ja kuuluvien kehityskriisien merkitystä yksilön kehittymiselle itsenäiseksi, ajattelevaksi yksilöksi. Keskeinen varhaiskouluajan kriisi on 9-vuotiaan kriisi. Tässä kriisissä lapsi kokee erillisyytensä perheestään ja muusta maailmasta, mikä voi johtaa esimerkiksi suureen yksinäisyyden tunteeseen. Toinen tärkeä kouluajan kehityskriisi tulee murrosiän vaiheessa, jolloin nuori ei ole enää vastaanottavainen ulkopuolisille sielullisuuteen vaikuttaville virikkeille, vaan alkaa rakentaa tähän mennessä vastaanottamaansa ainesta omaksi sisäiseksi maailmakseen.

Lähestymistavat ja vaiheittain oppiminen

Steinerkoulun vuosiluokien 1–8 käytännöt - pitkäkestoiset oppilas-opettaja-suhteet, opetuksen rytmittäminen ja erilaiset lukuvuotta rytmittävät juhlat, tukevat oppimista.

Rytmiä ja rytmillisyyden huomioimisella pyritään kaikilla vuosiluokilla aktivoimaan oppilaan tarkkaavaisuutta, kehittämään keskittymiskykyä ja sisällönhallintaa. Yksittäisissä oppiaineissa myös oppisisältöjä rytmitetään erityisesti alkuopetuksessa. Aiemmin opittuja asioita ja kokemuksia, syvennetään tietoa aiemmin opitun pohjalta, vaihtelemalla itsenäistä, käytännöllistä ja yhteistoiminnallista työskentelytapaa.

Oppiminen tapahtuu aina vaiheittain. Opetus järjestetään niin, että opittavan asian annetaan levätä ennen uuden kokonaisuuden opettelua. Tauon aikana aiemmin opittu tieto alkaa muuttua kyvyksi, joka voidaan myöhemmin nostaa esiin seuraavalla jaksolla tai seuraavana vuonna. Noin neljän viikon pituiset jaksot, jossa oppiainetta opetetaan päivän ensimmäisellä kaksoistunnilla, tukevat vaiheittain oppimista. Samoin oppilaan oman kokemuksen nostaminen esiin uudelleen

laajemmassa yhteydessä tukee oppimista. Muistamisen luonteita on erilaisia: rutiinit vahvistavat tilannemuistia, rytmistä muistamista tarvitaan esimerkiksi ulkoaopettelussa. Aktiivista muistiin palauttamista harjoitellaan joka päivä.

Pääasiassa oppimisen vaiheita on kolme: uuden aiheen esittely ja käsittely, sen muisteleminen ja aiheesta keskustelu. Oppilaita ja opiskelijoita kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan, ja opettaja ohjaa oppilaita ja opiskelijoita löytämään kokemusten, arviointien ja näkökulmien joukosta synteetin ja löytämään käsitteitä ja tieteellisiä lainalaisuuksia ikäkautensa mukaisesti. Toinen vaihe seuraa pian ensimmäistä seuraavalla tunnilla. Kolmas käsitteenmuodostusta edistävä vaihe voi toteutua joko kolmannella tunnilla tai myöhemmin samana tai jopa seuraavana vuonna.

Dialoginen oppiminen

Oppiminen tapahtuu vaiheittain. Toisten kanssa keskustelemalla oppilas tulee tietoiseksi myös omista kokemuksistaan, mikä puolestaan auttaa oppimista. Kieli mahdollistaa kommunikaation, kommunikaatio dialogin ja dialogi itseymmärryksen. Ihmisen minuus siis syntyy vuorovaikutuksessa, jossa oppilas oppii tuntemaan oppisisällön lisäksi myös itseään.

Oppimisessa hyödynnetään oppilaan aiempaa tietoa, taitoa, toimintaa, tunteita, havaintoja ja kokemuksia. Oppilas etenee omista kokemuksistaan kohti sisäistynyttä tietoa ja ymmärrystä. Tässä prosessissa teoria ja käytäntö kytkeytyvät toisiinsa ja antavat oppimiselle ja ihmisenä kasvamiselle merkityksen.

Oppimisprosessiin vaikuttavat myös kulttuuri, kieli ja aikaisemmat kokemukset. Yhteistoiminnallinen ja turvallinen oppimisympäristö ja -ilmapiiri nähdään kaiken oppimisen edellytyksenä.

Kehitysvaiheiden ja ikäkauden huomioiminen

Steinerpedagogiikassa korostuu kasvavan ihmisen ikäkauden huomioiminen ja ikäkaudelle tyypillisten kehitysvaiheiden kuvaaminen. Jo 1700-luvun valistusfilosofi

Rousseau edusti kehitysvaiheajattelua ja näki lapsen ja aikuisen erilaisuuden. ”Lapsilla on oma omituinen tapansa käsittää, ajatella ja tuntea; mikään ei ole mielettömämpää kuin koettaa niiden sijalle tyrkyttää meidän käsitys-, ajatus- ja tuntemistapaamme”³¹.

Ajatus yleisistä elämänkulkua ohjaavista kehitysvaiheista on paljon Rousseautakin vanhempaa viisautta. Jo Pythagoras ja Hippokrates jakoivat elämän tietyin piirtein erottuviin jaksoihin. Antiikin Kreikassa todettiin, että seitsemäs ja neljästoista ikävuosi muodostavat kasvuiän ratkaisevimmat taitekohdat. Myös keskiajan elämänmuodot ritarilaitos ja katolinen kirkko sovelsivat vanhaa periodijakoa, jossa elämä etenee suurin piirtein seitsenvuotisin askelin. Kunakin ikäkautena ihminen katselee maailmaa kuin eri ikkunasta.³²

Rudolf Steiner³³ puhui ja kirjoitti paljon seitsenvuotiskausista ja Maria Montessori³⁴ herkistä kausista. Steinerin mukaan opetusmenetelmät voi valita lapsen kehityksen mukaan. Yksittäinen opettaja havainnoi oppilaiden kehitystä ja olemusta ja pyrkii toimimaan eri tilanteissa luovasti ja tarkoituksenmukaisesti. Koulun opetussuunnitelma ja toimintakulttuuri rakentuvat kehityspsykologisen tutkimuksen avulla

Steinerpedagoginen ikäkausiopetus

Ihmisen kehityksessä on havaittavissa niin sanottuja seitsenvuotiskausia. Ensimmäinen ikäkausi syntymästä koulukypsyyteen on tahdon ja toiminnallisuuden kehityksen päävaihetta, jolloin lapsi suurelta osin jäljittelee toiminnassaan aikuista. Kasvun painopiste on fysiologisessa kehityksessä. Aika koulukypsyydestä murrosikään eli 6–7 vuoden iästä 13–14-vuotiaaksi on emotionaalisen kehityksen päävaihetta. Opetuksessa suositaan taiteellista lähestymistapaa, ja kasvun painopistealueena on tunne-elämän kehitys. Kolmannessa kehitysvaiheessa, joka kestää murrosiästä täysi-ikäisyyteen eli 13–14-vuotiaasta 18–21 vuoteen, painottuu

³¹ (Rousseau 1933, 126, alkuteos 1762)

³² (Paalasmaa 2014, 71-72)

³³ (1983; 1989)

³⁴ (1940; 1989)

omakohtaisen ajattelun kehittyminen.³⁵ Todellisuudessa lapsen kehitys ei ole yksiselitteistä ja opetussuunnitelmissa kuvattuja yleisiä lainalaisuuksia noudattelevaa. Yksilölliset erot ovat suuria, ja mitä erilaisinta kasvua ja oppimista tapahtuu koko ajan. Steinerpedagoginen opetussuunnitelma huomioi kuitenkin kehitysvaiheiden ja ikäkausijattelun perusviisauden. Opetusmenetelmien täytyy muuttua, kun oppilas muuttuu ja kehittyy. Varhaiskasvatuksessa maailmaa tehdään ymmärrettäväksi ensisijaisesti toiminnan avulla. Alakouluikäisen kehitykselle on hyväksi ymmärtää maailmaa enemmän sydämellä. Tällöin opetuksen kannattaa pyrkiä vaikuttamaan erityisesti tunnekokemuksiin. Yläkoulussa ja lukiossa maailmaa pyritään ymmärtämään yhä enemmän ajattelulla todeksi. Lahjakkuus kehittyy tietyssä järjestyksessä eikä vaiheiden yli ole viisasta hyppiä.

Kehitysvaiheajattelun peruspainotuksia

Ikäkausi syntymästä koulukypsyyteen eli 6–7 ikävuoteen asti

- Tahto, toimintaan aktivointi
- Hyvyys
- Kehollisuus
- Konkreettisen ajattelun vaihe
- Leikki, turvallisuus, toiminnallisuus, lämpö, ilo, vilpitön rakkaus, ympäristön vaikutus, mielikuvitus
- Mallioppiminen ja jäljittely
- Kasvattaja on turvallinen esikuva

Ikäkausi koulukypsyydestä murrosikään eli 6–7 vuodesta 13–14-vuotiaaksi

- Tunne, tunteen ja mielikuvituksen aktivointi
- Kauneus
- Elollisuus, rytmisyys
- Taiteellisuus, elävät mielikuvat
- Opettaja on luonnollinen auktoriteetti ja kanssaoppija

³⁵ (Paalasmaa 2009; Steiner 1989; 1996.)

- 8–9 vuoden iässä ajattelu alkaa muuttua konkreettisemmaksi, itsearviointitaidot kehittyvät ja yksilöllisyys vahvistuu

Ikäkausi murrosiästä aikuisuuteen eli 13–14-vuotiaasta 18–21 vuoden ikään

- Ajattelu, älyn aktivointi tunteiden ja tahdon rinnalle
- Totuus
- Oman minuuden löytäminen, itsearviointikyky
- Opettaja on asiantuntija, joka osaa jakaa asiantuntijuuttaan
- 13–14 vuoden iässä ajattelu alkaa muistuttaa enemmän aikuisen ajattelua. Tämän ikäiselle on kuitenkin vielä tyypillistä ajattelun mustavalkoisuus, tunne-elämän ailahtelevaisuus ja rajojen etsiminen.

On tärkeää ymmärtää, että alkuopetuksessa oppilaalla on tarve oppia uusia asioita ilman oman mielipiteen muodostuksen pakkoa ja ylemmillä luokilla taas oppiminen tapahtuu nimenomaan keskustelussa, eri näkökulmia tarkastelemalla ja omien oivallusten ja päättelyketjujen kautta. Yläluokilla sen sijaan maailman eettisistä ongelmista on luontevaa keskustella abstraktisti ja yleismaailmallisesti.

Alkuopetuksessa monin kohdin on viisasta hyödyntää vielä oppilaiden jäljittelytaipumusta ja muistia. Parhaiten kasvattava kokonaisvaltainen oppiminen tapahtuu alkuopetuksessa konkreettisesti ja käytännönläheisesti tekemällä asioita. Alkuopetuksen aikana lapsen mielikuvitus ja ajattelu eivät ole samalla tavalla toisistaan eriytyneitä kuin aikuisella. Tällöin keskeistä on aistiminen ja tavoiteltavaa on moniaistinen oppiminen. Arjessa on hyvä olla paljon liikettä, leikkiä ja luontoa. Pulpetin äärellä istuminen ei kehitä monipuolisesti ihmistä.

Steiner luonnehti 12 eri aistia (minäaisti, ajatusaisti, puheaisti, kuuloaisti, lämpöaisti, näköaisti, makuaisti, hajuaisti, tasapainoaisti, liikeaisti, elämänaisti ja kosketusaisti) ja sitä miten aisteja kehitetään eri tavoin eri ikäisten kanssa. Neljää viimeksi mainittua kutsutaan usein alemmiksi aisteiksi ja niitä pyritään aktivoimaan erityisesti esi- ja alkuopetuksessa. Niiden herättämistä (esim. oppitunnin rytminen osa) ja kehittämistä pidetään tärkeänä pohjana kehittyville kognitiivisille taidoille.

Dosentti Taina Kinnusen³⁶ mukaan nykyisen luonnontieteellisen tutkimuksen pohjalta voidaan puhua jopa reilusta kolmestakymmenestä eri aistista, joista osa on tiedostamattomia ja osa tiedostettuja. Alkuopetuksessa ruokitaan intoa uuden oppimiseen ja hyödynnetään leikin, satujen, ilon ja mielikuvituksen mahdollisuudet. Koska ensimmäisen ja toisen luokan oppilaan ajattelu on konkreettista, tulee myös opetuksen olla konkreettista. Ajattelun taitojen tulee antaa kehittyä vähitellen. Kolmannelle luokalle tultaessa looginen päättely alkaa vähitellen kehittyä ja toden ja kuvitellun raja vahvistuu. Edelleen konkreettinen ja havainnollistava opetus on tärkeää. Tästä eteenpäin on kehityspsykologisesti perusteltua vähitellen hyödyntää oppimisessa oppilaiden metakognitiota eli kykyä arvioida omaa suoritustaan. Moraalin ja luovuuden kehittymiseksi alkuopetusikäisen annetaan elää myös mielikuvituksesta satujen ja leikin täyttämää lapsuuden maailmaa.

Koulumme arvioi arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista hyödyntäen muun muassa Steinerkasvatuksen liiton työryhmän kääntämiä Steinerkoulujen kansainvälisen neuvoston aiheesta kirjoittamia periaatepapereita (2009, 2015). Niiden pohjalta on laadittu kouluille itsearviointilomake. Koulumme kehittää edelleen arvojen ja toimintakulttuurin arviointia paikallisesti. Yllämainituissa periaatepapereissa kiinnitetään huomiota mm. koulun hallintoon, opettajakuntatyöskentelyyn, yhteiseen opiskeluun ja syventymiseen, oppilaan ja opiskelijan kohtaamiseen sekä opettajan itsekasvatukseen.

³⁶ (2011)

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

3.1 Perusopetuksen tehtävä

Steinerkoulut toteuttavat kasvatus- ja opetustehtävänsä osana suomalaista julkista koulujärjestelmää sekä osana kansainvälistä steinerkoululiikettä. Steinerkoulut ovat ensisijaisesti inhimilliseen kasvatukseen tähtääviä yhteisöjä. Steinerkoulut pitävät tehtävänä rikastaa ja monipuolistaa yleistä koulujärjestelmää soveltamalla lapsilähtöistä ja vaihtoehtopedagogista kasvatusajattelua käytäntöön. Opetuksenjärjestämisluvissa erityisenä koulutustehtävänä mainitaan steinerpedagogiikkaan painottunut opetus lukiokoulutuksessa. Steinerkoulut toimivat perinteisesti 12-vuotuisina yhtenäiskouluina ja opetuksenjärjestämisluvissa todetaan, että perusopetusta ja lukiokoulutusta varten voidaan hyväksyä yhteinen opetussuunnitelma.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti tehtävänä on kaikkien oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen, oppilaiden myönteisen identiteetin rakentaminen ihmisinä ja oppijoina. Steinerkoulun tehtävänä on tukea oppilasta oman itsensä ja oppimispolkunsa rakentamisessa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Vantaan seudun steinerkoulu on vanhempien perustama, kodin ja koulun yhteistyö on tiivistä ja monipuolista.

Steinerpedagoginen sivistyskäsite painottaa sekä ns. sydämen sivistystä³⁷ että ekologista³⁸ sivistystä Kokonaisvaltainen sivistystulkinta sisältää niin ihmisen eettisen sisäisen tilan ja asenteen sekä erilaisen inhimillisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kartuttamisen. Opetuksella pyritään myös vastaamaan yhteiskunnallisiin muutoksiin ja reagoimaan ajankohtaisiin tilanteisiin.

³⁷ Paalasmaa 2011, 11-21.

³⁸ Ekologisen sivistyksen käsite on lähellä Veli-Matti Värin käyttämää ekologisen sivistysprojektin määrittelyä sekä Arto Salosen käyttämää ekososiaalisen sivistyksen käsitettä.

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataan valtakunnalliset tavoitteet jaottelamalla kolme aluetta:

- Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen³⁹
- Tarpeelliset tiedot ja taidot⁴⁰
- Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen⁴¹

Sekä ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen kasvun että tarpeellisten tietojen ja taitojen tulkinnassa näkyy sivistyskäsitys. Steinerpedagoginen sivistyskäsitys korostaa erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmaa sekä kestäväää kehitystä ja ihmisen luontosuhdetta.

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Steinerpedagogisessa opetuksessa valtakunnallisten laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutus rakennetaan lapsen ja nuoren kehitysvaiheisiin ja ikäkausiopetukseen perustuvista tulkinnoista. Laaja-alaisen osaamisen alueita tarkastellaan enemmän persoonallisuuden monipuolisen ja tasapainoisen kehittymisen kannalta kuin esimerkiksi kilpailuyhteiskunnan ja elinkeinoelämän tuottavuusnäkökulmasta.

Koulumme konkretisoi sekä tässä opetussuunnitelmassa että vuosittaisessa lukuvuosisuunnitelmassa paikallisesti oleellisia perusopetuksen tehtävään ja laaja-alaiseen osaamiseen liittyviä näkökulmia. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan

³⁹ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 2 §

⁴⁰ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 3 §

⁴¹ (30) Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 4 §

erityisesti paikallisia käytäntöjä ja toimenpiteitä, joilla seurataan ja varmistetaan laaja-alaisen osaamisen kuvauksien toteutumista. Steinerkoulun toimintakulttuurissa erityisesti säännölliset opettajankokoukset, koulu yhteisön jäsenten yhteiset tapaamiset eri kokoonpanoissa ja kodin ja koulun välinen tiivis yhteistyö antaa mahdollisuuksia arvioida ja toteuttaa laaja-alaisen osaamisen alueita.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista tukevat opetusjärjestelyt, jotka suosivat kiireetöntä, rauhallista ja turvallista ilmapiiriä, aikuisen läsnäoloa, kunnioittavaa, keskustelevaa ja sosiaalista vuorovaikutuksen kulttuuria.

Sekä laaja-alaiset osaamisalueet että monialaiset oppimiskokonaisuudet vahvistavat oppiainerajat ylittävää osaamista ja edellyttävät oppiaineiden ja opettajien välistä tiivistä yhteistyötä. Kaikkien oppiaineiden kohdalle on tässä opetussuunnitelmassa kirjoitettu, miten laaja-alaiset oppimiskokonaisuudet toteutuvat kyseisen aineen opetuksessa. Alla joitain keskeisiä esimerkkejä ja näkemyksiä:

L1 - Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Koulu on oppiva yhteisö, jossa ajattelu ja oppimaan oppiminen luovat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Perusajatuksena on, että oppilas kehittää ajatteluaan, löytää oman kokemuksensa ja aktiivisuutensa kautta oman tapansa oppia yhdessä muiden kanssa. Toiminnallisten oppimistehtävien ja vihkotyön painottaminen valmiin oppimateriaalin sijaan vahvistaa steinerkoulussa tutkivaa ja luovaa työskentelyotetta.

Luokkien 1-3 aikana lapsen mielikuvitus ja ajattelu eivät ole vielä täysin eriytyneet. Koska lapsen ajattelu on konkreettista, tulee myös opetuksen olla konkreettista. Ajattelun taitojen annetaan kehittyä vähitellen. Toden ja kuvitellun raja alkaa vahvistua kolmannelle luokalle tultaessa. Näillä luokilla havainnollistava opetus, elävästi kerrotut opetus kuvat ja tarinoiden jälleenkerronta ovat keskeisiä työtapoja. Mielikuvitukselliset satujen, taiteen ja leikkien täyttämät koulupäivät kehittävät lapsen luovuutta ja moraalialia.

Keskiluokilla 4-6 opetus painottuu ilmiökeskeisyyteen ja havainnoinnin kehittämiseen. Tiedonhakua, tiedon arviointia, muokkaamista ja jakamista harjoitellaan sekä esitelmien, ryhmätöiden että konkreettisten projektien avulla. Taiteellisuus ja esteettisyys läpäisevät edelleen opetuksen. Oppilasta ohjataan kuitenkin myös arvioimaan tietoisemmin omaa oppimistaan. Itsearviointin ja opettajan sanallisen arvioinnin rinnalla siirrytään vähitellen myös yksittäisten tehtävien tarkempaan arviointiin.

Yläluokilla 7-9 oppilaita ohjataan asettamaan tavoitteita ja suunnittelemaan työtään. Opiskelu on asiakokonaisuuksien hahmottamista, syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä, päättelystä ja oivaltamista. Keskeistä on kyky oppia soveltamaan tietoa kokonaisvaltaisesti. Opetus muuttuu käsitteellisemmäksi. Oppilasta motivoidaan jatko-opintoihin.

L2 - Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Maailma moninaistuu yhä enemmän kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti. Monikulttuurisuus on ilmiö, jonka merkitys tulee entisestään kasvamaan.

Steinerkoulun kansainvälisen opetussuunnitelman mukaisesti oppilaat pääsevät tutustumaan vieraisiin kieliin ja kulttuureihin heti ensimmäiseltä luokalta lähtien. Oppilaat tutustuvat ihmiskunnan henkiseen historiaan kertomusaineistojen, taiteen ja historiallisten aikakausien kautta ikätasonsa mukaisesti. Oppilailla on esimerkiksi kolmannella luokalla talonpoikaisjakso, neljännellä luokalla Kalevala- ja kotiseutujakso sekä yläluokilla oppilaat tutustuvat merkittävien henkilöiden elämäkertoihin. Näin oppilas hahmottaa oman taustansa merkityksen ja paikkansa sukupolvien ketjussa. Oman kulttuurin tuntemus ja arvostaminen auttavat ymmärtämään ja kunnioittamaan myös muita kulttuureja. Yhdeksännen luokan Lapin etenemisvaellus antaa esimerkiksi tilaisuuden tutustua saamelaiseen vähemmistökulttuuriin Suomessa. Yhteys kansainväliseen steinerkoululiikkeeseen mahdollistaa myös oppilasvaihdon.

Koululla on tärkeä rooli vuorovaikutustaitojen opettamisessa. Steinerkoulu tarjoaa läheisiä ja pitkäaikaisia ihmissuhteita. Pitkä, usein 8-vuotinen luokanopettajavaihe ja usein koko koulutien mukana kulkevat aineenopettajat tuovat pysyvyyttä kasvavan lapsen elämään. Tutun luokkayhteisön tuki, kannustava ilmapiiri ja yhdessä tekeminen edesauttavat oppimisen iloa. Isot ja pienet oppilaat kohtaavat luontevasti niin koulun juhlissa kuin arjessakin ja eri-ikäiset oppilaat kasvattavat toisiaan. Kummioppilaat ja oppilaskunta osallistavat oppilaita vuorovaikutukseen. Eettisesti oikein toimiminen ja asettuminen toisen asemaan kuuluvat muiden huomioimiseen. Mahdollisissa konfliktitilanteissa kouluyhteisössämme sovelletaan vertaissovittelua ja restoratiivinen koulu -menetelmää. Myös vanhemmilla on tärkeä rooli kouluyhteisön vuorovaikutuksessa. Koulumme rakennukset ja luonnonläheinen ympäristö puutarhoineen ja retkimahdollisuuksineen tukevat viihtyisyyttä ja hyvinvointia.

Sosiaalisia vuorovaikutustaitoja harjoitellaan muun muassa jälleenkerrontaa ja draamaa hyödyntäen. Steinerkoulun perinteen mukaan opettaja ja oppilas kohtaavat toisensa aamuisin kätelemällä. Opetuksen tavoitteena on kehittää kouluyhteisön jäsenten omaa sosiaalista kyvykkyyttä, yhteistoimintakykyä, neuvottelutaitoja, luovuutta, esiintymistaitoa, avoimuutta, viestintätaitoa, sosiaalista herkkyyttä ja empatiaa.

Steinerkoulu antaa mahdollisuuden monipuoliseen ilmaisuun. Kouluvuoteen sisältyy monia juhlia. Vuotta rytmittävät esimerkiksi sadonkorjuujuhla, keskiaikamarkkinat, lyhtyjuhla, adventtispiraali ja pääsiäisjuhla, jotka tarjoavat esteettisiä elämyksiä eri-ikäisille oppilaille. Oppilaat harjoittelevat itseilmaisua ja vuorovaikutustaitoja myös viidennen ja kahdeksannen luokan näytelmissä. Sekä näytelmissä että juhlissa oppilaiden omat musiikkiesitykset ovat keskeisessä roolissa. Eurytmia oppiaineena antaa mahdollisuuden keholliseen, taiteelliseen ja sosiaaliseen ilmaisuun, kun puolestaan kuvataide ja kädentaidot sekä itsetehdyt nukketeatteriesitykset ja lyhytelokuvat kehittävät erityisesti visuaalisuutta.

L3 - Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Steinerkoulu on inhimillisesti toimiva kouluyhteisö, jonka pedagogiset ratkaisut tukevat yleistä hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Steinerkoulu pyrkii osaltaan tukemaan ja kehittämään arjessa vaadittavia, yhä moninaisempia taitoja. Tällaisia taitoja ovat muun muassa omasta ja muiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen, ihmissuhteiden vaaliminen, tunnetaidot ja oman ajankäytön hallinta sekä henkilökohtaisten rajojen suojaaminen. Tärkeää on myös kantaa vastuuta itsestä ja ympäristöstä. Kohtuullisuus, jakaminen ja säästäväisyys liittyvät kestävään elämäntapaan. Teknologia on hyödyllinen väline silloin, kun sen käyttö on vastuullista ja aktivoi oppilasta.

Asioiden oppimiselle annetaan aikaa ja samalla harjoitellaan erilaisia opiskelutekniikoita. Säännöllisesti toistuvat arkirutiinit ja jakso-opetus rytmittävät opetusta ja tukevat arjen hallintaa. Steinerkoulu pyrkii tunteen ja ajattelun lisäksi kasvattamaan myös oppilaan tahtoa. Tällaisten arvojen ja toimintatapojen pohjalle rakentuu luottavainen suhtautuminen tulevaan.

L4 - Monilukutaito

Monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa huomioiden oppilaan ikäkausi. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, jonka avulla oppilas oppii hahmottamaan ja tulkitsemaan maailmaa. Erilaiset kertomusaineistot, tarinoiden kuvittaminen ja niiden jälleenkerronta, aakkosten opettelu liikkeen avulla ja muotopiirustus ovat alaluokkien keskeistä aineistoa. Eurytmia oppiaineena yhdistää liikkeen, runouden, musiikin ja kehonkielen.

Ensimmäiseltä luokalta alkava vieraiden kielten opetus mahdollistaa jo varhain eri kieliin ja kulttuureihin tutustumisen. Erityisesti alaluokkien oppikirjaton opetus kaikissa aineissa tukee autenttisten tekstien käyttöä.

Oppilaat tutustuvat uusiin tekstiympäristöihin vieraillemalla esimerkiksi museoissa ja tekemällä näytelmän viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Muun muassa

lautapelejä itse tekemällä voidaan tutustua peliin tekstilajina. Myöhemmin voidaan edetä kuvan ja äänen yhdistämiseen tekemällä videoita ja lyhytelokuvia. Samalla opitaan ymmärtämään erilaisten laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden toimintaperiaatteita ja vastuullista tieto- ja viestintäteknologian käyttöä. Oleellista on myös oppia kunnioittamaan ja ymmärtämään tekijänoikeuksia.

Tavoitteena on monitaitoinen ja mediaa kriittisesti käyttävä oppilas, joka osaa etsiä tietoa sekä tuottaa ja tulkita sujuvasti tekstejä erilaisissa ympäristöissä. Oppilas oppii valikoimaan ja arvottamaan lähdemateriaalia sekä myös nauttimaan kohtaamistaan teksteistä. Kaikki tämä kasvattaa oppilaan kielitietoisuutta.

L5 - Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä yleissivistykseen kuuluva kansalaistaito ja osa monilukutaitoa. Se on sekä oppimisen kohde että väline. TVT-taitojen kehittämisessä on huomioitava vastuullisuus, turvallisuus ja ergonomisuus. Tietoteknologiaa käytetään koulussamme harkitusti ja lapsen ikävaihe huomioiden. Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisessä suositaan oppilasta aktivoivia ja osallistavia työtapoja, jotka lisäävät opiskelumotivaatiota ja tuovat myös yhdessä tekemisen iloa. Luokkayhteisössä omaksutut hyvät yhteistyötaidot jatkuvat luontevasti, kun oppilaat verkostoituvat ja toimivat vuorovaikutuksessa sosiaalisessa mediassa. Heitä ohjataan toisten kunnioittamiseen ja median turvalliseen käyttöön, huomioon ottaen myös omien tietojen turvaamisen Internetin ja sosiaalisen median käytössä. Ensimmäisillä luokilla koodaamisen alkeisiin tutustutaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Esimerkiksi eurytmiatunneilla oppilaat harjoittelevat kehonkielen ja liikkeen kautta koodaamisen periaatteita. Kolmannelta luokalta alkaen tutustutaan tieto- ja viestintäteknologiaan ja sen peruskäyttöön sekä nettietikettiin. Tavoitteena on luoda valmiuksia kymmensormijärjestelmän käyttöön ja siihen, että oppilas tuottaa kirjoitelman koneella ja osaa liittää tiedostoon kuvan. Tiedonhakutaitoja harjoitellaan aluksi tekstitasolla painetusta materiaalista; tärkeää on oppia löytämään tekstistä vastaus kysymykseen.

Luokilla 4 - 6 oppilaat alkavat laajentaa tiedonhakuun erilaisiin sähköisiin ympäristöihin, joita hyödynnetään erityisesti jakso-opetuksessa. Kielten tunneilla harjoitellaan kohdekielisen materiaalin etsimistä ja hyödyntämistä. Autenttiset kieliympäristöt laajentavat oppimisympäristöä.

Seitsemänneltä luokalta lähtien painotetaan yhä enemmän tutkivaa otetta sekä omaa aktiivisuutta ja luovuutta. Sähköisten työtapojen ja materiaalien sekä tvt-sovellusten käyttöä lisätään. Tärkeää on myös omien oppimispolkujen ja itselle sopivien työtapojen löytäminen. Teknologiaa hyödynnetään erityisesti monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja muun muassa erilaisissa projektitöissä, mediapäiväkirjoissa ja itse tehdyissä videoissa.

TVT-taitojen opetuksen kokonaistavoitteena on kehittää oppimistaitoja ja luovuutta unohtamatta kriittistä medialukutaitoa, joka globalisoituvassa maailmassa on yhä tärkeämpää.

L6 - Työelämässä tarvittava osaaminen ja yrittäjäyys

Luova, eettisesti toimiva yksilö on humanin sivistuskoulun tavoite, mutta samalla luovuus ja eettisyys ovat työelämän arvostamia asioita. Yhä harvempi on koko työuransa samalla alalla, saati samoissa työtehtävissä. Siksi työelämässä tarvittavaan osaamiseen vastaa parhaiten laaja-alaisesti sivistynyt ja monipuolinen ihminen, jolla on vahva pohja luoda ja omaksua uutta sekä hyvät vuorovaikutustaidot.

Yksi työelämän tärkeimmistä taidoista on kyky tarttua tehtäviin ja suorittaa ne asianmukaisesti annetuissa puitteissa. Läksyjen säännöllinen tekeminen ja kaikista tehtävistä ja tavaroista huolehtiminen on tahtokasvatusta, joka valmentaa myös työelämässä selviytymiseen. Hyviä tapoja, toisten arvostamista ja vuorovaikutusta harjoitellaan koulun eri sosiaalisissa tilanteissa. Pitkäaikaisissa luokkatoveri- ja opettajasuhteissa opitaan toisen hyväksyvää kohtaamista sekä ymmärretään erilaisia tapoja toimia ja oppia.

Työelämään tutustuminen aloitetaan kolmannen luokan talonpoikaisjaksolla, jolloin perehdytään agraarikulttuuriin ja perinneammatteihin. Myöhemmin oppilaat tutustuvat perheensä ja luokkayhteisönsä perheiden ammatteihin. Vanhempien osaamista ja verkostoja sekä lähiympäristön elinkeinoelämän tarjoamia mahdollisuuksia pyritään hyödyntämään mahdollisimman monipuolisesti. Yhdeksännellä luokalla on lisäksi työelämään tutustumisen jakso. Koulumme tarjoaa myös mahdollisuudet työelämässä tarvittavan laajan kielitaidon hankkimiseen. Koulumme ja sen rakennukset ovat syntyneet vanhempainyhdistyksen toiminnan tuloksena. Niiden ylläpito vaatii jatkuvaa kouluyhteisön talkootyötä. Tätä kautta oppilaat kasvavat yrittäjyyteen luonnostaan. Työelämän taitoja harjoitellaan myös varainhankinnassa, jota ovat esimerkiksi kahvilan pito ja erilaiset projektit yhteiseksi hyväksi.

Erilaisten projektien avulla harjoitellaan itsensä työllistämisen taitoja ja hallittua riskien ottamista, työn loppuun saattamista sekä oman vastuun kantamista ryhmässä. Projekteja on paljon, ja ne alkavat jo varhaisessa vaiheessa, jolloin projektityöskentely tulee tutuksi ja kynnys työn aloittamiseen säilyy matalana. Steinerkoulun periaatteen mukaisesti ryhmiä ei jaeta sukupuolen mukaisesti liikunta-, eurytmia- ja käsityötunneilla. Käytännönläheisiä projekteja ovat esimerkiksi mökin rakentaminen, elotyöt, nukenteko ja puutarhatyöt. Työelämässä tarvittavat sosiaaliset taidot painottuvat erityisesti ryhmätöissä, näytelmissä ja juhlien valmistelussa. Oppilaan sisukkuus, itseluottamus ja yhteistyötaidot punnitaan viimeistään yhdeksännen luokan haastavalla Lapin vaelluksella. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteitaan sekä tekemään jatko-opintovalintansa omista lähtökohdistaan käsin.

L7 - Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

Steinerkoulussa pyritään kestävä tulevaisuuden luomiseen, jolloin sekä ihminen että luonto ovat itsessään arvokkaita, eivät jatkuvan talouskasvun mahdollistajia. Koulun arjessa tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja toimijuutta. Vaikuttamista ja osallistumista harjoitellaan monipuolisesti. Vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia

tarjotaan koulussamme sekä oppilaille, huoltajille että koko koulun henkilökunnalle; he voivat osallistua oppilas-, opettaja- ja vanhempainoimikuntiin, yhteistyöprojekteihin, kansallisiin ja kansainvälisiin tapahtumiin sekä kouluyhteisöstä huolehtimiseen arjessa.

Steinerkouluissa kunnioitetaan oppilaiden oikeutta osallistua päätöksentekoon kehitysvaiheensa mukaisesti. Oppilaskuntatyöskentely tarjoaa tähän hyvän mahdollisuuden. Vertaissovittelun avulla oppilaat saavat tilaisuuden harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista. Samalla he oppivat näkemään asioiden eri puolia, luomaan sopimuksia ja luottamaan niiden pitävyyteen. Kouluyhteisön järjestyssäännöt sovitaan yhdessä.

Oppilaat osallistuvat oman oppimisensa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin ikäkautta vastaavalla tavalla.

Ympäristön suojeleminen aloitetaan oman luokan siisteydestä huolehtimisesta ja arvostamisesta. Koulun piha-alueista ja rakennuksista huolehditaan talkoilla.

Pienten oppilaiden viikottaisilla metsäretkillä tutustutaan koulua ympäröivään luontoon, mikä edesauttaa omakohtaisen luontosuhteen syntymistä.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat.

Koulukohtaista opetussuunnitelmaa laadittaessa on keskusteltu perusopetuksen tehtävästä 3.1 ja opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista 3.2. On pohdittu myös laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteuttamisen edellytyksiä koulutyössä.

Koulussamme laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehditaan ja toteutumista seurataan keväisin ja syksyisin opettajakunnan kokouksissa.

LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN JA LUKION TOIMINTAKULTTUURI

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Yhteisön toimintakulttuuri on sen historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia. Steinerkoulun toimintakulttuurin perustana on ajatus steinerpedagogisesta yhtenäiskoulusta. Valitessaan steinerkoulun oppilaalla on mahdollisuus käydä koulua myös lukioasteella samassa tutussa oppimisympäristössä.

Steinerkoulun vahvuuksia ovat pitkät oppilas - opettaja -suhteet sekä koko kouluyhteisön tuki. Koulun toimintakulttuuri ilmentää koulun arvoperustaa, ihmiskäsitystä ja oppimiskäsitystä, joista opettajat keskustelevaltorstai-iltaisin kokouksissaan pedagogisten aiheiden lisäksi. Opettajakokousta valmisteleva työryhmä suunnittelee ja organisoii opettajakunnan ja kouluyhteisön työvuotta. Toimintakulttuuri pohjautuu avoimeen, vuorovaikutteiseen ja kaikkia yhteisön jäseniä osallistavaan keskusteluun. Kouluyhteisön mahdollisia ristiriitatilanteita selvitetään vertais- ja restoratiivisella sovittelulla. Toimintakulttuuriin vaikuttavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät ja siksi toimintakulttuurin kehittämisessä onkin tärkeää yhdessä pohtia, pyrkiä tunnistamaan ja korjaamaan ei-toivottuja piirteitä. Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat kouluyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Esimerkiksi kielenkäytön mallit ja sukupuoliroolit sekä opettajan kunnioittava tapa kohdata oppilaat siirtyvät oppilaille. Eräs steinerkoulun toimintakulttuuriin liittyvä käytäntö on opettajan tapa kätellä oppilaat aamuisin. Näin varmistetaan, että opettaja tulee kohdanneeksi koulussa jokaisen oppilaan yksilöllisesti.

Steinerkoulujen toimintakulttuurissa korostuu lapsilähtöisyys. Lapsilähtöisyydessä opettaja sopeuttaa opetustaan ja käyttämiään opetusmetodeita lapsen iän mukaan. Tärkeää on lapsen kuuntelu, lapsen ikäkauden ja temperamentin huomioiminen sekä koko luokan lukeminen ryhmänä. Dialoginen opetusmenetelmä tukee yhdessä tekemistä, vertaisopettamista, oppilaiden itsenäistä tiedonhakua ja erityisesti vihkotyössä tiedon itsenäistä prosessointia valmiin tekstin sijaan. Prosessioppimista voidaan syventää portfoliotyöskentelyllä.

Koulun arkea jaksottavat erilaiset projektit, työelämään tutustumiset, leirikoulut ja opintovierailut. Työtavoissa suositetaan toiminnallisuutta ja yhdessä tekemällä

oppimista. Oppimisympäristöjä kehitetään yhä monipuolisemmiksi. Koulun sijainti luonnon keskellä mahdollistaa esimerkiksi viikoittaiset metsäretket ja koulumme erikoisuuden puutarhaopetuksen. Koska koulumme koostuu useista eri rakennuksista, koulupäivän siirtymätilanteissa ollaan paljon ulkona, jolloin vuodenaikojen kierto konkretisoituu. Vuodenaikajuhlat ja jakso-opetuksen sijoittaminen vahvistavat tunnetta vuodenaikojen rytmistä.

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Koulun tavoitteena on luoda, kehittää ja muuttaa omaa toimintakulttuuriaan kohti kestävästä elämäntapaa, osallisuutta, hyvinvointia ja hyvää oppimista. Kehittämistyö ei ole vain opettajakunnan asia, vaan keskeistä on yhteistyö huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aito mukanaolo yhteisön kehittämisessä.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Koulu on oppiva yhteisö, jossa kaikki sen jäsenet ovat oppimassa. Huomio ei ole vain oppilaan oppimisessa, vaan myös opettaja on oppimassa. Kyse on yhdessä tekemisestä, kokemuksellisuudesta ja aktivoivia korostavasta toimintakulttuurista. Oppivassa yhteisössä hyödynnetään kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatua palautetta ja rohkaistaan myös virheistä oppimiseen. Kouluyhteisössä on tärkeää säännöllisesti pohtia työn tavoitteita ja arvioida myös omaa työskentelyään. Oppimisympäristöjä laajentamalla pyritään irti istuvasta elämäntavasta. Steinerkoulujen hallintokulttuurissa kehitetään jaettava johtajuutta hallintolain ja muun lainsäädännön mukaan. Yhtenäisyyttä luodaan opettajakunnan syventävällä ja tutkivalla pedagogisella työskentelyllä ja yhteisillä tavoitteilla. Pedagogisten päätösten pohjana on kollegiaalinen yhteistyö. Pedagogisen työskentelyn, oman työn säännöllisen arvioinnin ja tavoitteiden pohdinnan lisäksi päätettävistä asioista pyritään saavuttamaan mahdollisimman suuri yhteisymmärrys luovan dialogin avulla. Opetuksen järjestäjä on kuvannut johtosäännössään pedagogisen hallinnon ja taloushallinnon tehtävien ja vastuiden jaon. Koulussa perinteisesti luokanopettajat

ovat sitoutuneet opettamaan luokkaansa kahdeksan vuotta. Tämän etuna on nähty, että murrosiässä tuttuun aikuiseen solmitun ihmissuhteen pysyvyys ja merkitys korostuu.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Turvallisuutta ja hyvinvointia arjessa edistävät koko koulun yhteisöllisyys ja vanhempien rooli osana yhteisöä. Pysyvät kasvatussuhteet, johdonmukainen luokkayhteisön ryhmäyttämistyö sekä kouluvuoden ja koko lukuvuoden rytmisyys lisäävät arjen ennakoitavuutta. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan.

Hyvinvoivassa yhteisössä huomioidaan sekä yksilön että ryhmän tarpeet ja tasa-arvo. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Yksilöllisyyden huomioiminen konkretisoituu opetusmenetelmissä ja esimerkiksi monipuolisessa oppilasarviointissa. Toisten kanssa toimimista harjoitellaan erilaisten opetusmetodien kautta. Alaluokilla esimerkiksi kerrotaan sosiaalisia tarinoita ja myös draamapedagogiikkaa käytetään koulussamme runsaasti. Näillä metodeilla kehitetään sosiaalisia taitoja ja sydämen sivistystä. Luokan ilmapiiristä tulee hyväksyvä ja rauhallinen.

Kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään kiinnitetään erityistä huomiota ennalta ehkäisevästi arjen tilanteissa. Näkyvän kiusaamisen lisäksi pyritään tietoisesti havainnoimaan ja tunnistamaan myös näkymätöntä kiusaamista. Esimerkiksi kasvatustalut (kake), kummioppilastoiminta ja vertaissovittelu (verso) tarjoavat monipuolisesti keinoja kiusaamisen vähentämiseksi. Empatiakykyä voidaan harjoitella myös ikäkauteen sopivien moraalitarinoiden avulla.

Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely

Opetusta toteutetaan yhä enemmän yhdessä muiden opettajien ja yhteistyötahojen kanssa oppiainerajoja ylittäen. 12-vuotinen yhtenäiskoulumalli ja kaikille yhteinen pihapiiri tarjoavat luontevia mahdollisuuksia eri-ikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden kohtaamisille. Yhteisöllisyyttä lisäävät myös aktiivinen vanhempaintyö ja

varainhankinta koulurakennusten ylläpitämiseksi. Työskentelyä koulupäivien aikana pyritään säännöllisesti viemään ulos luokkahuoneesta. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään ikäkauden mukaisesti vuorovaikutusta ja oppilaiden aktiivista toimintaa lisäävästi. Steinerpedagogiikkaa on kuvattu kohtaamisen pedagogiikaksi ja asioihin tutustutaan yleensä ensin reaalityodellisuudessa.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Koulu on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa erilaiset kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa. Kulttuurien välinen ymmärrys, kunnioitus ja vastuullisuus kehittyvät yhteisössä, jossa yksilöt voivat esittää näkemyksiään keskustelelevassa ilmapiirissä.

Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä, joiden kautta samaan ilmiöön avautuu erilaisia näkökulmia. Siksi jokainen opettaja on opettamassaan aineessa myös kielen opettaja. Oppiaineiden lisäksi jokaisella ihmisellä on oma kielensä ja tapansa käyttää kieltä. Kielitietoisessa koulussa ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan soisaalistumisessa. Kieltä, monikielisyyttä- ja kulttuurisuutta arvostetaan.

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Steinerkoulujen perustaminen ja ylläpito itsessään on aktiivista kansalaistoimintaa. Koulussa pyritään luomaan oppilaille tilaisuuksia vaikuttaa ja osallistua ikäkauden mukaisesti. Demokraattisuutta ja osallisuutta tukevaa toimintaa ovat esimerkiksi vertaissovittelu, erilaiset kerhot, kummioppilastoiminta ja oppilaskuntatyö. Oppilaiden ideoita oppimisympäristöstä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan. Yhteydet eri maiden kouluihin ja mahdollisuus oppilasvaihtoon steinerkoulujen kesken kehittävät taitoja toimia globaalissa maailmassa. Yhteistyötä tehdään myös seurakuntien, järjestöjen ja yritysten kanssa.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja inhimillisyyden moninaisuuden arvostamista. Steinerkoulussa korostetaan jokaisen yksilöllisyyttä. Koulun erillinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma täydentävät opetussuunnitelmaa ja koulussa opiskellaan ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Opetus on sukupuolitietoista ja tukee oppilaan käsitystä omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuuden rakentumisesta.

Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Kouluun on suunniteltu ja rakennettu visuaalisesti kauniit kotiluokkatilat 1.-12.luokille. Koko kouluyhteisö on sitoutunut huolehtimaan koulurakennuksista sekä niiden siisteydestä ja kunnossapidosta. Lukuvuoden aikana järjestetään pihatalkoita. Materiaalivalinnoissa korostetaan luonnonmukaisuutta ja kestävyyttä. Käsitöissä suositaan luonnonmateriaaleja ja muovailussa, palikoissa ja liiduissa käytetään mehiläisvahaa.

Oppilaat ja oppilaskunta ovat mukana suunnittelemassa kestävää arkea. Koulumme erityispiirteisiin kuuluu puutarhaopetus ja osallistuminen maatöihin. Alaluokilla oppilaat tekevät metsäretkiä lähiympäristöön ja oppivat samalla havainnoimaan ja arvostamaan luontoa myös ympäristöopin näkökulmasta. Luontosuhde ja vastuullinen toiminta luonnossa vahvistuu myös yhdeksännen luokan vaelluksella. Vuosisuunnitelmassa pyritään painottamaan kestävä kehityksen eri teemoja.

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöt

Koska oppimista tapahtuu kaikkialla, on oppimisympäristökin kaikkialla. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat yhteistyön koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Oppimisympäristöstä pyritään luomaan rauhallinen, kiireetön, siisti ja turvallinen.

Opetusta pyritään viemään mahdollisimman paljon ulos luokkahuoneesta ja tekemään siitä toiminnallista. Alkuopetusvaiheessa luokissa hyödynnetään penkkipedagogiikkaa; pulpettien sijaan luokissa on penkit, mikä tekee luokkatilan helposti muunneltavaksi ja toiminnalliseksi. On pohdittava kuitenkin jatkuvan muunneltavuuden vaikutusta aistiherkkiin lapsiin. Muunneltavasta luokkahuoneesta voidaan myös luopua, jos se ei jollekin luokalle sovi.

Oppimisympäristön luomisessa huomioidaan myös ikäkausipedagogiset perusteet. Steinerpedagogisessa alkuopetuksessa pulpetit on korvattu siirettävillä penkeillä. Se mahdollistaa tilan monipuoliseen käyttöön ja siinä liikkeen, leikin ja toiminnan kautta tapahtuvaan oppimiseen. Alaluokilla korostuu opetuksen konkreettisuus.

Ihmisenä kasvamiselle ja hyvinvoinnille on ensiarvoisen tärkeitä luonto, metsä, puutarha ja majojen rakentaminen. Järkevää ja luontosuhdetta rakentavaa tekemistä oppilaille voi olla esimerkiksi puutarhan- ja maanhoito. Oppimisympäristöä laajennetaan esimerkiksi puutarhatyöskentelyllä ja koulun ulkopuolista elämää retkien ja järjestettyjen tutustumiskäyntien muodossa. Koulun yhteistyökumppaneita ovat olleet mm. Herttoniemen ruokaosuuskunta, Lumo, Keuda, Vantaan ja Keravan eri liikuntapaikat, Tapanilan Erä, MLL, SPR, Maan ystävät, biodynaamiset maatilat, Heureka, Laurea, Keinukallio, Talma, Messilä, vanhempien verkosto-ammattit ja yritysyhteistyö, Sovittelufoorumi, Tuusulan 4H, Kansallisooppera, koodausyhteistyö yritysten ja yliopistojen kanssa, Snellman-korkeakoulu, Steinerkasvatuksen liitto, Vantaan kaupunki -uinti, kuraattori ja koulupsykologi, terveydenhoitaja, Keinukallio, Messilä, teatterit ja konserttisalit, Ateneum ja muut museot. Retkiä tehdään myös läheiseen Tuusulanjärven kulttuuriympäristöön. Vantaan kaupunki järjestää koulumme uimaopetuksen ja kirjastoauton käynnit koulullamme. Koulumme kerhotoimintaa koordinoi vanhempien perustama Kulttuuri- ja harrastustoiminnan suunnitteluryhmä Ku-Ha. Vanhempien verkostoja hyödynnetään myös ohjauksessa. Heillä on erilaisia ammatteja ja yrityksiä, joita voidaan hyödyntää esim. esittelyjen muodossa.

Oppimisympäristöä monipuolistetaan ja oppiainerajoja murretaan oppilaiden ikävaihe huomioiden isoilla näytelmäprojekteilla, erilaisilla kotimaahan ja ulkomaille suuntautuneilla kulttuurimatkoilla, retkillä ja leirikouluilla. Erityisesti perusopetuksen viimeisillä luokilla ja lukiossa monipuolisiin oppimisympäristöihin ja

työskentelytapoihin kuuluvat myös työharjoittelut ja muut koulun ulkopuolisten tahojen kanssa toteutettavat projektit. Ylemmillä luokilla kiinnitetään huomiota siihen, miten lähiopetusjaksot ja ympäristössä tehdyt jaksot nivoutuvat suunnitelmallisesti toisiaan tukeviksi kokonaisuuksiksi. Opintovierailuja järjestäessään opettajat pyrkivät tekemään yhteistyötä muiden opettajien kanssa, linkittävät vierailun sisältöjä muuhun opetukseen ennen ja jälkeen vierailun.

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään tarkoituksenmukaisella tavalla oppimisympäristön monipuolistamiseen, oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisen työskentelyn lisäämiseen. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Tällöin varmistetaan kaikkien oppilaiden mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Koulun tieto- ja viestintäteknologista toimintakulttuuria rakennettaessa huomioidaan peruslähtökohdat:

– Miten tieto- ja viestintäteknologiaa ja erilaisia verkkoympäristöjä hyödynnetään opetusmenetelmänä?

– Mitä tieto- ja viestintäteknologisia taitoja ja valmiuksia oppilas tarvitsee jatko-opintoja ja työelämää silmällä pitäen?

Perusopetuksessa opittavia, elämässä tarvittavia, perustaitoja ovat esimerkiksi tietokoneen vastuullinen hyöty- ja viihdekäyttö, kymmensormijärjestelmä ja tekstinkäsittely sekä tiedonhaku. Esimerkiksi kolmas-neljäluokkalaisten on hyvä hallita nettietiketti ja hyödyllistä välillä pitää ohjatusti myös mediapäiväkirjaa.

Oppilaat voivat tehdä havaintoja ja päätelmiä suhteestaan digitalisoituneeseen maailmaan ja voivat pitää mediapäiväkirjaa.

Perusasioita 4 - 6. luokalla ovat monipuolinen tiedonhaku ja tekstin- ja kuvankäsittely. Koulu tukee mediakielitaidon kehittymistä. Tähän kuuluvat sekä sosiaalinen, kriittinen että luova mediaosaaminen. Sosiaalisella alueella ovat esimerkiksi vastuullisuus median käytössä eli nettietiketti, vuorovaikutus- ja dialogitaidot ja median yhteisöllinen käyttö esimerkiksi oppimisympäristöissä. Kriittistä mediaosaamista ovat median roolin, tehtävän ja vaikutusten kriittinen arviointi, mediasisällön lähteiden arviointi, median erilaisten kaupallisten ja ideologisten tarkoitusten ymmärtäminen ja tietoturvakysymykset. Näiden taitojen

harjoittelu puolestaan painottuu luokille 7–9 ja lukioon. Luovan mediaosaamisen alueelle kuuluvat esimerkiksi sisällöntuotanto ja oman ilmaisun kehittäminen.

Tietotekniikkaa ja mediaa käytettäessä pyritään siihen, että oppilas on aktiivinen toimija ja uuden luoja. Erilaisten sähköisten opetusmenetelmien kehittämishankkeet, opetusmateriaalien pilvipalveluiden ja digitaalisten opetuspelien hyödyntäminen soveltuvat steinerkoulussa luontevimmin yläluokille.

Työtavat

Steinerkoulun työtavat ovat monipuolisia. Oppilasta aktivoivia työtapoja, yhteistoiminnallisuutta sekä mielikuvitusta kehittävää ja tutkivaa oppimista suositaan. Työtapojen valinnassa korostuvat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmat ja eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvat työtavat. Opetusta eheytetään oppiaineiden integraation avulla. Oppilaan yksilöllisyys huomioidaan eriyttämällä opetusta tarpeen mukaan.

Leikki, draama ja teatteri

E erityisesti steinerpedagogisessa esiopetuksessa ja alkuopetuksessa leikki on osa rikasta toiminnallista ja luovaa oppimista.

Steinerpedagogiikassa pyritään hyödyntämään erilaiset leikin muodot. Läheistä sukua leikille on draamakasvatus. Draamapedagogiikkaa voidaan hyödyntää kaikilla luokka-asteilla. Ilmaisutaidon lisäksi opitaan ryhmätyöskentelyä, toisten huomioon ottamista, läsnäoloa, itsetuntemusta ja kulloinkin opiskeltavaa aihetta. Sekä draamakasvatus että teatteritaide soveltuvat erinomaisesti esimerkiksi historian opetuksen elävöittämiseen. Pienikin draaman keinoin tapahtuva demonstraatio rikastaa oppimista. Varsinaisesti esitykseen tähtäävä laajempi teatteritaideproduktio toteutetaan usein viidennellä, kahdeksannella sekä lukion loppuvaiheessa.

Taiteellinen toiminta, kerronta ja mielikuvaopetus

Steinerkoulussa taide on keskeinen osa toiminnallisuutta ja tekemällä oppimista.

Opetuksen käytäntö pyritään perustamaan luovaan ja taiteelliseen prosessiin.

Taito- ja taideaineilla on erityinen merkitys ihmisen tunne-elämän, sielullisen tasapainon, itseluottamuksen ja luovuuden kehitykselle.

Taidekasvatuksella pyritään kehittämään laadullisten erojen tajuamista. Erillisten taideaineiden lisäksi taidetta pidetään tärkeänä työtapana ja ilmaisun välineenä kaikissa oppiaineissa.

Taide eri muodoissaan on hyvinvointia lisäävä tekijä niin koulussa kuin muussakin elämässä. Sekä taiteen tekeminen että taiteen kokeminen on ihmisen koko persoonallisuuden kasvua rikastavaa. Taide on moninainen työtapana ja opetusmenetelmä. Kysymys ei ole vain erillisistä taideaineista ja niiden määrästä vaan koko opetuksen taiteellistamisesta. Alkuopetuksessa taidetta on esim. opettajan elämyksellinen ja oppilaiden mielikuvitusta ja ajattelua herättävä tarinankerronta. Oppilas vahvistaa mielikuvitustaan luomalla vahvoja sisäisiä kuvia.

Tutkiva oppiminen

Tutkiva oppiminen mahdollistaa astumisen totutun ulkopuolelle, riskin oton, epäonnistumisista oppimisen ja näiden kautta mielenkiinnon heräämisen maailman ilmiöitä kohtaan. Alaluokilla on tarkoituksenmukaista tukea leikkiä ja pyrkiä mielikuvitusta kehittävään oppimiseen. Etsitään oppilasta motivoivia, kullekin oppilaalle sopivia luovuutta tukevia tapoja oppia. Tutkiva oppiminen toteutuu erityisen hyvin monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa. Tutkivassa oppimisessa on kyse ajattelemaan oppimisesta, jota kohti kuljetaan alaluokkien mielikuvitusta ja leikkiä tukevasta opetuksesta kohti yläluokkien ajattelua harjoittavaan opetukseen. Oppilaan tulee kyetä arvioimaan kriittisesti oppiaineiden sisältöihin liittyviä oletuksia ja kyseenalaistamaan niitä; kyettävä ajattelemaan itsenäisesti; ymmärtää käsitteistö, jolla aiheesta puhutaan; argumentoida ja tehdä johtopäätöksiä; kyetä erottamaan tosi epätodesta, hyvä pahasta ja niin edelleen; arvioida samanlaisuutta, erilaisuutta ja huomioida kontekstin merkitys. Opettajan tehtäväksi jää luoda olosuhteet pohtivalle keskustelulle ja tehdä opiskelusta näin merkityksellistä opiskelijalle.

TVT

Tietotekniikka tuodaan opetukseen steinerpedagogisen ikäkausitulkin ja eri ikävaiheiden mukaisesti. Luokilla 1 - 2 pulpettisidonnaisuutta, oppiaine- ja oppimateriaalilähtöisyyttä ja tietoteknologiaa korvataan usein toiminnallisuuden, taiteen ja liikunnan, leikin ja mielikuvituksen keinoin. Myös koodausta opetetaan ihmisiä ja ihmisryhmiä liikuttamalla erityisesti eurytmiatunneilla.

Tieto- ja viestintäteknologialla on oma roolinsa myös tiedonhankintataitojen suhteen. Erilaisten tieto- ja viestintäteknologisten sovellusten (esim. kamerakynän pedagogiikka) harkittu käyttö opetuksessa lisää opetuksen monipuolisuutta. Tieto- ja viestintäteknologian suhteen on tärkeitä mm. oppia välineen käyttöä, mediakielitaitoa sekä kasvaa aktiiviseksi vaikuttajaksi osallistavassa toimintakulttuurissa, jossa oppilas on aktiivisesti mukana tiedon ja oppisisältöjen tuottamisessa. Esimerkiksi erilaisten wikien, blogien ja YouTube-videoiden yhdessä tekeminen ja tuottaminen, tiedon hakeminen ja taltioiminen aktivoivat oppilasta oppimisprosessiin.

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäviä projekteja voivat olla erilaiset oppilaiden tekemät animaatiot, lyhytelokuvat ja digitarinat. Oppilaat voivat käsikirjoittaa, suunnitella ja toteuttaa annetusta aiheesta dokumentin, opetusvideon tai juonellisen tarinakokonaisuuden.

Oppikirjaton opetus

Yksi käytössä olevista työtavoista, jota suositaan erityisesti reaaliaineissa. Se hyödyttää erityisesti niitä, jotka oppivat kirjoittamalla. Ajatuksena on, että kun on itse tehnyt vihkonsa, sisäistää paremmin. Steinerkoulussa käytetään harkiten oppikirjoja ja valmista materiaalia.

Valmistamalla itse opetuksessa tarvittavaa materiaalia oppilas saa omakohtaisen suhteen käsiteltyihin asioihin. Työvihkojen tekeminen on keskeisellä sijalla monissa oppiaineissa. Niiden tekeminen avaa mahdollisuuksia sekä tahdon kasvatukselle että luovuudelle. Työvihkomenetelmällä voidaan korvata niin paperille painetut kuin sähköisessäkin muodossa olevat valmiit oppikirjat. Joskus kirjalliset työt voivat olla

vain sähköisessä muodossa. Työvihkotyöskentely mahdollistaa oppilaan yksilölliset ratkaisut. Kyse on opetuksen omakohtaistamisesta ja taiteellistamisesta.

Oppilaiden myönteinen suhde kirjoihin, kirjoittamiseen ja lukemiseen on koulun tärkeä tavoite. Kirjojen maailma on osa elämää rikastavaa kulttuuripääomaa, ja siksi kirjallisuuden tulee olla vahvasti läsnä koulun elämässä. Kirjallisuus, kirjat ja kirjastot ovat luontevasti keskeisessä asemassa koulussa. Lähes kaikki oppimateriaali on itse hankittavissa tietoverkoista tai kirjastoista. Siksikin on viisasta antaa oppilaiden tuottaa oppimateriaalia itse ja samalla oppia. On tärkeä kartuttaa taitoja järkevästi ja oppia esimerkiksi hakemaan myös aakkosten mukaan arkistoitua tietoa.

Oppikirjattoman opetuksen vahvuus on oppimisprosessin korostumisessa sekä tietoa yksilöllistävässä ja omakohtaistavassa prosessissa. Tekstit kirjoitetaan usein yhdessä, joko koko ryhmän kanssa tai pienemmissä ryhmissä. Teksteistä keskustellaan, niitä käsitellään ja arvioidaan yhdessä.

Keskusteleva opetus

Keskustelevan opetuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on oppilaan aktiivisuuden, motivaation ja tutkivan oppimisen edistämisen rinnalla kehittää oppilaan vuorovaikutustaitoja.

Dialogisessa opetuksessa oppilas ei ole niinkään sisällön vastaanottaja vaan myös sisällön rakentaja ja luoja. Oppilaiden kasvaessa osallistavuutta lisätään erityisesti keskustelun keinoin, joten dialoginen opetus lisääntyy vähittäin ja vuosittain.

Kyse on ajatusten vaihdosta, yhdessä ajattelusta ja ihmettelystä. Opettaja on keskustelun ohjaaja. Hän miettii mielekkään kysymyksenasettelun (avoimet ja suljetut kysymykset) täydentää keskustelua lisäkysymyksillä, avaa ja määrittelee käsitteitä. Oppilas synnyttää itse ajatuksia.

Avointen kysymysten kautta voidaan päästä pohtimaan yhdessä elämän suuria kysymyksiä. Suljettujen kysymysten eksaktit vastaukset ohjaavat täsmälliseen ja rationaaliseen ajattelutapaan. Opetuksessa kannattaa käyttää molempia kysymystyyppäjä ajattelun kehittämiseksi.

Rytmi oppimisessa

Rytmillä on keskeinen ja hyvin moninainen merkitys steinerpedagogiikassa sovellettavissa työtavoissa. Sen lisäksi, että tuetaan lapsen kasvamista omassa yksilöllisessä rytmissä ja oman ikävaiheensa mukaisesti, rytmillä on sitä tärkeämpi osa elämässä ja oppimisessa, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Niin yksittäisellä oppitunnilla, koulupäivässä, jakso-opetuksessa kuin kouluvuodessakin huomioidaan kokemuksellinen tasapaino kuuntelemisen ja osallistumisen, keskittymisen ja rentoutumisen, henkisen ja fyysisen työn, liikkeen ja levon sekä havainnoinnin ja tekemisen välillä. Jokaisen tunnin aikana lapsen tulisi voida käyttää ajatteluaan, tunnettaan ja tahtoaan.

Myös eri aineiden opetuksessa hyödynnetään niin sanottua kolmivaiheista oppimista. Esimerkiksi kemian opetuksessa voidaan ensin tehdä koe, sitten kerätä oppilaiden havainnot ja keskustella niistä. Kolmanneksi voidaan yhdessä hakea syy–seuraus-ketjua ja oppilaat voivat kirjoittaa vihkoonsa olennaisen aiheesta. Myös vuodesta toiseen toistuvilla vuodenkiertoon liittyvillä juhlilla rytmitetään ja tasapainotetaan kouluvuotta.

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet.

Steinerkoulussa on integroitu oppiaineita ja pyritty eheyttämään opetusta jo kohta sadan vuoden ajan.

Olipa oppimisen kohteena vesi, sähkö, avaruus, globalisaatio, ilmastonmuutos tai vaikka ihminen, aihetta on hyvä tarkastella monen eri aineen näkökulmasta.

Ilmiölähtöinen ja eheyttävä ajattelutapa tehostaa ja elävöittää opetusta. Tuntijaolla ohjailtua ja oppiaineisiin paloiteltua lukujärjestystä viedään kohti laajempia kokonaisuuksia ja esimerkiksi arjen hallinnan ja itsestä huolehtimisen taitoja.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet tukevat myös opettajien pyrkimyksiä korvata yksin tekemistä yhteistyöllä.

Ihanteena on kokonaisvaltainen ja monipuolinen ihminen, joka löytää itseään motivoivia oppimisen tapoja ilman, että eri kykyjen monipuolinen harjoittaminen unohtuu. Steinerpedagoginen opetussuunnitelma rakentaa monessa kohdin eri

oppiaineiden välille siltoja ja luo oppilaille yhtenäistä ja kokonaista kuvaa maailmasta. Monialaisia oppimiskokonaisuuksia kehittämällä vahvistetaan tämän suuntaista kehitystä.

Monialaisilla oppimiskokonaisuuksilla murretaan oppiainelähtöistä kouluperinnettä. Ilmiöoppiminen, ilmiöperustainen oppiminen, teemaoppiminen, aihepähtöinen oppiminen, eheyttäminen, tiedonalalähtöinen eheyttäminen, projektioppiminen ja tutkiva oppiminen kuvaavat kaikki irtautumista oppiainejakoisesta ajattelusta. Sirpalemaisesta tiedon sijaan tavoitellaan eheää ja kokonaisvaltaista kokemusta ja ymmärrystä. Oppiaineiden välistä yhteistyötä tarvitaan, jotta oppilailla on mahdollisuus aiempaa mielekkäämpiin oppimiskokonaisuuksiin ja kokonaisuuden hahmottamiseen. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat toimintakulttuuria kehittävä ja oppimista eheyttävä työkalu.

Koulu voi näyttäytyä oppilaille liian oppiainejakoisena ja sirpalemaisena.

Oppiainejakoisuutta murretaan sekä seitsemällä laaja-alaisen osaamisen alueella, jotka läpäisevät kaikkia oppiaineita että monialaisilla oppimiskokonaisuuksilla.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu on oppilas- ja elämälähtöistä kehitystyötä. Joskus tietoa-ainesta voi joutua karsimaan keskittyessään olennaiseen. Hyvin toteutettu ilmiölähtöinen ja eheyttävä opetus vaatii aikaa, joten kunnollisen oppimisen takia on joskus karsittava määrällisesti sisältöjä.

Ilmiölähtöisessä oppimisessä hyödynnetään mitä moninaisimpia tapoja koko koulun yhteisestä teemasta yksittäisten oppiaineiden sisäisiin projekteihin. Oli aihe sitten hyvinvointi, valta, demokratia, globalisaatio, raha tai metsä, lähtökohta on monitieteinen ja tieteitä integroiva aiheesta käsin lähtevä oppiminen. Suurimpia rikkauksia tämän tyyppisen opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on opettajien välinen yhteistyö.

Eheyttävää oppimista voidaan toteuttaa esimerkiksi leirikoulujen, teemapäivien, -viikkojen ja -vuosien, opintokäyntien, vierailijoiden ja tapahtumien avulla. Myös johdonmukainen portfoliomethodin käyttö toimii oppimista eheyttävästi. Toisinaan voidaan opiskella samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti tai samaan teemaan liittyvät asiat voidaan suunnitella loogisesti toisiaan täydentäviksi, peräkkäin opiskeltaviksi jaksoiksi. Esimerkiksi parin kolmen opettajan yhteisellä monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnittelulla ja

toteutuksella lisätään oppimisen mielekkyyttä ja yhteistyön kulttuuria. Oppilaiden aktiivisuutta tuetaan ottamalla heidät mukaan jo suunnitteluvaiheessa.

Monialaisia oppimiskokonaisuuksia voidaan toteuttaa oppilaslähtöisesti, koko luokan tai koulun tasolla tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat pitkäkestoisia eheyttäviä eri oppiaineiden projekteja, joiden toteuttamiseen osallistuu useampia opettajia ja oppilaita.

Sekä monialaisia oppimiskokonaisuuksia että eheyttämistä ylipäätään voidaan toteuttaa

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla oppilaita yhdistäviä ja toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, teemaviikkoja, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja

Lisäksi eheyttämistä toteutetaan

- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia kuten valtioneuvoston asetuksessa määritelty ympäristöoppi-oppiaine, joka muodostuu viidestä eri oppiaineesta (fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto)
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheyttynä kuten esiopetuksessa.

Koulun toimintakulttuuri ja siihen kuuluvat monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat opetussuunnitelman koulukohtaisesti rakentunutta omaleimaista ja paikallisesti ideoitavaa kehitystyötä. Tässä kuvattuja monialaisia oppimiskokonaisuuksia täsmennetään ja tarkennetaan vuosittaisessa lukuvuosisuunnitelmassa. Seuraavat kuvaukset ovat suuntaa-antavia luonnehdintoja ja niistä voidaan lukuvuosisuunnitelman mukaisesti poiketa koulumme monialaisten oppimiskokonaisuuksien kehittelytyön tuloksena:

1. ja 2. luokka: Metsäretket ja majanrakennus

Viikottaisiin kävely- ja luontoretkiin voi yhdistää majanrakennusprojektin. Työnjako, rakennustarvikkeiden hankinta ja toisaalta varsinainen rakentelu ohjautuvat keskinäisten sopimusten pohjalta. Oppilaat opettavat toinen toisiaan ja työ opettaa. Omat oivallukset ovat keskeisiä majanrakennuksessa: aina on useita oikeita ratkaisumahdollisuuksia, ja vuorovaikutuksessa niistä päästään yhteisymmärrykseen. Majanrakennuksella voidaan elävöittää ja eheyttää koulun opetussuunnitelmaa. Liikunnalliset, sosiaaliset, luontoon liittyvät ja työkasvatukselliset tavoitteet yhdistyvät. Majat voidaan dokumentoida kuvaamalla ja vaikkapa julkaista koulun viestintäkanavilla. Tällöin oppimiskokonaisuuteen liittyy myös tieto- ja viestintäteknologinen ulottuvuus. Majanrakennuksessa yhdistyvät työ ja leikki.

3. luokka: Talonrakennusprojekti

Steinerkoulun eräs perinteinen oppilaita aktivoiva, oppimisympäristöä laajentava ja monialainen oppimiskokonaisuus on kolmannen luokan talonrakennusjakso. Siinä yhdistyvät rakennushistoria, materiaalien käytännölliset ja ekologiset ulottuvuudet, mittaustekniikat, kädentaidot ja sosiaaliset prosessit. Talonrakennusprojektin tuotoksena syntyy esimerkiksi varastorakennus, leikkimökki tai muu rakennus, jolle löytyy käyttöä. Projekti on erityisen suositeltava myös, koska se tarjoaa paljon mahdollisuuksia vanhempien ammattitaidon hyödyntämiseen ja yhteistyöhön.

4. luokka: Kalevala

Steinerkouluissa osa neljännen luokan kertomusaineistoa on pohjoismainen mytologia, erityisesti Kalevala. Ikävaihe on hyvä ajankohta ensimmäiselle, mielikuvia muodostavalle tutustumiselle kalevalaiseen kansanrunouteen. Omaan kansanrunouteen tutustutaan toisaalta yleissivistyksen takia, toisaalta se tukee ja syventää kotiseutuhistorian opetusta. Oman kielen syntyyn tutustuminen vahvistaa myös lapsen identiteettiä. Erityisesti äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineeseen liittyvään Kalevala-projektiin voi integroitua esimerkiksi käsityötä, musiikkia, kuvataidetta,

draamaa ja historiaa. Lopputuotoksena voi olla esimerkiksi musiikkiesitys tai taidenäyttely.

4. luokka: Kotiseudun historia

Steinerkoulussa neljännellä luokalla luodaan kuva omasta kulttuurihistoriasta ja oman asuinalueen kehityksestä, jotta lapsi tuntee hyvin lähiympäristöään ja sen historiaa. Lähiseudun historia-projekti integroituu osittain esimerkiksi ympäristöoppiin ja maantietoon.

Kotiseudun historia oppimiskokonaisuuteen liittyen pyritään myös vierailemaan useissa historiallisissa kohteissa. Opetus on ikävaiheen mukaisesti mahdollisimman toiminnallista ja havainnollista.

5. luokka: Olympialaiset

Steinerkoulujen opetussuunnitelma rakentaa eri tavoin yhteyksiä oppiaineiden välille. Viidennen luokan historian opintoihin sisältyy antiikin Kreikka ja niinpä viidennen luokan liikunnan opetukseen kuuluvat myös perinteiset antiikin kreikan olympialaisten lajit, kuten juoksu, keihään- ja kiekonheitto, paini ja hyppylajit.

Useiden steinerkoulujen yhteisessä tapahtumassa, viidensien luokkien olympialaisissa oppilaat pääsevät kamppailemaan näissä lajeissa.

Varsinainen tapahtuma on yleensä yksi tai kaksipäiväinen. Ateenalaiset, spartalaiset, Olympoksen edustajat jne. erottuvat omiksi ryhmikseen. Kaupunkijaolla pyritään myös häivyttämään eri koulujen välille mahdollisesti syntyvää kilpailua ja antamaan oppilaille mahdollisuuden tutustua muiden koulujen urheilijoihin.

Eri koulujen oppilaat voivat esittää avajaisseremoniassa ohjelmaa, esim. musiikkia ja runonlausuntaa. Korostetaan sitä, että mitattavan tuloksen ohella kreikkalaiseen tapaan kaunis tyyli on tärkeää. Jokainen voi onnistua tekemään suorituksen hienolla tyylillä, vaikka ei pystyisikään heittämään pitkälle tai hyppäämään korkealle.

Jokaisen osallistuminen on yhtä arvokasta.

5. luokka: Näytelmä

Useimmiten steinerkouluissa toteutetaan mittavimmat näytelmäprojektit ainakin 5. ja 8. luokalla sekä lukion päättövaiheessa. 5. luokan näytelmäprojektiin liittyen on hedelmällistä suunnitella monialainen oppimiskokonaisuus. Näytelmäprosessi on ennen kaikkea sosiaalisesti kehittävä. Koko ryhmän on yhdistettävä voimansa yhteiseen ponnistukseen ja sopeutettava omat ideansa kokonaisuuteen. Ilmaisutaidon lisäksi opitaan ryhmätyöskentelyä ja toisten huomioimista. Näytelmäprojektilla ja draamapedagogiikan keinoin voidaan monipuolisesti syventää oppimisprosessia. Draamassa yhdistyvät ihmisen tunne, tahto ja äly. Oppilailla on omat vastuutehtävänsä. Projektin yhteydessä oppilaiden on luontevaa harjoitella yhteistyötä eri tahojen kanssa. Näytelmän valinnasta ja toteutuksesta riippuen siihen voi integroitua luontevasti esimerkiksi vieraiden kielten, historian, musiikin, kuvataiteen, käsityön, tieto- ja viestintäteknologian taitojen kehittämistä.

6. luokka: Keskiaika

Kuudennen luokan historian opetukseen liittyvään keskiaikateemaa voi syventää monialaisella oppimiskokonaisuudella. Historian, uskonnon, kuvataiteen, musiikin, kotitalouden, kielten ja käsitöiden lisäksi keskiajan elämää ja kulttuuria väritetään mitä erilaisimmilla tavoilla ja mitä erilaisimpien aineiden tunneilla. Teemaa täydennetään erilaisilla opintoretkillä, museovierailuilla, keskiaikatapahtumaan osallistumalla tai sellaisen järjestämällä.

6. luokka: Kosketus luonnon ilmiöihin

Yksi steinerkoulun perusajatuksista on tarjota oppilaille todellinen kosketus luonnonilmiöihin erilaisten leirikoulujen yhteydessä.

7. luokka: Tähtitiede

Seitsemännen luokan tähtitieteen teemakokonaisuus voidaan liittää maantietoon, fysiikkaan ja historiaan. Oppilaille näytetään kopernikaaninen maailmankuva ja keskustellaan siitä, miten erilaiselta taivas näyttää eri puolilla maailmaa. Tähtitieteen

opinnoissa lähtökohta on usein käytännönläheinen tähtien havainnoimiseen perustuva astronomia. Voidaan opettaa käytännöllistä navigointia, jolloin varhaiset löytöretket liittyvät yhteen tähtitieteen ja suunnistamisen kanssa.

Monialaisia oppimiskokonaisuuksia rakennetaan usein myös esimerkiksi yrittäjyys-teeman ympärille. Samoin renessanssi-teema sopii seitsemännelle luokalle.

8. luokka: Tiedeprojekti

Tiedeprojekti voidaan järjestää myös kenttäolosuhteissa. Aktivoivassa ja toiminnallisessa fysiikan opetuksesta voi esimerkiksi vanha auton romu toimia projektin keskiössä muuntuvana laboratoriona, jossa opitaan fysiikkaa, historiaa, ekologiaa, kemiaa ja kulttuuria.

9. luokka: Vaellus

Koulussamme toteutetaan etenemisvaellus Lapissa. Kyseessä on oppiainerajat ylittävä liikuntaa, biologiaa, maantietoa, kotitaloutta, elämänhallintaa ja sosiaalisia taitoja integroiva elämälähtöinen ja monialainen oppimiskokonaisuus.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat.

Paikallisesti päätetään, miten oppilaat ja huoltajat osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen. Koulu arvioi ja edistää toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden toteutumista esimerkiksi lukuvuoden päätteeksi opettajainkokouksien yhteisillä arviointi- ja palautekeskusteluilla.

Lukuvuosisuunnitelmaa laadittaessa pohditaan ja kirjataan mitkä ovat oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaa, käyttöä ja kehittämistä ohjaavat paikalliset tavoitteet ja erityiskysymykset.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa täsmennetään monialaisten oppimiskokonaisuuksien paikalliset tavoitteet, sisällöt, toteuttamistavat ja seuranta. Yhteisellä lukuvuosisuunnitelman laadinnalla turvataan, että jokaisen oppilaan opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Oppimiskokonaisuuksien laajuudessa pyritään keskimäärin oppilaan yhden kouluviikon tuntimäärään.

Ennen kouluvuoden alkua tai heti kouluvuoden alkaessa opettajainkokouksissa sovitaan, miten kussakin luokassa toteutetaan monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Monialaista oppimiskokonaisuutta ei suunnitella liian valmiiksi, jotta oppilaiden osallistuminen suunnitteluun toteutuu.

Arviointikäytännöt eli monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa osoitetut osaamiset ja taidot huomioidaan oppiaineiden arvioinnissa.

Opetussuunnitelmassamme vuosiluokittain kuvatut projektit ovat esimerkkejä usein toteutuvista monialaisista oppimiskokonaisuuksista. Koulumme kirjaa lukuvuosisuunnitelmaan, mitkä näistä toteutuvat ja mitkä korvautuvat muilla oppimiskokonaisuuksilla. Kaikissa tapauksissa varmistetaan oppilaiden osallistuminen kokonaisuuksien suunnitteluun ja vähintään kahden opettajan keskinäinen yhteistyö.

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä

Ihmiskäsitys, arvoperusta, oppimiskäsitys, kehitysvaiheteoriat ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännöissä. Koulutyön käytäntöjen järjestämisellä luodaan edellytykset oppilaiden hyvinvoinnille, kehitykselle, oppimiselle ja kestäväälle elämäntavalle.

Lähtökohtana on yhteinen ja yhteisöllinen vastuu jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus.

Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjauksen, oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmän toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin omalla asenteellaan, pedagogisilla

ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä pedagogiseen ja oppilashuollollisen tukeen toteutuu. Tämä edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja oppilashuollon henkilöstön kanssa tehtävää yhteistyötä.

Oppilailla on koulu- ja luokkayhteisön jäsenenä oma vastuunsa. Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin. Työn, toisten oppijoiden kunnioittaminen ja sovituista tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti. Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä. Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluissa. Koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.⁴²

5.2 Yhteistyö

Koulu tekee monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden ja eheyden varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja turvallisuuden takaamiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaiden osallisuus

Koulutyötä järjestetään oppilaiden osallisuutta ja kuulluksi tulemisen kokemusta lisäävästi. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja

⁴² Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ja perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013); Perusopetuslaki 35 § 2 mom.; Perusopetuslaki 35 § 1 mom.

demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaiden osallistuminen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun ikäkaudelleen sopivalla tavalla vahvistaa osallisuutta. Autonomian kokemus eli asioiden omaksi kokeminen ja kokemus siitä, että omilla teoillaan voi vaikuttaa, on yhteenkuuluvuuden ja osaamisen kokemusten ohella keskeisiä oppilaan sisäisen motivaation lähteitä. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden osuus on tärkeä. Lisäksi oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristöjen suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun⁴³. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Oppilaskunta sekä koulun muut osallisuutta tukevat rakenteet (mm. vertaissovittelumenetelmä Verso) tarjoavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötaitoja ja demokraattista päätöksentekoa käytännössä.

Kodin ja koulun yhteistyö

Steinerkoulut toimivat yksityisinä opetuksen järjestäjinä ja ovat yleensä vanhempien perustamia, ja kodin ja koulun yhteistyö on tiivistä ja monipuolista. Tämä on tärkeää taloudellisistakin syistä, mutta se näkyy myös vanhempien aktiivisena talkootyönä koulun tapahtumissa ja retkissä. Yhteistyömuotoja ovat niin viestintä, talkoot, myyjäiset, retket, juhlat, avointen ovien päivät, vanhempainillat, yleisöluennot kuin julkaisutkin. Vanhemmat voivat myös hyödyntää omaa ammattiaan tai verkostojaan koulun toiminnassa. Luokka voi esimerkiksi tutustua eri ammatteihin tekemällä

⁴³ ks. myös luku 8

vierailuja vanhempien työpaikoille. Vanhempien rooli myös koulun johtokuntatyössä on yksityisenä opetuksen järjestäjänä toimivassa steinerkoulussa keskeinen.

Luokanopettajan ja vanhempien yhteistyöhön kuuluvat opettajan kotikäynnit mahdollisuuksien mukaan jokaisen oppilaan luona. Tapaamisilla pyritään vahvistamaan luottamusta opettajan ja vanhempien välille. Tutustuminen madaltaa lapsen ja vanhemman yhteydenottokynnystä opettajaan, ja opettajalle se voi syventää kokonaiskuvaa lapsesta.

Luokan vanhempien ryhmästä muodostuu oma yhteisönsä, josta saa innostusta ja tukea kasvatukseen. Vanhempainilloissa kaikki aikuiset asettuvat tasa-arvoisina pohtimaan kulloisenkin ikäkauden tunnusomaisia piirteitä tietoisina siitä, ettei ole yhtä ainoaa mallia tai tapaa niistä selviämiseen.⁴⁴

Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämisessä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen tehtävänsä on myös huolehtia siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää.

Huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä sekä mahdollisista poissaoloista. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen

⁴⁴ Dahlström & Teräsvirta 2014, 54

tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua koulun arkeen ja osallistua koulun toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä koulun henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Yhteinen arvopohdinta luo perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyössä edistetään myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja kannustetaan vanhempainyhdistys-, johtokunta- ja varainhankintatyöhön. Vanhempainverkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle.

Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa

Henkilöstön tiivis yhteistyö edesauttaa koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteuttamista. Koulutyö järjestetään joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen. Aikuisten yhteistyö, kuten samanaikaisopettajuus, mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyö on välttämätöntä erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa. Yhteisopettajuudella voidaan yhdistää sekä luokanopetusvaiheen että aineenopetusvaiheen parhaat puolet⁴⁵. Opetusmenetelmien ja opettajan roolin muuttuminen 6. - 7. - 8. luokilla ja painopisteen siirtyminen tutkivaan oppimiseen muuttaa opettajan luonnollisesta auktoriteetista asiantuntijaksi.

⁴⁵ Paalasmaa 2015, 14-16

Vantaan seudun steinerkoulu tekee yhteistyötä eri oppilaitosten ja organisaatioiden kanssa. Tavoitteena on edistää opetuksen kehittämistä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Usein myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon sujuva järjestäminen edellyttää hyvää koulujen välistä yhteistyötä. Toiminta paikallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa edistää pedagogiikan kehittämistä.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten luontokoulujen, museoiden ja nuorisokeskusten kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.⁴⁶

5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö.

Steinerin⁴⁷ mukaan ”rangaistuksen elettä ei saa käyttää” ja kaikki varsinainen rankaiseminen on turhaa ja jopa vahingollista. Steiner⁴⁸ muistuttaa, että paraskaan opettaja ei kokonaan välttä kurittomuuksia ja kuvailee runsaasti metodisia keinoja opettajille. Kuvauksissa tulee esiin opetuksen rytmisyys, temperamenttien huomioiminen, huumorin käyttö pikkurikkeiden yhteydessä sekä myös se, miten huomioidaan lasten vaikutus toisiinsa, miten opettaja keksii tilanteeseen sopivan moraalisen tarinan ja kertoo sen koko luokalle.

Toiminnallisuutta, yhteisöllistä oppimista ja oppilaiden aktiivisuutta painottavassa pedagogiikassa työrauha ei lähtökohtaisesti tarkoita hiljaisuutta. Rawson & Richter⁴⁹ tulkitsevat järjestyksen olevan seurausta taiteellisuudesta. Alaluokilla järjestyksen kannalta ratkaisevaa on hyvin valmistellut tunnit, opetusstrategioiden oikeaan osuminen ja opettajan jatkuva pyrkimys itsensä kehittämiseen. Yläluokilla kyse on

⁴⁶ Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)

⁴⁷ 2008, 56

⁴⁸ 2008

⁴⁹ 2004, 33

myös siitä, miten oppilailla painopiste siirtyy tietoiseen itsekuriin ja siitä, miten opettaja on murrosikäiselle tietyn aihepiirin innostava asiantuntija⁵⁰.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Keskeisiä työrauhaan vaikuttavia keinoja ovat opettajan antama ohjaus, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä kunnioituksen, luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle.

Kasvatuskeskustelut ovat keskeinen keino työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi. Kasvatuskeskustelussa ja kurinpitoasioissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa.

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen⁵¹. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opettaja harkitsee milloin on kasvatuskeskustelun paikka ja milloin kannattaa hyödyntää vertaissovittelua.

Koulussamme sovelletaan erilaisiin mielipahatilanteisiin ja konflikteihin Suomen sovittelufoorumin kehittämään vertaissovittelua (VERSO-ohjelma). Oppilaiden keskinäisen sovittelukulttuurin lisäksi koulumme on työskennellyt restoratiivisen koulun idean mukaisesti pyrkien kehittämään rakentavaa ratkaisukeskeisyyttä, kaikkien osallisuutta ja kohtaamiseen kulttuuria työyhteisössä.

Sovittelu on strukturoitu oppimisprosessi. Restoratiivisia toimintatapoja hyödyntävässä koulu yhteisössä koulutetut sovittelijat osaavat ohjata sovitteluprosessia niin, että osapuolet itse ottavat vastuuta käytöksestään. Vertaissovittelua voidaan käyttää ensisijaisena menettelynä kaikessa häiriökäyttäytymisessä ennen kuin mitkään kiusaamisen määritelmät täyttyvät.

⁵⁰ Rawson & Richter 2004, 32

⁵¹ Rawson & Richter: "rangaistus on lähinnä viimeinen keino, keskustelu on ratkaisevassa asemassa" 2004, 33

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Koulu on laatinut perusopetuslain velvoitteen mukaisesti opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatustieteellisten ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista⁵².

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että koululla on käytössään kasvatustieteellisten ja kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Vantaan seudun steinerkoululla on erillinen kurinpitosuunnitelma, joka sisältää myös suunnitelman kasvatustieteellisten käytöstä.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Myös oppilaan ikä ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Käytetään keinoja, jotka ovat kunnioittavia, ratkaisukeskeisiä ja sovittavia.

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Oppilaille järjestetään lain mukainen mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa sosiaali- ja

⁵² ks. järjestyssäännöistä myös luku 8

terveydenhuollon edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa kuullaan ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä.⁵³

5.4 Opetuksen järjestämistapoja.

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa mahdollisuudet edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti, tulee tästä päättää opetussuunnitelmassa. Tällöin opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa myös miten vuosiluokkiin sitomatonta eli oman opinto-ohjelman mukaan etenevää opiskelua käytetään (koskeeko ratkaisu kaikkia vai joitakin kouluja, joitakin luokka-asteita, yksittäisiä oppilaita jne.), mitkä ovat oppimäärään sisältyvät opintokokonaisuudet, joista opinnot rakentuvat, mitkä ovat tuntijako sekä opetuksen tavoitteet ja sisällöt näille opintokokonaisuuksille, mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaalle pakollisia ja mitkä valinnaisia, miten opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista seurataan ja arvioidaan.

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelua kuvataan perusteiden luvussa 5.4. Se on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava joustava järjestely, jota voidaan käyttää esimerkiksi yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana.

Opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttää erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa

⁵³ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 § (477/2003) ja 36 a § (1267/2013); Perusopetuslaki 36 (477/2003) ja 36 a - 36 i § (1267/2013); Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

sairaalaopetuksena, koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa annettavana opetuksena.⁵⁴

5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta.

Perusopetuksen yhteydessä järjestetään mahdollisuuksien mukaan kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Myös esimerkiksi kouluruokailu, välituntitoiminta, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut järjestetään siten, että ne tukevat oppilaiden oppimiselle, monipuoliselle kehittymiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita. Ne myös osaltaan vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä ja tekevät mahdolliseksi oppilaiden näkökulmasta eheän, vireyttä vahvistavan ja vaihtelevan päivän.

Koulun kerhotoimintaa koordinoi ja suunnittelee Kulttuuri- ja harrastustoiminnan suunnitteluryhmä (Ku-ha), jossa on mukana vanhempia ja opettajia. Oppilaat ja opiskelijat osallistuvat myös kerhotoimintaan ideoimalla kerhoja ja pitämällä vertaiskerhotoimintaa. Kerhotoimintaa järjestetään myös iltapäiväkerhon aikana ja iltapäiväkerholaiset voivat osallistua siihen.

Koulu ei järjestä omaa aktiivista kirjastotoimintaa, mutta koululla käy Vantaan kaupungin kirjastoauto. Iltapäiväkerholaiset voivat käydä kirjastoautossa iltapäiväkerhosta. Koululla on myös kirjastohyllyjä, joiden kirjoja voidaan epämuodollisesti lainata opettajien ohjauksessa.

Koulun erillisessä liikenneturvallisuussuunnitelmassa käsitellään erityisesti koulumatkojen turvallisuutta. Koulu ei lähtökohtaisesti järjestä koulukuljetuksia, koska koulu ei ole kenenkään lähikoulu.

Kouluruokailu

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyyn sekä ruokaosaamisen tukeminen. Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä täysipainoinen maksuton ateria. Koulussamme pyritään tarjoamaan luonnonmukaisesti tuotettua ravintoa, joka täyttää kouluruokasuositusten

⁵⁴ Perusopetusasetus 9 b § 2 mom. (1768/2009); Perusopetusasetus 9 b § 1 mom. (1768/2009)

ravinnolliset normit.⁵⁵ Kouluruokailu on erityisesti 1-3. luokilla oppimistapahtuma, jossa luokanopettaja opastaa hyviin ruokailutapoihin ja käytökseen. Myös ylemmillä luokilla ruokailu on valvottu tapahtuma. Ruuan tähteesi jäämistä pyritään välttämään, tähteet kierrätetään roskakatoksen kompostikeräyslaatikkoon. Kaikki ruokavaliot, sekä kasvis- että terveydellisiin tai uskonnollisiin syihin perustuvat ilmoitetaan koululle lukuvuoden alussa.

Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin. Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia ovat muun muassa koulun juhlit, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella.

Alaluokilla päivänavauksena toimii jaksotunnin aloittava rytmisen osuus yhteisesti koko luokalle. Oppilaat virittyvät aktiiviseen oppimisen tilaan laulamalla, soittamalla, lausumalla ja leikkimällä yhdessä. Aamuruno pysyy samana koko kouluvuoden. Rytmisen osuus sisältää ikäkauteen sopivaa sisältöä ja haastetta.⁵⁶

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jaksamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön

⁵⁵ Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

⁵⁶ Dahlström & Teräsvirta 2014, 76

laajentamiseen ja oppimiseen autenttisisa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Ratkaisut muokkaavat koulun toimintakulttuuria.

Lukujärjestyksiä laadittaessa otetaan huomioon oppilaiden jaksaminen ja aktiviteettitaso vaihtelee koulupäivän aikana. Steiner⁵⁷ suositteli järjestämään koulupäivän niin, että kaikki laulullis-musikaalinen ja liikunnallis-eurytmisen sijoitetaan iltapäivän tunneille. Päivät alkavat jaksotunnilla (yleensä kaksoistunti) niin, että oppilas keskittyy yhteen oppiaineeseen koko ajan usean viikon jaksossa. Jaksoaineen jälkeen noin klo 10-12 ovat vuorossa muun muassa kielten tunnit ja iltapäivällä kaikki taide- ja taitoaineet. Tätä ihannetta pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Jakso-opetus tarkoittaa 3–6 viikon mittaisina periodeina etenevää opetusta mm. äidinkielessä, matematiikassa, historiassa ja luonnontieteissä, jolloin kyseistä pääainetta opiskellaan kaksoistunti joka päivä. Syventyminen yhteen aineeseen kerrallaan auttaa pirstaleisen sirpaletiedon välttämiseksi. Jakso-opetuksessa kokonaisuuksien hahmottaminen helpottuu ja tietoa on helpompi prosessoida muistijärjestelmissä. Syvempi kiinnostuksen herääminen aiheeseen on todennäköisempää, kun aihetta käsitellään perusteellisemmin. Jakso-opetuksella opiskellaan uusi oppiaine. Pidetyin jakson jälkeen aihe jätetään lepäämään ja nostetaan tietoisuuteen myöhemmin. Tauot edistävät opitun syventymistä ja tiedon muuttumista kyvyksi. Intensiivisen opiskelun ja ”unohtamisen” vaihtelu antaa asioille ja oppimiselle tilaa elää prosessissa.⁵⁸Säännöllistä harjoittelua vaativia taitoja (kuten vieraat kielet, matematiikka ja musiikki) opiskellaan viikkotunneillakin.

⁵⁷ 1996, 143

⁵⁸ Perusopetuslaki 3 § 2 mom. , 31 a § 1 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 13 §; Perusopetusasetus 3 § 4 ja 5 mom.; Perusopetusasetus 6 §; Perusopetuslaki 32 §; Perusopetuslaki 29 § 7 mom. (1267/2013)

5.6 Paikallisesti päätettävät asiat.

Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Luvussa 5.1. on kuvattu tavoitteet ja toimintatavat hyvän ja turvallisen koulupäivän luomiseksi ja yhteistyön järjestämiseksi.

Luvussa 5.2. on kuvattu yhteistyön järjestäminen. Luvussa 5.3. kerrotaan Kurinpitosuunnitelmasta ja kasvatustilaisuuksien käytöstä. Luvuissa 5.4. ja 5.5. mainitaan oppilaiden osallisuudesta oppimisen ja koulun toimintojen suunnitteluun. Luvussa 5.5. päätetään kouluruokailusta, kerhotoiminnasta ja muusta koulutoimintaa tukevasta toiminnasta.

Vantaan seudun steinerkoulu tarjoaa iltapäivätoimintaa ja on laatinut valtakunnallisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden mukaisen paikallisen iltapäivätoiminnan suunnitelman.

LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri

Steinerpedagogiikassa lapsen oppimista ei mitata pelkästään suoritusten perusteella vaan korostetaan lapsen sisäisen oppimismotivaation merkitystä. Steinerkouluissa sanallisilla, luonnehtivilla ja kuvailevilla lausunnoilla vähennetään oppilaiden keskinäistä kilpailua ja vertailua, tuetaan yhteistyöhenkeä, kannustetaan ja annetaan numeroarviointia yksilöllisempää palautetta.

Arviointiin sisältyy yhteistyö kotien kanssa. Vanhemmille kerrotaan esimerkiksi vanhempainilloissa koulutyön tavoitteista sekä koulun arviointikäytänteistä ja perusteista. Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä annetaan riittävän usein tietoa sekä oppilaalle itselleen että huoltajalle. Oppilaalla ja huoltajalla on myös oikeus saada tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.

Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta sekä tietoa oppimisen tavoitteista ja oppilaan tilanteesta. Tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää. Arviointi on myös opettajan itsearvioinnin ja oman työn reflektoinnin väline. Opettajat voivat hyödyntää arvioinnin avulla keräämäänsä informaatiota suunnatakseen toimintaansa ja opetusta oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Opetuksen järjestäjä seuraa arvioinnin johdonmukaisuutta koulussa.

Arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin.

6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet

Oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen arviointi sekä palautteen antaminen oppilaille perustuu opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja tässä opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Onnistunut arviointikulttuuri tarkoittaa, että kaikilla osapuolilla – opettajalla, oppilaalla ja vanhemmilla – on hyvä käsitys siitä, miksi, miten ja mitä arvioidaan.

Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin on tärkeä osa myös oppilaan itsearviointitaitojen kehittämistä. Todistusten antamiseen liittyvässä oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Arviointikriteerit on laadittu 6. ja 7. luokan nivelvaiheeseen sekä päättöarviointiin tukemaan opettajien työtä ja yhtenäistämään arviointia. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät hyvän osaamisen eli arvioon ”Hyvä” tai arvosanaan 8 vaadittavan tason.

Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin edellä mainittuja arviointikriteerejä käyttäen. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä edellä mainittuja arviointikriteerejä.

Itsearviointin edellytysten kehittäminen

Opetuksessa kehitetään oppilaiden edellytyksiä itsearviointiin antamalla tilaa oppimisen ja opintojen edistymisen pohdintaan ja kehittämällä itsearviointitaitoja. Oppilaita ohjataan niin yksilöinä kuin ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkoitus on, että opettaja auttaa oppilaita ymmärtämään tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja. Itsearviointiin oppilas oppii keskustelemalla opettajan kanssa esimerkiksi työn tuloksista. Nuorempien oppilaiden kanssa itsearviointitaitoja lähdetään kehittämään auttamalla oppilaita tunnistamaan vahvuuksiaan ja onnistumisiaan koulutyössä sekä tulemaan tietoisiksi työlle sovittavista tavoitteista. Opetusryhmän yhteistä arviointikeskustelua käytetään paljon, annetaan kiitosta ja osoitetaan, miten monenlaisin tavoin jokainen voi onnistua työssään. Ylemmillä luokilla oman oppimisen ja opintojen edistymisen tarkastelu voi olla analyyttisempää,

mikä ohjaa oppilaita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Myös tällöin opettajan on tärkeä kehittää oppilaiden keskinäistä arviointikeskustelua eli vertaisarviointia osana ryhmän työskentelyä. Näin oppilailla on mahdollisuus tulla tietoisiksi edistymisestään ja ymmärtää, miten itse voi vaikuttaa oppimiseensa ja koulutyössä onnistumiseen.

Oppilaiden kasvaessa monipuolistetaan arviointia ja lisätään kirjallisessa muodossa olevan sanallisen ja luonnehtivan arvioinnin rinnalle menetelmiä, jotka tukevat oppilaan itsearviointitaitojen kehitystä. Suositaan ja kehitetään vuorovaikutuksellisia ja oppilaan aktiiviseen rooliin ottavia arviointimenetelmiä oppilaan ikäkausi ja kehitysvaihe huomioiden. Esimerkiksi esi- ja alkuopetuksessa ei korosteta lasten itsearviointikykyä osana oppimisprosessia, vaan keskitytään itsearviointitaitojen edellytysten vahvistamiseen. Itsearviointitaitoihin liittyy olennaisesti kyky nähdä itsensä oppivana ja kehittyvänä yksilönä.

Oppilaiden ikäkauden ja edellytysten huomioon ottaminen sekä monipuoliset arviointikäytännöt

Arviointikäytännöt ja palautteen antaminen suunnitellaan ja toteutetaan oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Palautetta annettaessa kiinnitetään huomiota oppilaiden vahvuuksiin sekä oppimisen edistymiseen suhteessa aiempaan osaamiseen. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä. Opettaja kerää tietoa oppilaiden edistymisestä oppimisen eri osa-alueilla ja erilaisissa oppimistilanteissa. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Oppilaiden tulee voida osoittaa osaamistaan heille soveltuvoin tavoin.

Erilaisissa arviointi- ja näyttötilanteissa huolehditaan tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntämisen mahdollisuuksista, oppilaan tarvitsemien apuvälineiden saatavuudesta sekä mahdollisesti tarvittavista avustajapalveluista. Lievätkin oppimisvaikeudet ja oppilaiden mahdollisesti puutteellinen kielitaito tulee ottaa huomioon arviointi- ja näyttötilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Maahanmuuttajien ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan kielitausta, maassaoloaika sekä kehittyvä suomen kielen taito. Tällöin

pääpaino on oppilaan edistymisen arvioinnissa, jossa käytetään monipuolisia, joustavia ja oppilaan tilanteeseen sovitettuja arviointitapoja.

Vuorovaikutuksellinen arviointi lisää oppilaan motivaatiota ja osallisuuden tunnetta sekä keventää opettajan ja oppilaan välistä valtasuhdetta. Oppimista voidaan arvioida myös osana ryhmää eli esim. kuinka oppilaan toiminta tukee tai ei tue myös muiden oppimista. Jatkovaa palaute- ja arviointikulttuuria pidetään tärkeänä. Kevään kirjallisten lausuntojen lisäksi on rakentavaa, että oppilas oppii arvioimaan osaamistaan pitkin vuotta esim. jakson päätyttyä tai muissa opetuksen taitekohdissa. Oppilaiden edellytyksiä itsearviointiin ja itsearviointitaitoja kehitetään vähitellen perusopetuksen aikana.

Alemmilla luokilla opettaja arvioi yksittäisten oppilaiden osaamista tuntiaktiivisuuden pohjalta, kotitehtävien tarkastamisen yhteydessä tai vihkotyötä tarkastellessaan.

Esimerkiksi maalaus, muotopiirustus, muovailu ja muut kuvataiteet antavat jatkuvan palautteen mahdollisuuden siten, että työt asetellaan näytteille ja niitä tarkastellaan yhteisesti opettajan kanssa mahdollisimman kannustavasti ja jopa ilman nimiä. Tarkastelussa pyritään näkemään onnistuneet kohdat jokaisessa työssä yksilöitynä tai töitä tarkastellaan projektina/kokonaisuutena. Jatkuva palaute on kaikissa oppiaineissa tärkeä oppimista edistävä tekijä.

Steinerkouluissa oppimisen arvioinnin muotoina korostuvat

- Sanallinen luonnehtiva arviointi kirjallisessa muodossa
- Sanallinen arviointi suullisena keskusteluna

Perusopetusvaiheessa numeroihin tai sanalliseen asteikkoon perustavaa arviointia on korvattu suunnitelmallisella, numeroita yksilöllisemmällä ja henkilökohtaisemmalla sanallisella arvioinnilla. Tällöin jatkuvan päivittäisen koulutyön ohessa tapahtuvan arvioinnin lisäksi käydään tietyin väliajoin ja erilaisin kokoonpanoin yhteisiä suullisia arviointitapaamisia. Näissä korostuvat dialogisuus ja tulevaisuuteen suuntautuminen. Säännöllisillä arviointikeskusteluilla varmistetaan arvioinnin ajantasaisuus. Oppilaan, opettajien ja vanhempien yhteisesti luomat koulunkäynnin suuntaviivat auttavat oppilasta sitoutumaan tavoitteisiin. Kirjallinen arviointi on kuvailevaa, vapain sanankääntein tehtyä ja luonteeltaan auttavaa ja kannustavaa mutta silti rehellistä. Arviointi on yksilöllistä. Opettajat huolehtivat siitä,

että oppilaat saavat alusta lähtien onnistumisen kokemuksia sekä oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta. Oppilaita ohjataan myös vertaisarviointiin ja kannustetaan antamaan rakentavaa palautetta toisilleen ja opettajille.

Näkökulmia numeroarvioinnin ja sanallisen arvioinnin eroihin

Lainsäädäntö mahdollistaa pelkästään sanallisessa arvioinnissa pitäytymisen kahdeksannen luokan loppuun saakka. Steinerkoulussa vältetään myös sellaista numeroarviointia, joka on naamioitu sanalliseksi.

Numeroarviointia käytetään muun arvioinnin täydentäjänä lähinnä perusopetuksen päättövaiheessa, 8. ja 9.luokan arvioinnissa. Perinteinen numeroarviointi on pinnallinen: se ei kerro, miten numeroon on päädytty, eikä sitä, mitä oppilaan pitäisi vastaisuudessa tehdä. Koulunkäynti voi vinoutua niin, että vertailu lisääntyy ja joillekin numeroarviointi voi tulla tavoitteen asemaan. Numero ruokkii suorituskeskeisyyttä. Pinnallinen arviointi johtaa pinnalliseen oppimiseen. Halu saada parempi numero on oppimisen ulkoista motivaatiota. Halu oppia asioita oppimisen ilosta ja kiinnostuksesta on oppimisen sisäistä motivaatiota.

Käytettäessä numeroarvosanaa kuvataan sillä keskimääräisenä summatiivisena arviona vain oppilaan osaamisen tasoa suhteessa tavoitteisiin. Sanallisen arvioinnin avulla voidaan kuvata monipuolisesti paitsi oppilaan osaamisen tasoa myös hänen edistymistään, vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan. Sanallisella arvioinnilla annetaan yksityiskohtaisempaa palautetta osaamisesta ja oppimisen edistymisestä oppiaineen eri osa-alueilla.

Portfolioarviointi

Vantaan seudun steinerkoulussa katsotaan, että hyvin jäsennelty ja suunniteltu portfolioon perustuva arviointi sopii yläkouluun. Opiskelija valitsee esimerkiksi 5–10 onnistunutta työtä tai työn dokumenttia kansioon. Kansio toimii ikään kuin ansioluettelona ja näyttää erityisesti ne onnistumiset, joihin opiskelija itse

haluaa kiinnittää huomiota. Numeroarvioinnissa oppilas on vastaanottajan roolissa. Perinteistä kirjallista koetta ja numeroarviointia paremmin oppilasta aktivoivia arviointimenetelmiä ovat esimerkiksi seuraavat:

- itsearviointi
- vertaisarviointi
- sanallinen arviointi kirjallisessa muodossa
- arviointikeskustelu oppilaan kanssa
- arviointikeskustelu oppilaan ja vanhemman kanssa
- kotiessee ja kirjoitelmat
- portfolio

6.3 Arvioinnin kohteet

Arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen.

Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

Oppiminen arvioinnin kohteena

Oppimisen arviointi sisältää sekä opinnoissa edistymisen että osaamisen tason arviointia ja palautteen antamista niistä. Edistymistä tarkastellaan sekä suhteessa aiempaan osaamiseen että asetettuihin tavoitteisiin. Osaamisen tasolla tarkoitetaan oppilaan eri tavoin osoittamaa osaamista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja arvioituna oppilaan suoritusten perusteella. Osaamisen tason arvioimiseksi oppilaan työn tuloksia tai suorituksia tarkastellaan mahdollisimman monipuolisesti. Tiedollisen ja taidollisen osaamisen tason arvioinnissa hyödynnetään valtakunnallisesti määriteltyjä arviointikriteerejä. Oppilaita ohjataan sekä itsenäisesti että ryhmänä tarkastelemaan edistymistään ja työnsä tuloksia suhteessa tavoitteisiin ja niihin onnistumisen kriteereihin, joista on yhdessä keskustellen sovittu työtä aloitettaessa.

Työskentely arvioinnin kohteena

Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää oppilaiden työskentelytaitoja. Palautetta annetaan sekä itsenäisen että yhdessä työskentelyn taidoista.

Työskentelylle asetettavissa tavoitteissa keskeisiä ovat taito suunnitella, säädellä ja arvioida omaa työtään, taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa. Työskentelytaitoja harjoitellaan eri oppiaineissa, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja koulun muussa toiminnassa. Opettaja ohjaa oppilaita sekä yksilöinä että ryhmänä suunnittelemaan työtään ja käyttämään oppimista edistäviä työskentelytapoja. Jälkikäteen tarkastellaan suunnitelmien toteutumista ja arvioidaan työskentelyn onnistumista sekä siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Työskentelyn arviointi on pääosin osa oppiaineissa tehtävää arviointia. Tällöin arviointi perustuu oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden sisältämiin työskentelyn tavoitteisiin.

Käyttäytyminen arvioinnin kohteena

Oppilaita ohjataan ottamaan huomioon muut ihmiset ja ympäristö sekä noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja sääntöjä. Heille opetetaan koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiallista, tilannetietoista käyttäytymistä ja hyviä tapoja. Käyttäytymisen arvioinnissa erityisen tärkeä on huolehtia, että arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin eikä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Oppilaille annetaan käyttäytymisestä ohjaavaa palautetta suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin. Käyttäytymisen tavoitteet perustuvat koulun kasvatustavoitteisiin, yhteisön toimintakulttuuria määrittäviin linjauksiin ja järjestyssääntöihin. Oppilailla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun kasvatustavoitteita ja käyttäytymiselle asetettavia tavoitteita koskevaan keskusteluun ja tavoitteiden määrittelyyn. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa oman kokonaisuutena, eikä se vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai arvioon. Opettajat kokoavat näkemyksensä oppilaiden

käyttäytymisestä. Tämän tiedon pohjalta luokanopettaja/ohjaaja tekee käyttäytymisen arvion.

Käyttäytymisen tavoitteet ja arviointikriteerit löytyvät opetussuunnitelman liitteestä.

Päätötodistukseen käyttäytymisen arviota ei merkitä.

6.4 Opintojen aikainen arviointi

Oppilaalle ja huoltajalle tulee antaa tietoa opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä riittävän usein. Kun oppilas kohdataan säännöllisesti arvioinnin merkeissä kasvotusten, hän pysyy opettajan tietoisuudessa ja on osallinen prosessissa. Sanallisen arvioinnin kautta lausunnossa tai kasvotusten rakennetaan oppilaan myönteistä minäkuvaa ja haetaan hyvän itsetunnon rakennusaineita. Kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla korostuu opettajan, oppilaan ja huoltajan välinen vuorovaikutus, samalla kun oppilaita ohjataan ottamaan vähitellen yhä enemmän vastuuta omasta oppimisestaan.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetty tuntijako määrittää nivelkohdat, joiden mukaisesti perusopetus jakautuu vuosiluokkien 1-2, 3-6 sekä 7-9 muodostamiin kokonaisuuksiin. Nivelkohdissa varmistetaan, että oppilaan saaman opetuksen keskeiset tavoitteet ja sisällöt sekä vähimmäistuntimäärät ovat toteutuneet.

6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana

Pääosa opintojen aikaisesta arvioinnista on lukuvuoden aikana tapahtuvaa, päivittäisessä työskentelyssä annettavaa monipuolista palautetta. Se edellyttää opettajalta oppimisprosessiin liittyvää havainnointia, vuorovaikutusta ja arviointitiedon keräämistä. Tärkeätä on myös oppilaiden toimijuutta kehittävä vertaisarviointi ja itsearviointin valmiuksien kehittäminen ja vähittäinen muuntuminen itsearviointitaidoiksi. Opettajan tehtävänä on luoda tilanteita, joissa yhdessä pohtien annetaan ja saadaan oppimista edistävää ja motivoivaa palautetta. Palaute on luonteeltaan laadullista ja kuvailevaa vuorovaikutusta. Se huomioi oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Oppilaita ohjataan palautteen avulla vähitellen ohjaamaan omaa oppimistaan ja asettamaan itselleen tavoitteita.

Sanallinen arviointi ja jatkuva henkilökohtainen palaute tuo oppilaan lähemmäs, kontaktiin. Oppilaan osaamisen taso on yksilöllisen lausunnon kautta tarkkaan mietitty ja vaikka se on prosessina työläs, se voi vähentää monia mahdollisia ongelmia, kuten syrjäytymistä, luvattomia poissaoloja ja kiusaamista. Arvioinnissa yritetään päästä yhä enemmän kohti oppilaan oma-aloitteisuutta ja itsearviointia, luodaan myönteistä suhtautumista koulunkäyntiin ja oppimiseen, kasvatetaan itsetuntemusta ja omanarvontuntoa.

Oppimisprosessiin liittyvän palautteen tulee auttaa oppilaita hahmottamaan ja ymmärtämään mitä heidän on tarkoitus oppia, mitä he ovat jo oppineet ja miten he voivat edistää omaa oppimistaan ja parantaa suoriutumistaan.

6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä ja nivelkohdissa

Opintojen aikainen arviointi sisältää myös oppimisprosessin jälkeen tehtävää, oppilaiden osaamisen ja työskentelyn tason sekä käyttäytymisen summatiivista arviointia. Kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle annetaan lukuvuositolustus, joka sisältää arvion siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Lukuvuositolustus on myös päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle. Lukuvuositolustuksessa on käyttäytymistä koskeva liite.

1.-3. luokat

Oppilas saa lukuvuositolustuksen, joka sisältää listattuna oppiaineet ja sen onko oppilas saavuttanut kunkin oppiaineen tavoitteet hyväksyttävästi sekä erillinen käyttäytymisen arviointi.

Oppilas saa tällöin myös opettajan kullekin oppilaalle kirjoittaman tai valitseman runon tai kertomuksen. Usein oma runo tai kertomus opetellaan kesätehtävänä ja oppilaat lausuvat niitä luokassa toisilleen. Lisäksi oppilaasta laaditaan kolmena ensimmäisenä vuotena hänen vanhemmilleen osoitettu luonnehtiva lausunto

oppilaan oppimisesta. Kirjalliset lausunnot antavat vanhemmille hyvän yleiskäsityksen oppilaan oppimisesta.

Toisen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Koska valtioneuvoston asetus jakaa perusopetuksen 1-2 ja 3-6 luokkien kokonaisuuksiin, on toisen vuosiluokan lopussa olevassa nivelkohdan arvioinnissa (perusteet luku 6.4.4) annettava oppilaalle steinerkoululle perinteisen runon, lukuvuositodistuksen (maininta oppiaineiden tavoitteiden saavuttamisesta hyväksyttävästi) lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta, jossa tavoitteena on vahvistaa oppilaan itsetuntoa ja oppimismotivaatiota. Usein on tarpeen myös arvioida ja suunnitella yhdessä oppilaan tarvitsemaa ohjausta ja tukea. Siinä on tärkeää, että oppilaan omat arviot ja toiveet sekä huoltajan näkemykset tulevat kuulluiksi. Tämä toteutuu esimerkiksi kolmikantakeskustelussa oppilaan, huoltajan ja opettajan kesken.

Toisen vuosiluokan päätteeksi annettavassa sanallisessa (joko suullinen tai kirjallinen) arvioinnissa huomioidaan oppilaan oppimisprosessin kannalta keskeisiä, laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin perustuvia näkökulmia. Opettaja kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin arvioidessaan oppilaan edistymistä ja antaessaan siitä palautetta oppilaalle ja huoltajalle:

- edistyminen kielellisissä valmiuksissa, erityisesti
 - kysymisen ja kuuntelemisen taidot
 - vuorovaikutustaidot ja taito ilmaista itseään eri keinoin
- edistyminen työskentelytaidoissa, erityisesti
 - taito työskennellä itsenäisesti ja ryhmässä
- edistyminen taidossa huolehtia omista ja yhteisesti sovituista tehtävistä

Lisäksi annetaan palautetta oppilaan opiskelun etenemisestä eri oppiaineissa.

4.-7. luokat

Neljänneltä luokalta lähtien oppilas saa lukuvuositodistuksena ainekohtaisen kirjallisen lausunnon. Luonteeltaan se on kannustava, yksilöllinen ja oppilaan omiin

kykyihin suhteutettu. Tarkoitus on oppilaan kehityksen tukeminen eikä paremmuusjärjestykseen laittaminen. Neljänneltä luokalta lähtien kirjalliset lukuvuositolodistukset antavat jokaisesta aineesta aiempaa tarkemman kuvan siinä etenemisestä.

Kuudennella ja seitsemännellä luokalla arviointia monipuolistetaan entisestään ja kehitetään oppilaiden itsearviointitaitoja myös harjoittelemalla.

Kuudennen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi (lainaus perusteista 2014)

Kuudennen vuosiluokan lopulla oppilaalle annetaan lukuvuositolodistuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Palautteessa kiinnitetään huomiota erityisesti työskentelytaitojen ja oppimisen taitojen kehittymiseen. Oppilas tarvitsee tietoa myös edistymisestään oppiaineissa ja laaja-alaisessa osaamisessa. Arviointikäytänteet ja palautteen antaminen suunnitellaan niin, että oppilas ja huoltaja saavat monipuoliseen tietoon perustuvan käsityksen oppilaan oppimisen edistymisestä. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelumotivaation tukemiseen.

Kuudennen vuosiluokan lukuvuositolodistuksessa annettavaa arviointia varten kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin on määritelty tavoitteista johdetut arviointikriteerit hyvää (8) osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle. Kriteerien avulla on kuvattu, millaista osaamista edellytetään kyseisen arvion saavuttamiseksi. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan opettajan arvioinnin apuvälineitä. Sanallista arviota antaessaan opettaja pohtii oppilaan edistymistä suhteessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin ja osaamisen tasoa suhteessa valtakunnallisesti määriteltyihin arviointikriteereihin. Opettajan tulee käyttää näitä kriteerejä antaessaan oppilaalle sanallisen arvion kuudennen vuosiluokan lukuvuositolodistukseen. Oppilas saa hyvää (8) osaamista kuvaavan sanallisen arvion, mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

8. luokka

Kahdeksannelta luokalta lähtien kirjallisia luonnehtivia arviointeja ja suullisia arviointikeskusteluita täydennetään numeroarvioinnilla. Numeroiden sekä luonnehtivien lausuntojen ja keskusteluiden yhteiskäyttö monipuolistaa ja siten parantaa arvioinnin kokonaisuutta.

Numeroarvio annetaan ensimmäisen kerran viimeistään 8. luokalla. Myös sanallisen arvioinnin muodot säilyvät keskeisenä arvioinnin muotona päättöluokille asti. Ylemmillä luokilla lausuntojen kannustava sävy muuttuu toteavampaan suuntaan. Lausuntotodistuksella halutaan myös välttää kilpailua ja keskinäistä vertailua sekä tukea yhteistyöhenkeä.

6.4.3 Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana.

Opetus suunnitellaan siten, että oppilaalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan. Oppilaan kokonaistilannetta tulee tarkastella riittävän ajoissa. Oppilaalle tarjotaan tarpeen mukaan tukiopetusta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan. Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee asiasta keskustella hyvissä ajoin lukuvuoden aikana huoltajan ja oppilaan kanssa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain

Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion, siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa

vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa oppiaineessa on hylätty. Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata ainakin yksi mahdollisuus opetukseen osallistumatta erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttömahdollisuuksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa. Jos suoritusmahdollisuus annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositolidistuksessa ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksyty suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys. Oppilas voidaan myös jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä. Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.

Opintojen aikaisen ja päättöarvioinnin välinen ero

Arvioinnissa on tärkeätä korostaa opintojen aikaisen arvioinnin ja päättöarvioinnin eroa. Päättöarviointia ja opintojen aikaista arviointia ei sekoiteta keskenään. Perusopetuksen päättötodistuksena on numerotodistus, jolla haetaan toisen asteen koulutuksiin, joihin tarvitaan kriteeripohjainen yhdenmukainen summatiivinen arviointi.

6.5 Perusopetuksen päättöarviointi (lainaus perusteista 2014)

Päättöarviointi ajoittuu oppiaineesta ja paikallisesta opetussuunnitelmaratkaisusta riippuen vuosiluokille 7, 8 tai 9. Päättöarviointiin johtavien arviointikäytäntöjen tulee olla oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisia.

Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Arvioinnin tuloksena annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan suoriutumisen tasoa

suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin lähestyessä opettajien tehtävänä on lukuvuoden vielä ollessa käynnissä antaa oppilaille paitsi tietoa suoriutumisen nykytilasta ja -tasosta myös oppimista eteenpäin ohjaavaa arviointipalautetta. Samoin tulee huolehtia siitä, että oppilaat ja huoltajat ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Palautteen ja ohjauksen tulee olla riittävän yksityiskohtaista ja yksilöllistä. Mikäli ennakoitaan, että 9. luokan oppilas ei tukitoimista huolimatta suoriudu opinnoistaan ja on vaarassa jäädä luokalle, voidaan oman opinto-ohjelman mukaiseen etenemiseen siirtymisellä ehkäistä oppilaan kaikkien suoritusten raukeaminen. Oman opinto-ohjelman mukaan etenevää, vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käsitellään tarkemmin luvussa 5.

6.5.1 Päättöarvosanan muodostaminen (lainaus perusteista 2014)

Perusopetuksen päättöarvosanojen tulee olla annettu yhdenvertaisin perustein. Päättöarvosanan muodostamista varten on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin sekä vapaaehtoisen kielen A-oppimäärään valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit sekä päättöarvosanan muodostamisen periaatteet.

Perusopetuksessa oppilaan päättöarvosanaa ei muodosteta suoraan oppilaan aiempien kurssi-, jakso- tai lukuvuositodistusten arvosanoista lasketun keskiarvon perusteella. Koska osaamisen kehittyminen on aina kumuloituvaa, päättöarvosanan muodostamisen tulee perustua oppilaan opintojen päättyessä osoittamaan osaamisen tasoon suhteessa oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanaan kahdeksan (8) vaadittavan tieto- ja taitotason kussakin oppiaineessa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Oppilas on saavuttanut perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet

oppiaineessa välttävästi (5) mikäli hän osoittaa jossakin määrin oppiaineelle asetettujen tavoitteiden mukaista osaamista. Tällöin oppilas on suorittanut yleisen oppimäärän ko. oppiaineessa hyväksytysti. Arvosanan muodostaminen perustuu myös tässä tapauksessa oppilaan osoittamaan keskimääräiseen osaamiseen, eli välttävän tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida hylätyn (4) suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen näissä opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuusoppiaineen oppimäärät.

Mikäli oppilas on perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä vapautettu kokonaan jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida.

Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimäärästä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti. Mikäli sanallisesti arvioitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäviksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin ja arvioinnissa käytetään päättöarvioinnin kriteerejä. Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suoriutumista näissä

oppiaineissa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) hänelle määriteltyihin, yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin ja sisältöihin perustuen. Silloin arviointia ei tehdä suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin päättöarvioinnin kriteereihin.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota myös päättöarvioinnissa.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan päättöarviointi perustuu perusopetuksen yleisiin oppimääriin tai yksilöllistettyihin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan erityistä tukea koskevassa päätöksessä on päätetty. Jos pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee opintokokonaisuuksia, annetaan arviointi todistuksessa kuitenkin oppiaineittain.

Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja arviointi annetaan sanallisena.

6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi (Lainaus perusteista 2014)

Mikäli koulu painottaa opetussuunnitelmassaan jotakin oppiainetta tai oppiainekokonaisuutta tai toteuttaa kaksikielistä opetusta, ovat opetuksen koulukohtaiset tavoitteet tässä oppiaineessa tai kielessä yleensä korkeammat kuin valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi myös painotetussa opetuksessa tai kaksikielisessä opetuksessa tulee oppilaiden suoriutumista kuitenkin arvioida perusopetuksen päättyessä suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja käyttää osaamisen tason määrittämisessä päättöarvioinnin kriteerejä.

Päättöarvioinnin kriteerejä tulee käyttää yhteisten oppiaineiden arvioinnissa myös silloin, kun oppilas on suorittanut opintonsa erityisen koulutustehtävän mukaisesti järjestetyssä opetuksessa.

Painotetusta opetuksesta ja oppilaan suoriutumisesta siinä voidaan tarvittaessa antaa lisätietoja erillisellä todistuksen liitteellä.

6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät (lainaus perusteista 2014)

Oppilaan todistukset ovat julkisia asiakirjoja. Jos niissä on oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, todistus on näiltä osin salassa pidettävä, ja se voidaan antaa vain oppilaalle ja hänen huoltajalleen.

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat:

1. Lukuvuositodistus
2. Välitodistus
3. Erotodistus
4. Päättötodistus

Lukuvuositodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Todistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Sanallista arviota voidaan käyttää todistuksissa vuosiluokilla 1-7. Sanallisistakin arvioista tulee käydä ilmi, onko oppilas suoriutunut hyväksytysti lukuvuoden opinnoista kussakin opinto-ohjelmaansa kuuluvassa oppiaineessa. Merkittäessä arvio todistukseen numerona, todistukseen merkitään myös perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko. Muissa todistuksissa kuin päättötodistuksessa voidaan numeroarvosanaa aina täydentää sanallisilla arvioilla ja näin antaa palautetta sekä osaamisen tasosta että edistymisestä.

Lukuvuositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, arvio annetaan aina todistuksen liitteellä.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon arvio tai arvosana merkitään lukuvuositodistukseen ja mahdollisiin välitodistuksiin muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa mainita opetuksessa käytetty kieli.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan todistuksessa käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla. Toiminta-alueittain opiskeltaessa käytetään sanallista arviointia kaikilla vuosiluokilla. Sanallisesta arviosta on käytävä ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty. Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Lukuvuositodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus

- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Välitodistus

Lukuvuoden aikana voidaan antaa välitodistuksia paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Välitodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, käyttäytymisen arviointimerkintää, uskonnon ja elämäkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin pyrkimistä varten. Yhdeksännen luokan oppilaalle annettavaa välitodistusta varten oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättöarvioinnissa. Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä 9. vuosiluokalla annettavaan välitodistukseen.

Välitodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi

- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla annettavaa välitodistusta)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Erotodistus

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun tai eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, uskonnon ja elämäkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi

- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin täsmennyksin:

- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi numeroin (5-10) ja sanoin (välttävä – erinomainen)

- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä tai oppimäärät
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista.

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25% on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa maininta käytetty kieli.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, merkitään todistukseen numeroarvosana.

Numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään todistukseen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle.

Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimääristä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistuksiin sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen aineen nimen kohdalle tulee merkintä ”valinnaiset opinnot”, sen jälkeen kaikkien yhteen yhteiseen aineeseen liittyvien sanallisesti arvioitavien aineiden yhteenlaskettu vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaisena opiskeltavat vieraat kielet ja muut valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”muut valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä, mahdollinen oppimäärä sekä arvio joko numeroin tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotunnin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia,

kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksytty” riippuen siitä, minkä laajuiseksi kyseinen valinnainen aine on koulun opetussuunnitelmassa määritelty sekä merkintä opetussuunnitelman mukaisesta tuntimäärästä.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä ”hyväksytty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja se arvioidaan numeroin.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä päättötodistukseen. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, myös päättöarviointi voi näissä aineissa olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarvostelua. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi on sanallinen.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä ja työskentelystä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Tässä luvussa saatetaan myöhemmin kuvata steinerkoulun lukion tutkintoa Erasmus+ -projektin jälkeen.

6.8 Paikallisesti päätettävät asiat

Valtakunnalliset arviointikriteerit 6. vuosiluokan loppuun sekä päättöarvioinnin kriteerit ja päättöarvosanan muodostamisen periaatteet on siirretty opetussuunnitelman perusteista opetussuunnitelmaan sellaisenaan. Opetussuunnitelmassa koulukohtaista kuvausta on erityisesti se, miten opintojen aikainen arviointi ja lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi toteutetaan.

LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasoja on kolme. Oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Tuet ovat nimeltään yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Koulussamme käytössä olevia, perusopetuslaissa säädettyjä, tukimuotoja ovat oppilaanohjaus, tukiopeus, osa-aikainen erityisopetus, kouluavustajan antama apu sekä tarvittavat apuvälineet. Nämä kaikki tukimuodot voivat sisältyä mainituille kolmelle tuen tasolle.

Tuen järjestämisen lähtökohtana on kunkin oppilaan ja opetusryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehittymistarpeet. Oppimisympäristöön ja yhteisöllisiin tekijöihin kohdistuvilla ratkaisulla ja menetelmillä pyritään vastaamaan yhteisön ja yksittäisen oppilaan tarpeisiin. Näissä ratkaisussa pyritään vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi oppimisvaikeuksien lisääntymiseen ja oppimisen esteiden kasvamiseen.

Oppilaiden oppimisen edistymistä seurataan jatkuvasti ja sovitusti. Huoltajat saavat tietoa huollettavansa oppimisesta ja kehittymisestä vanhempainilloissa sekä suoraan opettajilta kevätlausunnon muodossa.

7.1.1 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen.

Opettajakunta pitää tärkeänä, että jokainen oppilas oppii mahdollisimman hyvin oman potentiaalinsa mukaan. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon myös arvioitaessa oppilaan tarvetta tehostettuun tai erityiseen tukeen. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Siirryttäessä yhdeksänneltä luokalta toiselle asteelle autetaan oppilasta löytämään hänelle soveltuva jatko-opintopaikka ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa siirtymävaiheesta ja erilaisista mahdollisuuksista.

7.1.2 Kodin ja koulun välinen yhteistyö tuen aikana

Vanhempainilloissa annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta ja käytettävissä olevista tukimuodoista. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoite on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Koulun henkilöstö on yhteydessä kotiin heti, jos oppilaalla ilmenee oppimisen- tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Kaikki opettajat vastaavat mielellään vanhempien kysymyksiin oman aineensa osalta. Perusopetusvaiheen aikana vanhempien tärkein yhteyshenkilö kodin ja koulun välillä on luokanopettaja, lukiovaiheessa puolestaan luokanohjaaja. Jos vanhemmalla on erityistä huolta tai kysymyksiä lapsensa koulunkäyntiin liittyen, voi hän ensisijaisesti ottaa luokanopettajaan/luokanohjaajaan yhteyttä.

7.2 Yleinen tuki

Koulutyö pyritään järjestämään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Yleistä tukea antavat kaikki opettajat ja sitä annetaan jokaiselle oppilaalle tarvittaessa. Tuen antaminen kuuluu kaikkiin kasvatusta- ja opetustilanteisiin. Käytössä olevia tuen muotoja koulussamme on oppilaan ohjaus, tukiopeutus, osa-aikainen erityisopetus, opetuksen eriyttäminen ja kouluavustajan antama tuki.

Yleinen tuki on oppimistaitojen opettamista, opiskelun ohjausta, eriyttämistä, kodin ja koulun yhteistyötä, tukiopeutusta, oppilashuoltoa, kerhotoimintaa, aamu- ja iltapäivätoimintaa.

7.3. Tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on yleistä tukea vahvempaa, yksilöllisempää ja pitkäjänteisempää tukemista. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä. Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana.

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa oppilaan siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti oppilashuoltoryhmässä.

7.3.1 Pedagoginen arvio

Pedagogisessa arviossa kuvataan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena, saatu yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista. Lisäksi kuvataan oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet. Arviossa kuvataan lisäksi millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla oppilasta voidaan auttaa.

Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita, etenkin silloin kun on kyse oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa.

Pedagogisen arvion laadinnassa on yhdyshenkilönä luokanopettaja tai luokanohjaaja. Hän laatii arvion yhteistyössä oppilaan, huoltajan, opettajien ja erityisopettajan kanssa. Tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen yleisen tuen piiriin käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen esitys oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista. Suunnitelma tehdään huoltajan, oppilaan ja opettajien yhteistyönä. Suunnitelman laadinnassa voidaan hyödyntää myös muita asiantuntijatahoja.

Suunnitelma sisältää oppilaskohtaiset tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämästä yhteistyöstä ja palveluista sopimisen. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan tiedot suunnitelman seurannasta ja toteutumisen arvioinnista.

Luokanopettaja tai luokanohjaaja toimii yhdyshenkilönä suunnitelman valmistelussa. Suunnitelma laaditaan yhdessä oppilaan, huoltajan ja asianomaisten opettajien sekä erityisopettajan kanssa. Lisäksi tehdään yhteistyötä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Oppimissuunnitelmaan kirjataan seuraavat tiedot:

- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- opiskelun erityisesti painotettavat alueet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät,
- opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset, ohjaukselliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa
- huoltajan tarjoama tuki
- edistymisen seuranta ja arviointi
- oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin
- arviointitavat ja ajankohdat
- oppilaan itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

Oppimissuunnitelmaa käytetään vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin

- perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samojen osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

7.4 Erityinen tuki

Erityisen tuen tehtävä on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa hyvän pohjan opintojen jatkamiselle perusopetuksen päätyttyä. Erityistä tukea annetaan silloin, kun yleisopetuksen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu.

Erityinen tuki voidaan järjestää koulun resurssien niin salliessa yhteistyössä vanhempien kanssa. Oppilaalle laaditaan erityisopetussiirtopäätöksen jälkeen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka päivitetään vuosittain.

Toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä tarkistetaan erityisopetusstatuksen tarpeellisuus.

7.4.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä oppilaasta tehdään pedagoginen selvitys. Luokanopettaja tai luokanohjaaja toimii vastuuhenkilönä yhdessä erityisopettajan kanssa selvityksen toimeenpanijoina. Yhteistyö oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagoginen selvitys muodostuu

- opettajien kirjallisesta selvityksestä oppilaan oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdystä kirjallisesta selvityksestä, jossa kuvataan oppilaan saama tehostettu tuki tai erityinen tuki ja oppilaan kokonaistilanne

7.4.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamisesta yhdessä tai useammassa oppiaineessa tehdään hallinnollinen päätös opettajakunnassa, josta huoltaja saa kirjallisen päätöspaperin. Päätöksen allekirjoittavat koulussamme opettajakunnan puheenjohtaja ja vuosirehtori. Päätös edellyttää oppilaan ja huoltajan kuulemista sekä perusteluja. Päätös perustuu pedagogiseen selvitykseen ja / tai asiantuntijalausuntoon. Päätöksestä voi valittaa ja päätöspaperiin kirjataan valitusosoite. Päätöksessä määrätään ensisijainen opetusryhmä, joka steinerkoulussa on iänmukainen vuosiluokka. Ennen erityisopetussiirtopäätöksen tekemistä ollaan yhteydessä oppilaan asuinkunnan opetuksen järjestäjätahoon, jos opettajakunta katsoo, että steinerkoulun iänmukaisessa vuosiluokassa opiskelu ei tue oppilaan hyvää kasvua ja oppimista. Päätöksessä tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Erityisen tuen tarpeen poistuessa, siirryttäessä mahdollisesti kevyempään tukimuotoon, tehdään asiasta opettajakunnassa hallinnollinen päätös, siirtäminen erityisopetuksesta yleisopetukseen.

7.4.3 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Luokanopettaja tai luokanohjaaja huolehtii siitä, että suunnitelma tulee laadittua yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa olevan yksittäisen oppiaineen kohdalla suunnitelman laatii kyseistä oppiainetta opettava opettaja. Tarvittaessa suunnitelma voidaan valmistella moniammatillisena yhteistyönä. HOJKSin tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimis- ja kasvuprosessia. HOJKS on oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvä

tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma opetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista. HOJKSin laatimisessa hyödynnetään oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa sekä pedagogista selvitystä.

HOJKS tulee tarkistaa vähintään kerran lukuvuodessa. HOJKSia muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. HOJKSiin voidaan kirjata kokemukset käytetyistä opetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumisen arvioinnissa.

Suunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin ne ovat tarpeen oppilaan opetuksen ja tukitoimien järjestämiseksi:

- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- oppimisen ja koulunkäynnin yleiset tavoitteet
- oppiaineet ja valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä vuosiviikkotuntimäärät
- opiskelun erityiset painoalueet niissä oppiaineissa, joissa oppilaalla on yleinen oppimäärä
- oppilaan muuhun kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi
- oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin
- arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi

7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua yleisen ja tehostetun tuen avulla siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Esimerkiksi eriyttämisen avulla oppilaan opiskelua voidaan tukea keskittymällä oppiaineen ydinsisältöihin. Mikäli ydinsisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta

ole oppilaalle mahdollista, yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.

Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute tai esimerkiksi puutteellinen opiskelutekniikka eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa muilla sopivilla tavoilla. Oppilaalle ja huoltajalle tulee selvittää yksilöllistettyjen oppimäärien mahdolliset vaikutukset jatko-opintoihin.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetaso määrittelemistä hänen omien edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia.

Oppimäärän yksilöllistamisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Oppimäärää ei voida yksilöllistää ilman erityisen tuen päätöstä. Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys, joka sisältää arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Jos pedagogisessa selvityksessä todetaan, että oppilaan ei tukitoimista huolimatta arvioida saavuttavan oppiaineessa yleisen oppimäärän mukaisia tavoitteita hyväksytysti, oppiaineen oppimäärä yksilöllistetään. Kunkin oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettävien oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Niiden oppiaineiden, joissa oppilaan oppimäärä on yksilöllistetty, tavoitteet, keskeiset sisällöt, oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan oppilaan HOJKSissa. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt. Luokanopettaja tai -ohjaaja vastaa, että ainekohtaiset HOJKSit on tehty ja ne tarkistetaan.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, usein myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä soveltamalla. Oppilaan opiskelua voidaan tukea lisäksi sopivilla opiskelumateriaaleilla, -välineillä ja -menetelmillä sekä pedagogisilla järjestelyillä.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt. Vapauttamisesta tehdään perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitettu hallintopäätös. Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.

7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

7.5.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Tukiopetus pyritään aloittamaan heti vaikeuksien ilmetessä ja sillä pyritään ennaltaehkäisemään ongelmien kasautumista. Sitä annetaan oppituntien aikana tai niiden ulkopuolella samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöllisesti. Jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua. Tukiopetuksella ei kuitenkaan paikkailla aukkoja, jotka syntyvät perheiden lomaillessa kouluaikana.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja.

Luokanopettaja, -ohjaaja tai aineopettaja on tukiopetuksesta yhteydessä oppilaan huoltajaan ja antaa tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä.

Luokanopettaja, -ohjaaja ja tai aine- opettaja arvioi tukiopetuksen riittävyyttä yhdessä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa sekä muiden opettajien kanssa.

Tukiopetusta voivat antaa kaikki opettajat ja koulunkäyntiavustajat.

7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa (Pol 16§ 2 mom.). Osa-aikaisella erityisopetuksella voidaan parantaa oppimisedellytyksiä ja ehkäistä ongelmien kasvua. Osa-aikaista erityisopetusta antaa erityisopettaja. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena ja sen tavoitteet sekä sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan ja oppilaan oppimista arvioidaan opettajien yhteistyönä. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista oppilaat ja huoltajat saavat tietoa erityisopettajalta. Osa-aikainen erityisopetus pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Huoltajan tuki opetuksen onnistuneessa toteuttamisessa on keskeinen. Osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisen suunnittelussa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös oppilashuollon palveluista vastaavien kanssa.

7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet

Kouluavustajan työn tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Kouluavustajan antama tuki voidaan suunnata myös koko opetusryhmälle. Koulussa tai oppilaalla voi olla käytössä erityisiä apuvälineitä liittyen näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Ne voivat liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisvälineitä. Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muiden asiantuntijoiden tietotaitoa. Näiden apuvälineiden tarvetta arvioidaan pedagogisessa arviossa ja pedagogisessa selvityksessä ja niiden käyttö kuvataan opetussuunnitelmassa.

7.6 Steinerkoulun tukimuodot

7.6.1 Eurytmiaterapia

Eurytmiaterapia on Rudolf Steinerein luoma terapiamuoto, jonka perustana on antroposofinen ihmiskuva. Eurytmiaterapiaan liittyvien motoristen harjoitusten on todettu vaikuttavan tervehdyttävästi erilaisiin sairauksiin ja kehityshäiriöihin. Eurytmiaterapiajaksot toteutetaan yhteistyössä terapiamuotoon perehtyneen lääkärin kanssa. Hoitotuokiot tapahtuvat yksilöllisen ohjeen mukaan eurytmiaterapeutin kanssa kahden. Harjoittelutuokion jälkeen on pieni lepoaika. Koulussamme järjestetään oppilaille eurytmiaterapiajaksoja koulun resurssien mukaan.

Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä koordinoi eurytmiaterapiatyötä koulussamme. Huoltajat, luokanopettajat ja -ohjaajat voivat olla asiassa yhteydessä oppilashuoltoryhmään.

7.6.2 Maalausterapia

Maalaus- ja muovailuterapia tarjoavat monenlaisia mahdollisuuksia oppilaan tukemiseen tai jopa ennaltaehkäisemään ongelmia. Väreillä sinänsä on terapeuttisia vaikutuksia ja muovailulla voidaan vaikuttaa myös oppilaan tilannetta harmonisoivasti.

Terapiamuodon perustana on antroposofinen ihmiskuva. Maalausterapiajaksot toteutetaan yhteistyössä terapiamuotoon perehtyneen lääkärin kanssa. Maalaus- tai muovailu- terapiatuokiot tapahtuvat yksilöllisen suunnitelman mukaan maalausterapeutin kanssa. Koulussamme järjestetään oppilaille maalausterapiajaksoja koulun resurssien mukaan.

Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä koordinoi maalausterapiatyötä koulussamme.
Huoltajat, luokanopettajat ja -ohjaajat voivat olla asiassa yhteydessä
oppilashuoltoryhmään.

LUKU 8 OPPILASHUOLTO

8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuoltotyö kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville ja kouluyhteisöön kuuluville vanhemmille. Oppilashuoltotyötä toteutetaan lisäksi yhteistyössä Vantaan terveys- ja sosiaalitoimen työntekijöiden ja muiden toimijoiden kanssa, joita voivat olla mm. vapaa-aikatoimialan nuoriso-ohjaajat, etsivän nuorisotyön toimijat, koulupoliisi, uskonnollisten yhdyskuntien edustajat sekä järjestöt.

Oppilashuoltotyöllä pyritään edistämään ja seuraamaan oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä ja oppimista. Se on varhaisen tuen turvaamista ja ongelmien ehkäisemistä. Se on myös kouluyhteisön terveydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Henkilökunta ja vanhemmat pyrkivät yhdessä kehittämään myönteistä vuorovaikutuskulttuuria ja ylläpitämään keskinäisen huolenpidon kulttuuria sekä puuttumista tarvittaessa ongelmiin.

Kouluyhteisön jäsenet huolehtivat koulurakennusten ja kouluympäristön siisteydestä ja järjestyksestä. Sekä edellyttävät hyvien käytösten sekä koulun järjestyssääntöjen noudattamista.

Kouluyhteisössä kiinnitetään huomiota turvallisuuteen, kouluyhteisön jäsenten välillä kunnioittavaan sekä ystävälliseen vuorovaikutukseen.

Opettajakunta edistää hyvinvointia mm. toimimalla huoltajien kanssa yhteistyössä, lisäämällä oppilaiden osallisuutta itseään ja kouluyhteisöä koskevissa asioissa. Näin pyritään turvaamaan varhainen tuki, ehkäistä pulmien syvenemisen ja vähentämään lastensuojelun tarvetta.

Vanhemmat saavat tietoa oppilashuoltotyöstä vanhempainilloissa, koulun nettisivuilta ja opetussuunnitelmasta.

Vanhemmille ja oppilaille tarjotaan mahdollisuus osallistua oppilashuoltotyöhön tiedottamalla koulun oppilashuoltotyöstä. Koulun nettisivuille perustetaan oppilashuolto-osasto, missä asiaan liittyvää infoa tallennetaan. Lisäksi isosta yhteisöllisestä oppilashuoltopalaverista saatu tieto ja päätökset toimia tulevat kaikkien saataville ja mahdollistavat osallistumisen toimintaan koulun hyväksi.

Oppilashuoltoryhmät

Oppilashuoltotyö jäsentyy erilaisissa kirjallisissa suunnitelmissa, joita suunnittelevissa ja toteuttavissa ryhmissä tuotetaan. Koulumme noudattaa Vantaan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Lisäksi meillä on oma opiskeluhoitoa koskeva opetussuunnitelma sekä lukuvuoden alussa laadittava oppilashuollon vuosisuunnitelma.

Koulumme omaan yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään kuuluvat terveydenhoitaja, koulukuraattori, koulupsykologi, erityisopettaja ja vastaavana rehtori. Tämä ryhmä kokoontuu viikoittain koululla.

Lisäksi yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään kutsutaan vanhempien ja oppilaiden edustajia sekä asiantuntijoita ja muita toimijoita. Työn kohteena on ryhmä, luokka, kouluyhteisö ja/tai oppimisympäristö.

Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä vastaa oman koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Rehtori johtaa ryhmää. Ryhmä toimittaa lisäksi koulun johtokunnalle kouluterveyskyselyiden ja muiden oppilaitokselle suunnattujen kyselyiden tulokset lähetettäväksi Opetushallitukselle ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle, jotka seuraavat säännöllisesti opiskeluhoitolain toimeenpanosta. Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu vuosittain esimerkiksi kouluyhdistyksen syyskokouksen yhteydessä. Tätä voidaan kutsua nimellä ”Suuri yhteisöllinen oppilashuoltopalaveri”. Paikalla voi olla esimerkiksi johtokunnan ja vanhempien muodostamien työryhmien edustajien lisäksi, rehtori oppilashuollon edustajana, oppilaiden /oppilaskunnan edustajat, keittiön jne. Kuultaisiin kerätty tieto oppilashuoltotyöhön liittyen yhteisen suunnittelun ja toteutuksen pohjaksi. Tästä saadaan tehtyä oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma.

Lisäksi koulussamme toimii tapauskohtaisesti yksittäisen oppilaan ongelmatilanteen ympärille koottavissa oleva monialainen asiantuntijaryhmä. Tähän tiimiin kuuluvat koulussamme kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, koulupsykologi, rehtori ja erityisopettaja. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden

edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Muiden henkilöiden liittyminen ryhmään tapauskohtaisesti edellyttää huoltajan tai oppilaan suostumusta.

8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan sitä toimintakulttuuria ja kaikkia niitä toimia, joilla edistetään oppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Yhteisöllisessä opiskeluhuollossa kehitetään ja edistetään opiskeluympäristön terveellisyyttä, oppimisympäristön esteettömyyttä ja turvallisuutta sekä yhteisön hyvinvointia.

Siihen kuuluu myös koulun toimintakyvystä huolehtiminen ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa. Yhteisöllisen opiskeluhuollon tavoitteiden on tärkeää näkyä kaikessa koulun toiminnassa ja toimintakulttuurissa.

Vantaan seudun steinerkoulun kannatusyhdistys ry, koulutuksen järjestäjänä ja Vantaan kaupunki vastaavat yhteisöllisen opiskeluhuollon koordinoinnista ja kehittämisestä koulussamme. Koulun henkilöstö sekä kaikki muut oppilaiden kanssa työskentelevät mukaan lukien opiskeluhuollon kuraattori, psykologi, terveydenhoitajat ja lääkärit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön oman työtehtävänsä ja opiskeluhuoltosuunnitelman mukaisesti. Myös muut koulussa työskentelevät vaikuttavat osaltaan koulun toimintakulttuuriin ja heidät on siten tärkeää ottaa mukaan. Mukaan työhön on hyvä kutsua paikallisia lasten ja nuorten kanssa toimivia yhteistyökumppaneita.

Opiskeluhuoltoryhmässä asioita käsitellään yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Ryhmässä keskustellaan luokista ja kouluyhteisöstä. Aiheet voivat kosketella esimerkiksi ilmapiiriä, työrauhaa, kiusaamista, hyvinvointia, terveyttä, terveystottumuksia tai osallisuuden näkökulmaa. Koska koulukohtaisessa opiskeluhuoltoryhmässä ei käsitellä yksittäistä opiskelijaa koskevia asioita, voi työskentelyyn osallistua myös koulun ulkopuolisia yhteistyökumppaneita käsiteltävän asian edellyttämällä tavalla. Tarvittaessa ryhmä voi myös kuulla asiantuntijoita.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämisessä lähtökohdan muodostaa tieto kouluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta, oppilaiden terveydestä ja hyvinvoinnista. Tietoa saadaan kouluterveyskyselyistä, Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen -kyselyistä ja laajojen terveystarkastusten yhteenvedoista. Koulukohtaiset tiedot on hyvä perusta opiskeluhoitoryhmän työskentelylle. Oppilailta ja huoltajilta koottava tieto tarjoaa myös arvokkaan näkökulman koulu yhteisön kehittämisen pohjaksi.

8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto ja sen toteuttaminen

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada henkilökohtaisesta oppilashuoltoa. Tällä palvelumuodolla tuetaan tarvittaessa myös huoltajia ja muita oppilaan huolenpidosta ja kasvatuksesta vastaavia aikuisia heidän kasvatustyössään. Toimintaa nimitetään yksilökohtaiseksi oppilashuolloksi.

Yksilökohtaista oppilashuoltoa on kuraattorin, psykologin sekä kouluterveydenhoitajan palvelut sekä monialaisen asiantuntijaryhmän palvelut, jota oppilas saa ongelmatilanteeseen sovitusti.

Opiskeluhoitolaki ja lastensuojelulaki velvoittavat jokaista koulu yhteisön jäsentä toimimaan, kun oppilaan tilanne herättää huolta. Koulu yhteisön jäsenen pitää lähteä selvittämään asiaa yhdessä oppilaan ja tai hänen huoltajansa kanssa yhteistyössä ja asioista yhdessä sopien.

Oppilaan tilannetta hoitamaan voidaan koota monialainen asiantuntijaryhmä.

Monialaisuudella tarkoitetaan sitä, että paikalla on opiskelu huollon eri ammattiryhmien edustajia, sen mukaan mitä oppilaan asianhoidon kannalta nähdään hyvänä ja tarpeellisena. Ryhmän tehtävä on tukea oppilasta ja hänen oppimisedellytyksiään.

Oppilaalle voidaan tarjota myös tarvittaessa joko psykologin, kuraattorin tai kouluterveydenhoitajan apua seitsemän koulun työpäivän sisällä tai kiireellisessä tapauksessa samana päivänä tai seuraavana. On tärkeää, että oppilas saa viivytyksettä tarvitsemansa ja haluamansa avun. Koulun työntekijät ovat myös velvollisia ottamaan yhteyttä kuraattoriin, psykologiin tai terveydenhoitajaan huomattessaan oppilaan avun tarpeen.

Opettajan tai muun kouluhenkilöstön työnohjaus, koulun työrauhaongelmat, kurinpidollisten toimenpiteiden arviointi tai erityisen tuen päätöksiin liittyvät konsultaatiotehtävät ovat opettajakuntaan liittyviä tehtäviä, joita ei käsitellä asiantuntijaryhmässä. Mainittujen asioiden käsittelyyn ei perusteta opiskeluhuoltolaissa tarjottuja moniammatillisia ryhmiä. Kaikki yksittäisen oppilaan asioiden hoitoon liittyvät asiat ovat salassapidettäviä.

8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Opetussuunnitelma laaditaan oppilashuollon osalta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Oppilaille annetaan mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman tekemiseen sekä järjestyssääntöjen valmisteluun. Koulun oppilaskuntaa pitää kuulla ennen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppanien kanssa.

Suunnitelmat ovat

- lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (Vantaan kaupungin suunnitelma)
- paikallinen opetussuunnitelma (steinerkoulun opetussuunnitelma)
- koulukohtainen suunnitelma (Vantaan seudun steinerkoulun oppilashuollon opetussuunnitelma, luku 8)

8.5 Vantaan seudun steinerkoulun omat suunnitelmat

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Opetussuunnitelman tullessa voimaan 2016 lähtötilanne oli:

Lukuvuonna 2015-2016 oppilaita 224 perusopetuksessa, tehostetun tuen suunnitelma 28 oppilaalla ja Hojks 5 oppilaalla. Tehostetun tuen suunnitelmien arvioidaan lisääntyvän, HOJKsien vähentyvän.

Koululla oli käytössä Vantaan kaupungin puolesta:

Koulukuraattori 11,5 h /vko (yhdessä lukion kanssa)

koulupsykologi 11,5h/vko (yhdessä lukion kanssa)

Terveydenhoitaja 1,5 päivää/vko

Eurytmiaterapiaa 2h/vko

terapialääkäri, joka mm. konsultoi eurytmiaterapeuttia 6h/vuosi

palveluiden järjestämiseen ja sen edellyttämään työn- ja vastuunjakoon sekä palveluiden

tuottamisessa tarvittavaan yhteistyöhön 6h/vko

palveluiden kohdentamiseen yksittäisiin oppilaisiin, kouluyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin

tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan 10h/vko

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat (tämä ilmenee alkukappaleen kuvauksessa)

Erilaisia käytänteitä koulussamme oppilashuollollisissa asioissa:

Oppilaaksiottaminen

Oppilaaksiottaminen kouluumme tapahtuu opetuslupa- ja johtosääntöön ja perusopetuslakiin perustuen. Oppilaaksi hakevan kasvuun ja kehitykseen tutustutaan, hakija tavataan, yleensä ryhmätilanteessa. Hänen terveystiedoistaan saadaan opetuksen kannalta tarpeellinen tieto.

Lisäksi oppilaan vanhempien kanssa keskustellaan tarkoituksena varmistaa, että heillä on kouluvalintaan liittyvä tarpeellinen informaatio ja heille kerrotaan pedagogiikasta ja vanhempien roolista steinerkoulussa. Keskustelu vanhempien kanssa ei vaikuta kouluvalintaan. Muodollinen päätös oppilaaksiottamisesta tehdään opettajakunnan kokouksessa johtosäännön mukaisesti.

Oppilaan ohjaus siirtymävaiheissa

Oppilaan siirtyessä toiselle asteelle hänelle annetaan ohjausta siirtymävaiheissa ja opintojen suunnittelussa opetussuunnitelman mukaan, opintojen ohjaus. Häntä autetaan hakuprosessissa. Tarkempi tieto löytyy opetussuunnitelman

Oppilaanohjaus-osiossa

Kouluyhteisön tarkastukset

Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa. Säännöllisissä tarkastuksissa on rehtorin lisäksi terveydenhoitaja, vanhempien edustaja, rakennusryhmän edustaja ja oppilaiden edustaja. Tarkastuksesta tehdään pöytäkirja, jota säilytetään toimistossa. Tarkastuksesta saadut tiedot tuodaan esille yhteisöllisessä suuressa oppilashuoltokokouksessa. Yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä.

Järjestyssäännöt (liitteenä)

Poissaolot

Jokainen opettaja seuraa oppilaiden poissaoloja oppitunneilta ja kirjaa ne ylös. Sovituin väliajoin niistä raportoidaan vanhemmille. Vanhempien tulee ilmoittaa poissaoloista luokanopettajalle /luokanohjaajalle yhteisesti sovitulla tavalla, josta lukuvuoden alussa tiedotetaan. Luvattomiin poissaoloihin puututaan heti. Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus. Tapaturman sattuessa ensimmäisenä paikalle saapunut kouluyhteisön aikuinen ryhtyy ensiapuun oman harkintansa mukaan toimien. Koulun pelastussuunnitelmassa on luettelo ensiaputaitoisista henkilökunnan jäsenistä. Terveysneuvoja on 1,5 päivää viikossa paikalla. Hänen puoleensa voi silloin kääntyä. Tapaturmien ehkäisyä edesautetaan valvomalla järjestyssääntöjä ja sovittuja toimintatapoja. Opettajien tehtäviin kuuluu ohjaus.

Päihteet

Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käyttö on kielletty kouluaikana sekä oppilailta että koulun työntekijöiltä. Kiinnijäämisestä seuraa sovitun toimintaohjeen mukainen käsittely. Toimintaohje liitteenä

Koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Kouluyhteisön turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät. Vantaan seudun steinerkoulu ei ole kenenkään lähikoulu eikä se järjestä koulukuljetuksia.

Vanhemmat huolehtivat koulukuljetuksista ja niitä koskevat koulun antamat ohjeet löytyvät koulun liikenneturvallisuussuunnitelmasta. Liikenneturvallisuussuunnitelma on yksi koulun vuosittain päivitettävistä suunnitelmista ja siitä tiedotetaan vanhemmille syksyisin.

Tapaturmien ehkäisy

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset ja ohjeistukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Ohjeet löytyvät turvakansioista, jotka ovat henkilökunnan saatavilla.

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelma löytyy turvakansioista ja on Opetussuunnitelman liite.

Kouluterveydenhoito

Koulussamme toimii Vantaan kaupungin kouluterveydenhoitaja 1,5 päivää viikossa. Hän tekee terveystarkastukset luokilla 1, 3, 5, 7 ja 8. Koululääkäri on mukana luokkien 1, 5 ja 8 tarkastuksissa.

Tarkastuksista ilmoitetaan kotiin kutsukirjeellä, jossa on lisäksi terveystarkastus täytettäväksi.

Vanhempien toivotaan osallistuvan laajoin tarkastuksiin, jotka ovat luokilla 1, 5 ja 8. Näistä tarkastuksista terveydenhoitaja tuo viestiä yhteisölliseen moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään, jos tarkastetun koululuokan oppilailta ilmenee huolestuttavia asioita.

Ryhmässä arvioidaan, edellyttääkö ilmitulleet asiat moniammatillisen työryhmän jatkotyöskentelyä tai muuta puuttumista.

Erityisruokavaliot

Vanhemmat ilmoittavat koulun keittiöön erityisruokavaliotoiveista keittiöstä saatavalla lomakkeella. Koulussamme on mahdollista saada liha-, kala- ja kasvisruokaa. Lisäksi tarjolla on laktoositon ja gluteeniton vaihtoehto. Keittiö huomio myös diabetes-ruokailijat sekä tiedottaa päivittäin ruokalan liitutaululla allergiaa aiheuttavista ruoka-aineista kuten muna, pähkinä, paprika ja kala. Tarjolla on allergiaton vaihtoehto.

Oppilaan sairaudenhoito

Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestämiseen koulussa pyritään yhteistössä vanhempain kanssa. Sairaanhoito on kuitenkin vanhempien vastuulla. Koulu pyrkii järjestämään sairastuneen oppilaan hoidon koulupäivän aikana mahdollisimman hyvin, kuitenkin ottaen huomioon käytettävissä olevat resurssit ja oppilaan kehittyvät kyvyt hoitaa terveyttään itsenäisesti.

Suostumukset oppilaan asioiden hoidossa

Asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä sovitaan tapauskohtaisesti. Suostumus pyydetään aina.

Terveysvalistus

Kouluterveydenhoitaja pitää 6. luokalla oppitunnin murrosikään ja seksuaalisuuteen liittyen. Lisäksi terveydenhoitaja voi tarvittaessa antaa muuta terveystietoon liittyvää opetusta.

Asiantuntijavierailut

Kouluvuosittain kutsutaan asiantuntijoita kertomaan oppilaille päihteiden haitoista, digilaitteiden käytöstä, teemoista seksuaalisuuteen liittyen, elämäntaitoihin tai muuhun ajankohtaiseen asiaan.

Opetuksen järjestäminen muualla kuin koulussa

Silloin, kun oppilaalla on tehostetun tuen tai erityisen tuen suunnitelma, kun hän joutuu sairaalaan tai muusta syystä on pois koulusta, hänen asioitansa hoitaa sovittu henkilö. Useimmiten se on luokanopettaja tai luokanohjaaja. Tämä henkilö toimii yhteistyössä vanhempien ja mahdollisen toisen opetusta järjestävän tahon kanssa oppilaan asioissa ja hänen etuaan ajaen.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa

Tarpeen vaatiessa yhteistyötä tehdään lastensuojelun, poliisin tai vastaavan kanssa.

Opetuksen järjestäminen kurinpitorangaistuksen yhteydessä

Kurinpitorangaistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä oppilaan asioiden hoitaja on hänen luokanopettajansa tai luokanohjaajansa. Luokanopettajan / luokanohjaajan tehtävä on huolehtia oppilaan koulutyön jatkumisesta. Tämän lähihenkilön tulee arvioida tarvitaanko oppilaalle oppilashuollon palveluja.

Oppilashuoltokertomus

Oppilashuoltotapahtumista kerätään tapaustiedot oppilashuoltokertomukseen. Ne säilytetään lukollisessa metallikaapissa. Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Oppilaan asioita hoidetaan yhteistyössä hänen ja huoltajan kanssa ja heidän luvallaan.

Oppilaita ja huoltajia kuullaan suunnitelmia laadittaessa ja kouluyhteisön terveellisyyden ja turvallisuuden tarkastusten yhteydessä. Periaatteista tiedotetaan koteihin syksyisin.

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin⁵⁹. Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja.

Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri. Oppilaiden opintoja varten voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma, joka kuvataan alaluvussa 7.3.2. Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.⁶⁰

Opetussuunnitelman luvut 9.1. koskien saamelaisia, 9.2. koskien romaneja ja 9.3. koskien viittomakielisten opetusta kirjoitetaan, kun näiden kieliryhmien edustaja tulee Vantaan seudun steinerkoulun oppilaaksi.

9.4 Muut monikieliset oppilaat

⁵⁹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

⁶⁰ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika. Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamistaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta, mikäli oppilaita tietyssä kielessä on riittävästi ryhmän muodostamiseen. Viime vuosina Vantaan seudun steinerkoulussa on ollut riittävästi oppilaita venäjä äidinkielenä opetukseen. Valtioneuvoston asetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti.⁶¹³ Oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus). Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.

9.5 Paikallisesti päätettävät asiat

⁶¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 § 2 mom.

Opetussuunnitelman laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä kyseisten kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa. Tällä hetkellä koulussamme on venäjä äidinkielenä opetusta ja erillistä suomi toisena kielenä-opetusta. Suurin osa suomi toisena kielenä- opiskelijoista on integroituna suomi äidinkielenä-opetukseen, mutta heidät arvioidaan suomi toisena kielenä-oppimäärän mukaan. Mikäli muodostuu venäjän lisäksi muu kieliryhmä, jossa vanhemmat toivovat oman kotikielen opetusta, ryhmän järjestetään, mikäli oppilaita on riittävästi ryhmän perustamiseen. Riittävästä ryhmäkoosta päätetään vuosisuunnitelmassa. Mikäli ryhmäkoko ei riitä varsinaisen opetuksen aloittamiseen, voi opettajakunta esittää Kulttuuri- ja harrastusryhmä Ku-Halle tiettyä kielikerhoa.

Oppilaiden kieli, kielelliset valmiudet ja kulttuuri otetaan huomioon yksilöllisesti huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä. Tähän voivat myös huoltajat vaikuttaa esim. keskusteluissa vanhempainvarteissa. Oppilaita rohkaistaan käyttämään omaa äidinkieltään esimerkiksi iltapäiväkerhossa ja tekemään esityksiä luokassa tai juhlissa myös omalla äidinkielellään heidän kieli- ja kulttuuri-identiteettinsä tukemiseksi. Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää oppilaan opiskelun tukena. Oppimissuunnitelmassa määritellään tuen tarve, tukitoimet ja edistymisen seuranta. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan ja ylemmillä luokilla oppilaan itsensä kanssa.

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS

Vantaan seudun steinerkoulussa ei toteuteta kaksikielistä opetussuunnitelmaa.

LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS

11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet

Steinerkoulujen opetus perustuu luvussa 11 mainittuun erityiseen kasvatustopilliseen (steinerpedagogiikka) järjestelmään. Sekä Vantaan seudun steinerkoulun opetussuunnitelma, että sen pohjana ollut steinerkoulun opetussuunnitelmarunko, on laadittu luvun 11 mukaisesti niin, että perusteiden pedagogisia linjauksia täydennetään steinerpedagogisilla ratkaisuilla ja linjauksilla. Arvoperusta lukuun on lisätty erillinen ihmiskäsitys-luku. Oppimiskäsitys-luku on täydennetty erillisellä kehitysvaiheet- ja ikäkausiopetus-luvulla.

Steinerkoulun periaatteita on kuvattu kansainvälisissä julkilausumissa (Pedagogisen osaston sisäisen steinerkoulujen kansainvälisen foorumin kuvaus steinerkoulun peruspiirteistä 2009, päivitetty 2015, Euroopan steinerkoulujen neuvoston steinerkoulujen ja -päiväkotien periaatteet 2011).

11.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Steinerpedagogiset ratkaisut näkyvät läpi opetussuunnitelman, mutta erityisesti toimintakulttuurissa, opetusmenetelmissä, työtavoissa ja oppimisympäristöissä.

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille

- mahdollisuuden kehittää osaamistaan kiinnostuksensa suunnassa.
Valinnaisuus tukee
- opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja.

Oppilaan oppimiseen liittyvää autonomian kokemusta vahvistetaan myös muillakeinoin (esim. portfoliometodi, erilaiset oppimisen ja suorittamisen tavat), kuinrunsaalla eri oppiaineiden valinnaisuudella. Valinnaisia opintoja on kahdenlaisia:

12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Valtioneuvoston asetuksessa vuosiluokille 1-6 ja vuosiluokille 7-9 osoitetaan kullekin taide- ja taitoaineelle kaikille yhteisen opetuksen vähimmäistuntimäärä. Lisäksi näiden oppiaineiden opetukseen osoitetaan 1-6 vuosiluokille yhteensä kuusi vuosiviikkotuntia ja vuosiluokille 7-9 yhteensä viisi vuosiviikkotuntia, joista tuntijaossa käytetään nimeä taide- ja taitoaineiden valinnaiset. Valinnaisten tuntien käytöstä päätöksen tekee opetuksen järjestäjä.

Vantaan seudun steinerkoulun opetussuunnitelmassa näistä tunneista 9 käytetään luokilla 5-9 eurytmian opetukseen ja 2 musiikin opetukseen.

12.2 Valinnaiset aineet (vähintään 9 vuosiviikkotuntia perusopetuksessa)

Valinnaisten aineiden tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaan osaamista oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden yhteenlaskettu määrä on vähintään yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-9. Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan.

Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1-9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusaikaa valinnaisille aineille. Mikäli opetuksen järjestäjän hyväksymässä tuntijaossa ylitetään perusopetusasetuksen määrittelemä vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä (222 vuosiviikkotuntia (vvt)), voivat tunnit ylityksen osalta sisältää myös valinnaisia aineita. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.

Oppilaille valinnaiset opinnot muodostuvat A2-kielestä (saksa) sekä yhdeksännellä luokalla valittavista taito- ja taideaineiden valinnaisista opinnoista.

12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät (lainaus perusteista 2014)

Vieraiden kielten osalta näissä perusteissa on määritelty A2-kielinä opettavien vapaaehtoisten ja valinnaisten kielten tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Vapaaehtoisen A-kielen (A2-kieli) laajuus on vähintään 12 vuosiviikkotuntia.

Vantaan seudun steinerkoulussa saksaa opetetaan perusopetuksen luokilla yhteensä 14 vuosiviikkotuntia.

Opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää valinnaisiin aineisiin varattuja vuosiviikkotunteja (9) sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän ylittäviä vuosiviikkotunteja (Vantaan seudun steinerkoulussa 6). Vapaaehtoisen A-kielen

vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit ovat samat kuin kaikille yhteisessä A-kielessä.

Vapaaehtoinen A-kieli on vapaaehtoinen valintaan asti. Aloitetusta kielestä vapautusta voidaan hakea perustellulla oppimiseen tai terveyteen liittyvällä syyllä. Vapautusta valmistelee pedagoginen tai moniammatillinen ryhmä ja siitä päättää opettajakunta ryhmän esityksestä. Vantaan seudun steinerkoulussa oppilailla on saksaa 0,5 vvt 1. ja 2. luokalla ja 1 vvt 3. luokalla, sen jälkeen 2 vvt jokaisella luokalla.

12.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Vantaan seudun steinerkoulun perusopetuksen tuntijaon laadinnassa on huomioitu Steinerkasvatuksen liiton opsrunkoon liittyvä suositustuntijako sekä koulun paikalliset resurssit. Opetuksen järjestäjä päättää valinnaisuudesta opetuksessa siten, että tarjonta toteuttaa perusopetukselle asetettuja tavoitteita ja vastaa oppilaiden tarpeisiin.